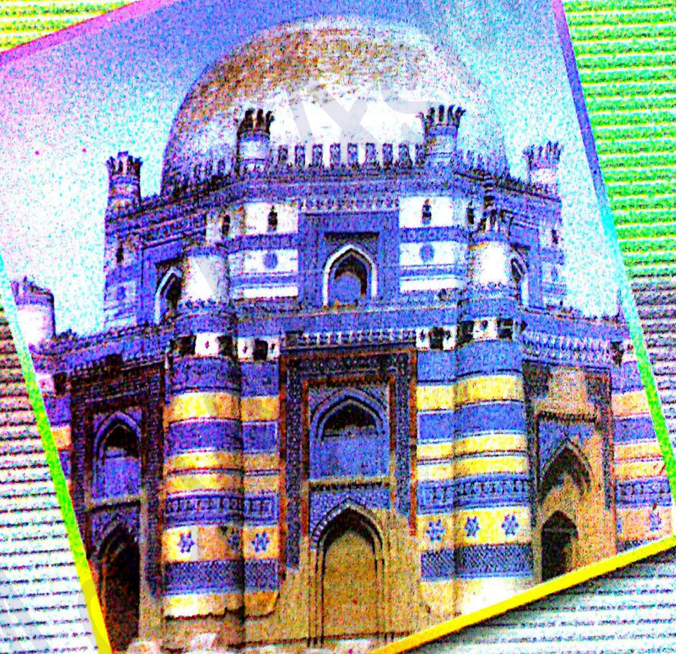
આસાન નેકિયાં

آسان نیکیاں

પ્રકાશક

નુરાની કુતુબખાના

મુ.પો. છાપી, (બનાસકાંઠા)

પીન - ૩૮૫૨૧૦

કિસી નેકીકો હરગિઝ હકીર ન સમઝો

આસાન નેકિયાં

❋ મુઅલ્લિફ ❋

હઝરત મૌલાના મુહમ્મદ તકી ઉસમાની સાહબ
પાકિસ્તાની

❋ લિપ્યાંતર ❋

(મૌલવી) સુલેમાન મજાદરી

પ્રકાશક

નુરાની કુતુબખાના
મુ.પો. છાપી, જિ. બનાસકાંઠા
પીન - ૩૮૫૨૧૦

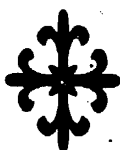
અર્ઝે નાશિર

તમામ ઈન્સાનોંકી કામિયાબીકા દરોમદાર નેકિયોં પર રખ્ખા ગયા હૈ. ઔર નેકિયોંકે લિયે ઈસ દુનિયામેં ઈન્સાનકો મૌકા' દિયા ગયા હૈ. હર ઈન્સાન ચાહતા હૈ કે મેરી નેકિયાં ઝિયાદહ હોં, તાકે મૈં આખિરતકી ઝિંદગીમેં ખુદાકી રઝામંદી હાસિલ કરકે અબદી (હંમેશા) કી ઝિંદગીમેં રાહત હાસિલ કર સકૂં.

લિહાઝા મુફ્તી મુહમ્મદ તકી ઉસમાનીકી ઉર્દૂમેં **આસાન નેકિયાં** નામકી કિતાબમેં ઐસી નેકિયાં જમા' કર દી હૈં જિનકો કરનેમેં ન ઝિયાદહ મેહનતકી ઝરૂરત હૈ ઔર ન જિસકે લિયે ખાસ વક્ત લગતા હૈ. બસ થોળીસી ફિકર ઔર ધ્યાનસે ઈન્સાન અપને નામએ આ'માલમેં નેકિયોંકી ઝિયાદતી કર સકતા હે. ઈસ લિયે હમ ઈસ કિતાબકો ગુજરાતી લીપીમેં શાએઅ કર રહે હૈં તાકે સબ મુસલમાન ઈસ પર અમલ કરકે ખુદાકી ખૂશનૂદી હાસિલ કર સકેં. ઔર આખિરતકી ઝિંદગીકે લિયે નેકિયોંકા આસાનીસે ઝખીરા જમા' કર સકે.

અલ્લાહ તઆલા હમ સબ મુસલમાનોંકો ઈન પર અમલ કરનેકી તૌફીક અતા ફરમાવે આમીન.

(મૌલવી) સુલેમાન મજાદરી

ફેહરિસ્ત

મઝમૂન	સફા

મઝમૂન	સફા

મઝમૂન	સફા

બિસ્મિલ્લા હિર્રહ્‌મા નિર્રહીમ

તમહીદ

અલ્હમ્દુલિલ્લાહિ વકફા વ સલામુન્ અલા ઈબાદિહિલ્લઝીનસ્તફા

અલ્લાહ તઆલાને યે દુનિયા ઈસ લિયે પૈદા ફરમાઈ હે કે ઉસકે બંદે યહાં રેહકર અપને નેક આ'માલકે ઝરીએ અપની આખિરતકા સામાન કરેં. ઔર ઐસે કામ કરેં જિનસે અલ્લાહ તઆલાકી રઝામંદી ઔર ખૂશનૂદી હાસિલ હો.

લેકિન હમ લોગ દુનિયાકે કારોબારમેં લગકર અપની ઝિંદગીકે ઉસ અસલી મકસદસે ગાફિલ હો રહે હૈં. હમારી સુબહસે લેકર શામ તકકી ઝિંદગી અપની દુનિયાકો ઝિયાદહસે ઝિયાદહ બેહતર ઔર ઝિયાદહસે ઝિયાદહ મઝેદાર બનાનેકી દૌળધૂપમેં ગુઝર રહી હૈ. ઔર ઉસ દૌળધૂપમેં બહોત કમ અલ્લાહકે બંદે ઐસે હૈં જિનહેં અપની આખિરતકો બેહતર બનાનેકા ખ્યાલ આતા હો. હાલાંકે યે બાત તયશુદા હે, જિસ્સે કોઈ દેહરિયા ભી ઈનકાર નહીં કર સકતા કે એક દિન ઈસ દુનિયાસે જાના હૈ ઔર જાનેકા વકત ભી મુકર્રર નહીં. ખુદા જાને કબ બુલાવા આ જાએ?

ઈસ્લામને આખિરતકો બેહતર બનાનેકે લિયે જો તરીકે બતાએ હૈં, દર હકીકત વો કુછ મુશ્કિલ નહીં હૈં. બલ્કે અગર ઈન્સાન

ઉન તરીકોંકો ઈખ્તિયાર કરે તો ઉસકી દુનિયા ભી સુકૂનવાલી હો જાતી હૈ. લેકિન આજ કલ ઝહનોંમેં યે બાત બૈઠ ગઈ હૈ કે ઈસ્લામી તા'લીમાત પર અમલ કરના એક મુશ્કિલ કામ હૈ. જિસકે લિયે અપને બહોતસે દુન્યવી ફાયદે, બહોતસી લઝ્ઝતેં ઔર બહોતસા ઐશ ઔર આરામ કુરબાન કરના પળતા હૈ. નતીજા યે હૈ કે અકસર લોગ ઈસકો મુશ્કિલ સમઝકર ઉસ રાહ પર ચંદ કદમ ચલના ભી શુરૂ' નહીં કરતે.

હાલાંકે અવ્વલ તો ઈસ્લામી અહકામ અપની ઝાતમેં મુશ્કિલ નહીં હૈં. ઔર જો અલ્લાહકા બંદા ઉન પર અમલ કરના ચાહે, અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે ઉસકી મદદ ભી હોતી હૈ. ઔર ઉસકી દુનિયા ઔર આખિરત દોનૂં સંવર જાતી હૈં.

દૂસરે અગર બિલફર્ઝ કિસી હુકમ પર અમલ કરનેમેં કુછ તકલીફ યા દુશ્વારી ભી હો તો વો દુશ્વારી આખિરતકે અબદી ઔર હમેશાકે ફાઈદોંકે મુકાબલેમેં કોઈ હકીકત નહીં રખતી. આખિર હર ઈન્સાન રોઝી કમાનેકે લિયે મેહનત ઉઠાતા હી હૈ. ઔર ઉસ મેહનતકો પસંદ ભી કરતા હૈ. ઈસ લિયે કે મા'લૂમ હૈ કે ઉસકે નતીજેમેં રોઝી મિલનેવાલી હૈ. ઉસી તરહ અગર ઈસ્લામી અહકામ પર અમલ કરનેકે નતીજેમેં આખિરતકી વો નેઅમતેં મિલનેવાલી હૈં જિનકા ઉસ વકત હમ તસવ્વુર ભી નહીં કર સકતે તો ઉસ અઝીમ મુકદ્દસકે લિયે થોળીસી મશક્કતસે ક્યૂં ઘભરાહટ હો?

તીસરી બાત યે હૈ કે ઈસ્લામી અહકામ ઔર તા'લીમાતમેંસે કુછ તો ઐસે હૈં જિન પર અમલ કરનેમેં કુછ થોળી બહોત મેહનત કરની પળતી હૈ. લેકિન અલ્લાહ તઆલાને

બહોતસે આ'માલ ઐસે બતલાએ હૈં જિન પર અમલ કરનેમેં ન કોઈ ખાસ મેહનત કરની પળતી હૈ. ન બહોતસા વકત ખર્ચ હોતા હૈ. ન ઝિયાદહ પૈસે ખર્ચ હોતે હૈં. બસ ઝરાસે ધ્યાનકી બાત હૈ. અગર ઈન્સાન ઝરા ધ્યાનસે કામ લે તો કિસી ખાસ મેહનત યા ખર્ચકે બગૈર ઉસકે નામએ આ'માલમેં નેકિયોંકા ઈઝાફા હોતા જાતા હૈ. ઔર અગર ઈન્સાન ઉન આ'માલકી પાબંદી કર લે તો ઈન્શાઅલ્લાહ બૈઠે બિઠાએ આખિરતકા બહોત ઝખીરા જમા' કર સકતા હૈ.

નામએ આમાલમેં નેકિયોંકે ઈઝાફેકી આજ હમેં જૈસી ચાહિયે ઐસી કદરો કીમત મા'લૂમ નહીં હૈ. લેકિન જિસ દિન યે આંખેં બંદ હોંગી. અલ્લાહ તઆલાકે સામને હાઝરી હોગી. ઔર હિસાબ કિતાબકા મરહલા પેશ આએગા. ઉસ દિન પતા ચલેગા કે એક છોટીસે છોટી નેકીકી કયા કીમત હૈ? વહાંકા સિક્કા રૂપિયાં પૈસા નહીં હૈ, વહાં સોના ચાંદી કામ આનેવાલા નહીં હૈ. વહાંકા સિક્કા તો યેહી નેકિયાં હોંગી ઔર.યેહી સવાલ હોગા કે અપને દામનમેં કિતની નેકિયાં લેકર આએ હો? ઉસ વકત અગર દામન ખાલી હુવા તો હસરત ઔર નાકાબિલે બરદાશ્ત હસરત હોગી કે હમને દુનિયામેં રેહતે હુએ અપને નામએ આ'માલમેં ઈઝાફા કયૂં ન કર લિયા? લેકિન અમલકા વકત ખતમ હો ચુકા હોગા. ઈસ લિયે યે હસરત કુછ કામ નહીં આ સકેગી.

હઝરાતે સ઼હાબએ કિરામ (રદિ.) જિનકો ઈન નેકિયોંકી કદરો કીમત મા'લૂમ થી વો ઈન નેક કામોંકે હરીસ થે. જહાં કિસી અમલકે બારેમેં યે મા'લૂમ હુવા કે ઉસ્સે અલ્લાહ તઆલા રાઝી

હોતે હૈં, ફૌરન ઉસ પર અમલ શુરૂ' કર દિયા. ઔર જિસ અમલકા સવાબ હોના ઉનહેં દેરસે મા'લૂમ હોતા ઉસ પર અફસોસકા ઈઝહાર કરતે કે યે બાત હમેં પેહલે મા'લૂમ ન હુઈ. વરના હમ પેહલેસે ઉસ નેકીકો મા'મૂલ બનાતે.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) કો હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ને યે હદીસ સુનાઈ કે જો શખ્સ કિસી જનાઝેકી નમાઝ પળ્હે. ઉસકો એક કીરાત સવાબ મિલતા હૈ. (કીરાત એક પૈમાના હૈ જિસ્સે સોના ચાંદી તોલે જાતે થે.) ઔર જો મય્યિતકે દફન હોને તક જનાઝેકે પીછે જાએ ઉસે દો કીરાત મિલતે હૈં જિનમેંસે એક ઉહદ પહાડકે બરાબર હોતા હૈ.

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને હઝરત આઈશા (રદિ.) સે ઈસ હદીસકે બારેમેં પૂછા. ઉનહોંને ભી હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) કી તસદીક ફરમાઈ તો હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને ફૌરન ફરમાયા. કે હમને બહોતસે કીરાત બિલા વજહ ઝાએ' કર દિયે. (તિરમિઝી)

ગર્ઝ યે કે હર વો નેક કામ જો અલ્લાહ તઆલાકી ખૂશનૂદીકા સબબ બને, બળી કાબિલે કદર ચીઝ હૈ. ઔર દુનિયામેં રેહ કર હી ઉસ્સે ફાઈદા ઉઠાયા જા સકતા હૈ. ઔર ખાસ તૌરસે ઐસે નેક કામ જિનહેં અંજામ દેનેમેં કોઈ તકલીફ નહીં હોતી. ઉનહેં સિર્ફ બે પરવાઈ ઔર ગફલતકી વજહસે છોળ દેના તો ઈતને ઘાટેકા સૌદા હૈ કે આખિરતમેં ઉસકી હસરત ના કાબિલે બરદાશ્ત હોગી.

લિહાઝા ખ્યાલ આયા કે એક મુખ્તસર રિસાલેમેં ઐસી આસાન નેકિયોંકી એક ફેહરિસ્ત જમા' કર દી જાએ જિનકો અંજામ

દેનેમેં ન કોઈ ખાસ મેહનત ખર્ચ હોતી હૈ ન કોઈ ખાસ વકત લગતા હૈ. બસ ઝરાસી તવજ્જોહકે ઝરીએ ઈન્સાનકે નામએ આ'માલમેં ઈઝાફા હો જાતા હૈ.

મુસલમાનોંસે દરખ્વાસ્ત હૈ વો ઈન કીમતી આ'માલકો ગૌર ઔર જઝબેકે સાથ પઢેં ઔર ઉનકો અપની ઝિંદગીકે મા'મૂલાતમેં શામિલ ફરમાએ. કયા બઈદ હૈ કે યેહી બઝાહિર છોટે છોટે આ'માલ અલ્લાહ તઆલાકી રહમતસે હમારી ઝિંદગીકો અલ્લાહ તઆલાકી રઝાકે મુતાબિક બના દેં ઔર ઉનકે ઝરીએ હમારા બેળા પાર હો જાએ.

અલ્લાહ તઆલા અપને ફઝલો કરમસે મુઝકો ઔર સબ મુસલમાનોંકો ઉન પર અમલકી તૌફીક મરહમત ફરમાએં ઔર ઉનકો અપની બારગાહમેં કબૂલ ફરમાકર હમારી આખિરત અચ્છી ફરમાદેં. આમીન સુમ્મ આમીન.

અહકર

મુહમ્મદ તકી ઉસમાની

બિસ્મિલ્લા હિર્રહ્‌મા નિર્રહીમ

ચંદ ઝરૂરી બાતેં

ઈસ કિતાબમેં ઉન આ'માલકા તઝકિરા કિયા ગયા હૈ જિનકો પૂરા કરનેમેં કોઈ ખાસ તકલીફ યા મેહનત ઉઠાની નહીં પળતી. લેકિન ઉનકા અજરો સવાબ બહોત ઝિયાદહ હૈ. ઉસકા મકસદ યે હૈ કે ઉન આસાન નેકિયોં પર અમલ કરને ઔર ઉનહેં આખિરતકા ઝખીરા બનાનેકા દાઈયા દિલોંમેં પૈદા હો. લેકિન ઈસ કિતાબકો પળ્હતે વકત નીચેકી બાતોં પર ધ્યાન રખના ઝરૂરી હૈ.

(૧) ઈસ કિતાબકા મકસદ ચૂંકે સિર્ફ ઉન નેકિયોંકા બયાન હૈ જો નિહાયત આસાન હૈં. ઔર હર શખ્સ ઉનહેં કિસી ખાસ તકલીફકે બગૈર ફૌરન શુરૂ' કર સકતા હૈ. ઈસ લિયે ઈસમેં ફરાઈઝ ઔર વાજિબાત ઔર દૂસરે બહોતસે ઝરૂરી આ'માલકા ઝિકર નહીં હૈ. લિહાઝા યે બાત યાદ રખની ચાહિયે કે દીનકે અહકામ ઝિંદગીકે હર શો'બે પર હાવી હૈં. ઔર હર મુસલમાનકા ફર્ઝ હૈ કે વો તમામ અરકાન, ફરાઈઝ ઔર વાજિબાતકો પૂરા કરે ઔર ગુનાહોંસે પરહેઝ કરે. લેકિન ઈસ કિતાબકે દો મકસદ હૈં.

એક મકસદ તો યે હૈ કે જો હઝરાત પેહલેસે ફરાઈઝ ઔર વાજિબાતકા એહતિમામ કરતે હૈં. ઉનકો ઔર ઝિયાદહ એૈસે આ'માલકી તરગીબ દી જાએ જો ઉનકે નામએ આ'માલમેં

આસાનીસે કીમતી ઈઝાફા કર સકેં. ઔર દૂસરા મકસદ યે હૈ કે જો હઝરાત દીનકો મુશ્કિલ સમઝકર ઉસ્સે બિલ્કુલ ગાફિલ હો બૈઠે હૈં ઉનકો ઐસે આસાન આ'માલકી તરગીબ દી જાએ જિનકો શુરૂ' કરના કુછ મુશ્કિલ નહીં હૈ. ઔર વો ઉન આસાન આ'માલસે દીનકી તરફ ચલના ફૌરન શુરૂ' કર સકતે હૈં. ઔર ઉમ્મીદ યે હૈ કે અગર ઈન આસાન આ'માલકી ઉનહોંને પાબંદી કર લી તો ઈન્શા અલ્લાહ ઉનકે દિલમેં રફતા રફતા દીનકે તમામ અહકામ પર અમલકી રગબત પૈદા હોગી ઔર બિલ આખિર મુકમ્મલ દીની ઝિંદગીકો અપનાના ઉનકે લિયે આસાન હો જાએગા.

(૨) દૂસરી બાત યે હૈ કે ઈસ કિતાબમેં જગહ જગહ ઐસી અહાદીસ લિખ્ખી હૈં જિનમેં બા'ઝ આસાન આ'માલ પર ગુનાહોંકી મગફિરતકે વા'દે કિયે ગએ હૈં. ઐસી અહાદીસકે પઢનેકે વકત યે બાત ઝહનમેં રેહની ચાહિયે કે નેક આ'માલસે જો ગુનાહ ખૂદ બખૂદ મઆફ હો જાતે હૈં ઉનસે મુરાદ ગુનાહે સગીરા (છોટે ગુનાહ) હૈં. જહાં તક ગુનાહે કબીરાકા તઅલ્લુક હૈ વો કાઈદેસે તૌબાકે બગૈર મઆફ નહીં હોતે. કુરઆને કરીમકા ઈરશાદ હૈ.

ઈન્ તજતનિબૂ કબાઈર મા તુન્હૌન અન્હુ નુકફિફર્ અન્કુમ્ સય્યિઆતિકુમ

અગર તુમ ઉન બળી બળી ચીઝોંસે પરહેઝ કરો જિનસે તુમકો રોકા જાતા હૈ તો હમ તુમહારે છોટે ગુનાહોંકા કફફારા કરતે રહેંગે.

ઈસી તરહ વો ગુનાહ જિનકા તઅલ્લુક બંદોંકે હુકૂકસે હૈ વો ઉસ વકત તક મઆફ નહીં હોતે જબ તક યા તો હકદારકો ઉસકા કહ

પહોંચા ન દિયા જાએ યા હકદાર ઉસકો મઆફ ન કર દે.

લિહાઝા ઈસ કિતાબમેં મુખ્તલિફ નેકિયોંકે તહત જો ગુનાહોંકી મઆફીકા ઝિકર હૈ, ઉસ્સે કિસીકો યે ગલગત ફેહમી નહીં હોની ચાહિયે કે વો ચાહે કિસી કિસમકે કિતને હી ગુનાહ કરતા રહે તૌબાકિ બગૈર ભી ચંદ આસાન આ'માલકે ઝરીએ વો ઉનકો મઆફ કરાતા રહેગા.

દર અસલ જિસ માહોલમેં આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને મુખ્તલિફ નેકિયોં પર ગુનાહોંકી મઆફીકા ઝિકર ફરમાયા હૈ વહાં યે તસવ્વુર મુશ્કિલ હી સે આતા થા કે કોઈ મો'મિન કિસી કબીરા ગુનાહમેં મુલવ્વસ હોગા ઔર ઉસ્સે તૌબા નહીં કરેગા. લિહાઝા લોગોંકે ઝિયાદહ તર ગુનાહ સગીરા હોતે થે. ઈસ લિયે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઉનહીકે મઆફીકા ઝિકર ફરમાયા હૈ. ઉસ્સે ગુનાહે કબીરાકી સખ્તી ઔર તૌબાકી ઝરૂરત ઔર અહમિયતમેં કોઈ કમી વાકેઅ નહીં હોતી.

(૩) ઈન દો બાતોંકો પૂરી તરહ ધ્યાનમેં રખનેકે સાથ સાથ દૂસરી તરફ આં હઝરત (સ.અ.વ.) કા યે ઈરશાદ ભી ન ભૂલના ચાહિયે કે

લા તહ્‌િકરન્ન મિનલ્ મઅ્રૂફિ શૈઆ.

નેકીકી કિસી બાતકો હરગિઝ હકીર ન સમઝો.

લિહાઝા શૈતાનકે ઉસ ધોકેમેં કભી ન આના ચાહિયે કે અગર હમ દીનકે બળે બળે કામ કરનેસે મેહરૂમ હૈં તો યે છોટી છોટી નેકિયાં હમેં કયા ફાઈદા પહોંચા સકેંગી. વાકિઆ યે હૈ કે નેકીકા કોઈ અમલ છોટા નહીં હૈ. ઔર જિસ વકત જિસ નેકીકી તૌફીક હો જાએ ઉસે ગનીમત સમઝકર ઝરૂર કર લેના ચાહિયે. કયા બઈદ હૈ

કે અલ્લાહ તઆલા ઉસ નેકીકો કબૂલ ફરમા લેં તો ઉસકી બરકત્તસે હમારી બાકી ઝિંદગી ભી દુરૂસ્ત હો જાએ.

ઈસ જઝબે ઔર ઈસ એ'તિદાલે ફિકરકે સાથ ઈસ કિતાબકો પળહના ઈન્શા અલ્લાહ મુફીદ હોગા. અલ્લાહ તઆલા અપને ફઝલો કરમસે અપની બારગાહમેં ઉસકો કબૂલ ફરમાએં ઔર દીનકે તમામ અહકામ પર હમ સબકો અમલકી તૌફીક અતા ફરમાએં. આમીન સુમ્મ આમીન

(૧) અચ્છી નિય્યત

નિય્યતકી સૂરતમેં અલ્લાહ તઆલાને ઈમાન વાલોંકો વો કીમતી નુસ્ખા અતા ફરમાયા હૈ જિસકે ઝરીએ હર મુસલમાન ઝરાસી તવજ્જોહસે મિટ્ટીકો ભી સોના બના સકતા હૈ. હદીસમેં આં હઝરત (સ.અ.વ.) કા ઈરશાદ હૈ કે તમામ આ'માલકા દરો મદાર નિય્યતોં પર હૈ.

બા'ઝ લોગ ઈસકા મતલબ યે સમઝતે હૈં કે અચ્છી નિય્યતસે ગલત કામ ભી ઠીક હો જાતા હૈ. ઔર ગુનાહ ભી સવાબ બન જાતા હૈ. યે બાત તો બિલકુલ ગલત હૈ. ગુનાહ હર હાલતમેં ગુનાહ હૈ. કિતની હી અચ્છી નિય્યતસે કિયા જાએ વો જાઈઝ નહીં હો સકતા. જૈસે કોઈ શખ્સ કિસીકે ઘર ઈસ નિય્યતસે ચોરી કરે કે જો માલ હાસિલ હોગા વો સદકા કરૂંગા તો ઈસ નિય્યતકી વજહસે ચોરીકા ગુનાહ મઆફ નહીં હોગા.

લેકિન આં હઝરત (સ.અ.વ.) કે ઉપરકે ઈરશાદકા મતલબ યે હૈ કે :

(૧) કિસી ભી નેક કામ પર ઉસ વકત તક સવાબ નહીં

મિલતા જબ તક વો સહીહ નિય્યતકે સાથ ન કિયા જાએ. જૈસે નમાઝકા સવાબ ઉસી વકત મિલેગા જબ વો અલ્લાહ તઆલાકી ખૂશનૂદીકે લિયે પઢી જાએ. અગર દિખાવેકે લિયે પઢી તો સવાબ ખતમ હો જાએગા ઉલટા ગુનાહ હોગા.

(૨) ઔર દૂસરા મતલબ યે હૈ ઔર વોહી ઈસ વકત બયાન કરના મકસૂદ હૈ કે જિતને કામ મબાહ યા જાઈઝ હૈં ઉનકા અસલ હુકમ તો યે હૈ કે ઉન પર ન સવાબ હોતા હૈ ન અઝાબ. લેકિન અગર વો જાઈઝ કામ કિસી અચ્છી નિય્યતસે કિયે જાએં તો વો ઈબાદત બન જાતે હૈં ઔર ઉન પર સવાબ મિલતા હૈ. જૈસે ખાના ખાના મબાહાતમેંસે હૈ, લેકિન અગર કોઈ ખાના ઈસ નિય્યતસે ખાએ કે ઉસકે ઝરીએ મેરે જિસ્મકો કુવ્વત હાસિલ હોગી તો ઉસ કુવ્વતકો અલ્લાહ તઆલાકી ઈતાઅતમેં ખર્ચ કરૂંગા. તો યે ખાના ખાના ભી અજરો સવાબકા ઝરીયા હોગા યા ઈસ નિય્યતસે ખાના ખાએ કે અલ્લાહ તઆલાને મેરે નફસકા ભી મુઝ પર હક રખ્ખા હૈ: ઉસકી અદાઈગીકે લિયે ખાના ખાતા હૂં યા ઈસ નિય્યતસે ખાએ કે ઈસ્સે લઝ્ઝત ઔર રાહત હાસિલ હોગી તો દિલસે અલ્લાહ તઆલાકા શુક્ર અદા કરૂંગા. તો ઈન નિય્યતોંકે સાથ ખાના ખાનેમેં ભી સવાબ હોગા.

ગર્ઝ ઝિંદગીકા કોઈ જાઈઝ કામ એૈસા નહીં હૈ જિસ્કો અચ્છી નિય્યત કરકે ઈબાદત ઔર સવાબકા સબબ ન બનાયા જા સકતા હો. જૈસે અચ્છી નિય્યતકી ચંદ મિસાલેં જિનસે હમ અપને રોઝાનાકે કામોંકો સવાબ બના સકતે હૈં. નીચે લિખ્ખી જાતી હૈં.

રોઝી કમાના, ચાહે તિજારતકી શકલમેં હો યા

મુલાઝિમતકી શકલમેં, યા ખેતી ઔર કારીગરીકી શકલમેં, ઉસમેં અગર ઈન્સાન યે નિય્યત કરે કે અલ્લાહ તઆલાને મેરે ઝિમ્મે જો મેરે નફસ ઔર મેરે ઘરવાલોંકે હુકૂક લાઝિમ કિયે હૈં. યે કમાઈ ઈસ લિયે કર રહા હૂં, કે વો હુકૂક ઠીક ઠીક અદા કર સકૂં. તો હલાલ રોઝી કમાનેકી યે સારી કારવાઈ ઈબાદત ઔર સવાબ બન જાએગી.

ફિર ઉસમેં અગર યે નિય્યત ભી કર લે કે અપની આમ્દનીકો અપની ઔર ઘરવાલોંકી ઝરૂરિયાત પર ખર્ચ કરનેકે બા'દ જો કુછ બચેગા ઉનમેંસે ગરીબોંકી ઈમદાદ ઔર દૂસરે નેક કામોં પર ખર્ચ કરૂંગા તો ઉસ નિય્યતસે મઝીદ સવાબ મિલેગા.

અગર એક શખ્સ અભી તા'લીમ હાસિલ કર રહા હૈ ઔર વો નિય્યત કર લે કે મૈં ઈસ ઈલ્મકે ઝરીએ લોગોંકી ખિદમત કરૂંગા. જૈસે કોઈ ઈલ્મે દીન હાસિલ કર રહા હૈ. તો મખલૂકકો દીન પહોંચાનેકી નિય્યત કર લે. મેડીકલ સાયન્સકા તાલિબે ઈલ્મ હૈ તો યે નિય્યત કરે કે ડાકટરીકે ઝરીએ મૈં બીમારોંકી ખિદમત કરૂંગા, ઈન્જીનિયરીંગકા તાલિબે ઈલ્મ હૈ તો યે નિય્યત કરે કે મૈં ઈસ હુનરસે મુલ્ક ઔર કૌમકી ખિદમત કરૂંગા. કોઈ ઔર હુનર સીખ રહા હૈ તો ઈસ ગર્ઝસે સીખે કે જો લોગ ઈસ હુનરકે ઝરૂરતમંદ હોંગે ઉનકી હાજત પૂરી કરૂંગા. તો ઈન્શા અલ્લાહ જિતના વકત વો તા'લીમ હાસિલ કરનેમેં ગુઝારેગા, ઉસકો ઉસ નિય્યતકા સવાબ મિલતા રહેગા.

ફિર ઈન્સાન જો ભી પેશા ઈખ્તિયાર કરે ઉસમેં યે સોચે કે રોઝીકા ઝિમ્મા તો અલ્લાહ તઆલાને લે રખ્ખા હૈ, કિસી ન કિસી

સૂરતમેં ઝરૂર મિલેગા ઔર ઉસકો હાસિલ કરનેકે બહોતસે રાસ્તે હૈં. લેકિન મૈં ફલાં રાસ્તા ઈસ લિયે ઈખ્તિયાર કર રહા હૂં કે ઉસકે ઝરીએ લોગોંકી ખિદમત કરૂં તો યે પેશા ભી સવાબકા સબબ હો જાએગા.

જૈસે કોઈ શખ્સ ડાકટર બનતા હૈ તો યે નિય્યત કર લે કે રિઝકકે બહોતસે રાસ્તોંમેંસે યે રાસ્તા મૈંને ઈસ લિયે પસંદ કિયા હૈ કે ઈસકે ઝરીએ તકલીફમેં મુબતલા લોગોંકી મદદ હોગી તો ચાહે વો બીમારોંસે જાઈઝ ઔર મુનાસિબ પૈસે વસૂલ કરે તબ ભી ઈન્શા અલ્લાહ ઈસ નિય્યતકા સવાબ મિલેગા. ઔર જબ વાકિઅતન યે નિય્યત હોગી તો ઝાહિર હૈ કે ઐસે મૌકે' ભી આએંગે જબ વો કિસી શખ્સકો ગરીબ દેખે તો ઉસકા ઈલાજ બગૈર પૈસે યા બહોત કમ પૈસે પર કરે.

કોઈ શખ્સ જૈસે કપળેકી તિજારત કરના ચાહતા હૈ ઔર વો યે નિય્યત કર લે કે હર ઈન્સાનકે ઝિમ્મે શરઅન લિબાસ પહેનના વાજિબ હૈ. મૈં બહોતસે પેશોંમેંસે ઈસ પેશેકો પસંદ ઈસ લિયે કર રહા હૂં કે ઈસકે ઝરીએ મખ્લૂકકો ઉસ વાજિબકી અદાઈગીમેં મદદ દૂંગા. તો ઉમ્મીદ હૈ કે ઈન્શા અલ્લાહ યે પેશા ભી સવાબકા સબબ હો જાએગા.

ઈસી તરહ અગર કોઈ શખ્સ સરકારી મુલાઝિમ હૈ તો વો અપની મુલાઝિમતમેં યે નિય્યત કરે કે ઉસકે ઝરીએ મખ્લૂકકી ઝરૂરિયાત પૂરી કરનેકા મૌકા' મિલેગા. તો ચાહે વો યે કામ તન્ખ્વાહ લેકર કર રહા હોં. ઈન્શા અલ્લાહ ઉસ નિય્યતકા સવાબ મિલેગા. ગર્ઝ કોઈ પેશા ઐસા નહીં હૈ જિસમેં કોઈ ન કોઈ અચ્છી નિય્યત ન કી જા સકતી હો.

ઈસી તરહ અચ્છા લિબાસ ઈસ લિયે પેહના જાએ કે ખુદાને મુઝે જો નેઅમત અતા ફરમાઈ હૈ ઉસકા અસર નઝર આએ ઔર દેખનેવાલોંકો ખૂશી હો (ન યે કે વો મુઝે બળા યા દૌલત મંદ સમઝે)

અપને બચ્ચોંસે ઈસ નિય્યતસે પ્યાર કિયા જાએ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) કી સુન્નત યે હૈ કે આપ (સ.અ.વ.) બચ્ચોંસે મુહબ્બત ફરમાતે થે.

ઘરકા કામ ઈસ નિય્યતસે કિયા જાએ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) જબ ઘરમેં તશરીફ લાતે થે તો ઘરકે કામોંમેં અપને ઘરવાલોંકા હાથ બટાયા કરતે થે.

બીવી બચ્ચોંસે ખૂશ તબઈકી બાતેં ઈસ નિય્યતસે કી જાએ કે યે હુઝૂર (સ.અ.વ.) કી સુન્નત હૈ, ઔર આપ (સ.અ.વ.) ને ઉનસે હુસ્ને સુલૂકકા હુકમ દિયા હૈ.

મેહમાનોંકી ખાતિર મદારાત ઈસ ગર્ઝસે કી જાએ કે મેહમાનકા ઈકરામ સુન્નત હૈ ઔર મો'મિનકે હુકૂકમેં સે હૈ.

ઘરમેં કોઈ પૌદા યા દરખ્ત લગાના હો તો ઈસ નિય્યતસે લગાયા જાએ કે ઉસ્સે કિસી ઈન્સાન યા જાનવરકો ફાઈદા પહોંચેગા ઔર દેખનેવાલોંકો ઉસકા મંઝર અચ્છા મા'લૂમ હોગા તો ઉનકો ઉસ્સે ખૂશી હોગી.

અપની તેહરીરકો ઈસ નિય્યતસે સાફ ઔર ખૂબસૂરત બનાનેકી કોશિશ કી જાએ કે પળ્હનેવાલોંકો સહૂલત હોગી.

ઔરત જાઈઝ ઝેબો ઝીનત ઈસ લિયે કરે કે શૌહરકો ખૂશી હાસિલ હોગી ઔર મર્દ ઈસ નિય્યતસે સાફ સુથરા રહે કે બીવીકો ખૂશી ઔર રાહત મિલેગી.

જાઈઝ ખૂશિયાં બકદરે ઝરૂરત ઈસ ગર્ઝસે કી જાએં કે ઉનસે ફરાઈઝકી અદાઈગીમેં ચુસ્તી ઔર નિશાત પૈદા હોગા.

ઘડી ઈસ નિય્યતસે રખ્ખી જાએ કે ઉસકે ઝરીએ નમાઝકે ઔકાતકા ઈલ્મ હોગા. ઔર વકતકી કદરો કીમત પેહચાનકર ઉસે અચ્છે કામોંમેં સર્ફ કરૂંગા.

ગર્ઝ યે તો ચંદ મુતફર્રિક ઔર સરસરી મિસાલેં હૈં. વરના જૈસાકે ઈમામ ગઝાલી (રહ.) ને અહયાઉલ ઉલૂમમેં બજા તૌર પર ફરમાયા હૈ. ઈન્સાનકી ઝિંદગીકા કોઈ જાઈઝ કામ ઐસા નહીં હૈ જિસે કોઈ ન કોઈ અચ્છી નિય્યત કરકે સવાબકા કામ ન બનાયા જા સકે. યહાં તક કે મિયાં બીવી આપસમેં એક દૂસરેસે અગર ઈસ નિય્યતસે લઝ્ઝત હાસિલ કરેં કે એક દૂસરેકા હક અદા કર રહે હૈં. ઔર ઉસ્સે દોનૂંકો પાક દામની હાંસિલ હોગી તો ઉસ અમલ પર ભી સવાબ લિખ્ખા જાતા હૈ.

દુઆ

અલ્લાહ તઆલાકો બંદોંકા દુઆ કરના બહોત પસંદ હૈ. દુનિયામેં કિસી શખ્સસે બાર બાર કુછ ન કુછ માંગા જાતા રહે તો વો કિતના બળા સખી હો, આખિરકાર ઉકતાકર નારાઝ હો જાતા હૈ, લેકિન અલ્લાહ તઆલાકા મઆમલા યે હૈ કે ઉનસે બંદા જિતના ઝિયાદહ માંગેગા, અલ્લાહ તઆલા ઉસ્સે ઉતને હી ઝિયાદહ ખૂશ હોંગે. બલ્કે હદીસમેં હૈ કે જો શખ્સ અલ્લાહ તઆલાસે માંગતા નહીં ઉસ્સે અલ્લાહ તઆલા નારાઝ હો જાતે હૈં.

ફિર યેહી નહીં કે દુઆ અપને મકસદ હાસિલ કરનેકા ઝરીઆ હૈ બલ્કે વો એક મુસ્તકિલ ઈબાદત હૈ. યા'ની દુઆ ચાહે અપને ઝાતી ઔર દુન્યાવી મકસદકે લિયે માંગી જાએ વો ભી ઈબાદત શુમાર હોતી હૈ ઔર ઉસ પર સવાબ મિલતા હૈ. ઔર જિતની ઝિયાદહ દુઆ માંગી જાએ ઉતના હી અલ્લાહ તઆલાકે સાથ તઅલ્લુકમેં ઈઝાફા હોતા હૈ. યે ઝરૂરી નહીં હૈ કે સિર્ફ તંગી ઔર મુશ્કિલાતકે વકત હી દુઆ માંગી જાએ બલ્કે ખૂશહાલી ઔર મસર્રતોંકે વકત ભી દુઆએં માંગતે રેહના ચાહિયે. હદીસમેં હૈ કે જો શખ્સ યે ચાહે કે મુસીબતોં ઔર તંગિયોંકે વકત ઉસકી દુઆએં કબૂલ હોં તો ઉસે ચાહિયે કે ખૂશ હાલીકે વકત દુઆકી કસરત કરે. (તિરમિઝી)

અલ્લાહ તઅલાને કુરઆને કરીમમેં વા'દા ફરમાયા હૈ કે મુઝસે દુઆ કરો મૈં કબૂલ કરૂંગા. અલ્લાહ તઆલાકા યે વા'દા ગલત નહીં હો સકતા. ઈસ લિયે ઈસ યકીનકે સાથ દુઆ માંગની ચાહિયે કે વો ઝરૂર કબૂલ હોગી. અલબત્તા કબૂલિયતકી સૂરતેં મુખ્તલિફ હોતી હૈં. બા'ઝ ઔકાત વોહી ચીઝ મિલ જાતી હૈ જો માંગી ગઈ થી. ઔર બા'ઝ ઔકાત વો ચીઝ અલ્લાહ તઆલાકે ઈલ્મમેં બંદેકે લિયે મુનાસિબ યા ફાઈદામંદ નહીં હોતી તો આલ્લાહ તઆલા ઉસ્સે ઝિયાદહ બેહતર ઔર મુફીદ ચીઝ દુનિયા યા આખિરતમેં અતા ફરમા દેતે હૈં. ઈસ તરહ હર દુઆકે તીન ફાઈદે હૈં.

(૧) દુઆકી કબૂલિયતસે મુરાદેં પૂરી હોતી હૈં.

(૨) હર દુઆ પર સવાબ મિલતા હૈ.

(૩) દુઆકી કસરતસે અલ્લાહ તઆલાકે સાથ તઅલ્લુકમેં

ઈઝાફા હોતા હૈ.

ફિર અગરચે દુઆ માંગનેકે આદાબમેં યે બાત દાખિલ હૈ કે કિબલાકી તરફ હાથ ઉઠાકર ઝબાનસે દુઆ માંગી જાએ ઔર પેહલે હમ્દો સના ઔર દુરૂદ શરીફ પળ્હા જાએ લેકિન અગર ઈસકા મૌકા' ન હો તો ઈસકે બગૈર ભી દુઆ કરના જાઈઝ હૈ ઔર ઈસ તરહ અલ્લાહ તઆલાને દુઆકો ઈતના આસાન ફરમા દિયા હૈ કે વો તકરીબન હર વકત ઔર હર જગહ માંગી જા સકતી હૈ. ચલતે ફિરતે ભી કામ કરતે હુએ ભી. ઔર અગર ઝબાનસે માંગનેકા મૌકા' ન હો. (જૈસે બૈતુલ ખલા વગૈરહમેં) તો દિલ હી દિલમેં ભી માંગી જા સકતી હૈ.

ફિર યે ભી ઝરૂરી નહીં હૈ કે દુઆમેં બળી બળી ચીઝેં માંગી જાએં, બલ્કે અપની હર છોટી બળી હાજત અલ્લાહ તઆલાસે માંગની ચાહિયે. યહાં તકકે હદીસમેં હૈ કે અગર જૂતેકા તસ્મા ભી ટૂટ જાએ તો અલ્લાહ તઆલાસે માંગો. (તિરમિઝી)

લિહાઝા ઈસ બાતકી આદત ડાલ લેની ચાહિયે કે જબ કોઈ છોટીસે છોટી હાજત ભી પેશ આએ તો ઉસકો અલ્લાહ તઆલાસે માંગી જાએ. કોઈ મા'મૂલી તકલીફ હો તો ઉસકો દૂર કરના ભી અલ્લાહ તઆલાસે માંગા જાએ. જિસ તરહ બચ્ચેકો જબ કોઈ ઝરૂરત પેશ આતી હૈ યા કોઈ થોળી તકલીફ પહોંચતી હૈ વો અપની માં કો પુકારતા હૈ. ઈસી તરહ બંદેકો ચાહિયે કે વો અલ્લાહ તઆલાકો પુકારે ઔર પુકારતા રહે. ચલતે ફિરતે, ઉઠતે બૈઠતે, કામ કરતે હર વકત કુછ ન કુછ અલ્લાહ તઆલાસે માંગતા રહે. આદત ડાલકર દેખેં ઈન્શા અલ્લાહ ઉસ્સે બહોત જલ્દ તરક્કી હોગી.

મસનૂન દુઆએં

યૂં તો હર હાજત અલ્લાહ તઆલાસે માંગની ચાહિયે. લેકિન સરવરે દો આલમ (સ.અ.વ.) ને દિન રાતકે મુખ્તલિફ વકતોંમેં મુખ્તલિફ મૌકોં પર કુછ ખાસ ખાસ દુઆએં સિખાઈ હૈં. જૈસે નીંદસે બેદાર હોકર કયા દુઆ કરેં? બૈતુલ ખલામેં જાનેસે પેહલે કયા કહેં? વહાંસે બાહિર નિકલકર કયા પઢ઼ેં? વુઝૂ કરતે વકત, મસ્જિદમેં દાખિલ હોતે વકત, મસ્જિદસે નિકલતે વકત, ઘરમેં દાખિલ હોતે વકત, ખાના ખાનેસે પેહલે, ખાનેકે બા'દ, અઝાન સુનનેકે બા'દ, કપળે પહેનતે વકત, આઈના દેખતે વકત, બિસ્તર પર પહોંચકર, સોનેસે પેહલે. ગર્ઝ મુખ્તલિફ મૌકા' પર મુખ્તલિફ દુઆએં સિખાઈ હૈં. જો હમારે દીન ઔર દુનિયાકી તમામ ઝરૂરતોંકે લિયે બહોત જામેઅ ઔર મુફીદ દુઆએં હૈં. અગર હમ સારી ઉમર સોચતે રહેં તબ ભી ઐસી દુઆએં ખૂદસે ન માંગ સકેં જો સરકારે દો આલમ (સ.અ.વ.) ને સિખા દી હૈં.

ઉન દુઆઓંકે પઢ઼નેમેં ન કોઈ વકત ખર્ચ હોતા હૈ ન મેહનત લગતી હૈ. ન ઉનકે લિયે વુઝૂ શર્ત હૈ ન હાથ ઉઠાને ચાહિયે. બસ અગર ઉન દુઆઓંકો યાદ કર લિયા જાએ તો ઝરાસે ધ્યાનકી બાત હૈ. ઔર ઉસ મા'મૂલીસી તવજ્જોહકે નતીજેમેં દુનિયા ઔર આખિરતકે બળે મકસદ ઔર ફાઈદે હાસિલ હો જાતે હૈં. ઔર બગૈર કિસી ખાસ મેહનતકે નામએ આ'માલમેં નેકિયોંકે ઝખીરે જમા' હોતે ચલે જાતે હૈં.

લિહાઝા હર મુસલમાનકો ચાહિયે કે વો યે દુઆએં

ઝરૂર યાદ કર લે. બહોતસી કિતાબેં ઐસી હૈં જિનમેં યે દુઆએં લિખ્ખી હુઈ હૈં. હકીમુલ ઉમ્મત હઝરત મૌલાના અશરફ અલી સાહબ થાનવી કુદ્દિસ સિર્રુહૂકી કિતાબ **મુનાજાતે મકબૂલમેં** ભી ઐસી બહોતસી દુઆએં જમા' કર દી ગઈ હૈં. ઉસમેં દેખકર યે દુઆએં યાદ કી જા સકતી હૈં. ખૂદ ભી યાદ કરેં ઔર બચ્ચોંકો ભી યાદ કરાકર બચપન હીસે ઉનકા આદી બનાએં તો ઈન્શા અલ્લાહ ઉનકી દુઆઓંકા સવાબ ભી મિલેગા.

દૂસરોંકે લિયે દુઆ

જિસ તરહ અપની ઝાતી હાજતોંકે લિયે દુઆ માંગની ચાહિયે, ઉસી તરહ અપને દૂસરે રિશ્તેદાર, દોસ્ત અહબાબ ઔર આમ મુસલમાનોંકે લિયે દુઆ માંગના ભી બહોત ફઝીલતકી ચીઝ હૈ. હદીસમેં હૈ કે જો મુસલમાન બંદા અપને કિસી ભાઈકે લિયે ઉસકી ગૈર મૌજૂદગીમેં દુઆ કરતા હૈ તો ફરિશ્તે ઉસકે હકમેં યે દુઆ કરતે હૈં કે તુમકો ભી વૈસી હી ભલાઈ મિલે.

(સહીહ મુસ્લિમ)

લિહાઝા જિસ કિસી મુસલમાનકે બારેમેં મા'લૂમ હો કે વો કિસી મુશ્કિલમેં હૈ, યા ઉસકો પરેશાની લાહિક હૈ. યા કોઈ ઝરૂરત પેશ આ ગઈ હૈ. ઉનકે હકમેં દુઆ કરની ચાહિયે. બલ્કે કાફિરોંકે હકમેં ભી દુઆ કરની ચાહિયે કે અલ્લાહ તઆલા ઉનકો ઈસ્લામકી હિદાયત અતા ફરમાએં. ઉસ્સે દુઆકા સવાબ ભી મિલતા હૈ. ઔર દૂસરોંકી ખૈર ખ્વાહીકી ફઝીલત ભી હાસિલ હોતી હૈ.

ઈસ્તિગ્ફાર

અલ્લાહ તઆલાને ઈસ્તિગ્ફારકો ગુનાહોંકે ઝહરકા તિરયાક બનાયા હૈ. ઈસ્તિગ્ફારકે મા'ના આલ્લાહ તઆલાસે મગ્ફિરત માંગના. હર બદસે બદતર ગુનાહ જો હુકૂકુલ્લાહસે મુતઅલ્લિક હો, તૌબા ઔર ઈસ્તિગ્ફારસે મઆફ હો જાતા હે. લિહાઝા જબ કોઈ ગુનાહે સગીરા યા કબીરા હો જાએ તો ફૌરન તૌબા ઔર ઈસ્તિગ્ફારસે ઉસકો દૂર કરના ચાહિયે. બલ્કે ખિલાફે ઔલા કામોંમેં ભી ઈસ્તિગ્ફાર કરના ચાહિયે. ઔર બઝાહિર કોઈ ગુનાહ સરઝદ ન હુવા હો તબ ભી ઈસ્તિગ્ફાર કસરતસે કરતે રેહના ચાહિયે. હર મુસલમાન જાનતા હૈ કે સરકારે દો આલમ (સ.અ.વ.) ગુનાહોંસે બિલકુલ મા'સૂમ ઔર પાક થે. ઉસકે બાવજૂદ આપ (સ.અ.વ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં અલ્લાહ તઆલાસે રોઝાના સત્તર (૭૦) સે ઝિયાદહ મરતબા તૌબા ઔર ઈસ્તિગ્ફાર કરતા હૂં. (બુખારી)

એક હદીસમેં સરવરે દો આલમ (સ.અ.વ.) કા યે ઈરશાદ હૈ કે જો શખ્સ ઈસ્તિગ્ફારકી પાબંદી કરે. અલ્લાહ તઆલા ઉસકે લિયે હર તંગીમેં આસાનીકા રાસ્તા નિકાલ દેતે હૈં. ઔર હર ગમકો દૂર ફરમાતે હૈં. ઔર ઉસકો ઐસી જગહોંસે રિઝક અતા ફરમાતે હૈં જહાંસે ઉસકો ગુમાન ભી નહીં હોતા. (અબૂ દાઉદ)

લિહાઝા ચલતે ફિરતે ઉઠતે બૈઠતે ભી ઈસ્તિગ્ફાર કરનેકી આદત ડાલની ચાહિયે ઔર દિનમેં કમસે કમ એક મરતબા ઈસ્તિગ્ફારકી એક તસ્બીહ પઢ લી જાએ તો બહોત અચ્છા હૈ.

સય્યિદુલ ઈસ્તિગ્ફાર

ઈસ્તિગ્ફાર હર ઝબાનમેં હો સકતા હૈ લેકિન ઉસકા મુખ્તસર અરબી જુમલા યે હૈ

અસ્તગ્ફિરુલ્લાહ રબ્બી મિન્ કુલ્લિ ઝમ્બિંવ્ વઅતૂબુ ઈલૈહ.

મૈં અલ્લાહ તઆલા અપને પરવરદિગારસે હર ગુનાહકી મગ્ફિરત માંગતા હૂં ઔર તૌબા કરતા હૂં.

લેકિન હદીસમેં ઈસ્તિગ્ફારકી એક મખ્સૂસ દુઆકે બહોત ફઝાઈલ બયાન હુએ હૈં ઔર ઉસે સય્યિદુલ ઈસ્તિગ્ફાર (ઈસ્તિગ્ફારકા સરદાર) કહા ગયા હૈ. વો ઈસ્તિગ્ફાર યે હૈ.

અલ્લાહુમ્મ અન્ત રબ્બી લા ઈલાહ ઈલ્લા અન્ત ખલક્તની વ અ-ન અબ્દુક, વ અ-ન અલા અહ્દિક મસ્તતઅ્તુ અઊઝુબિક મિન્ શર્રિમા સનઅ્તુ અબૂઉ ઈલૈક બિનિઅ્મતિક અલય્ય વઅબૂઉ લક બિઝમ્બી ફગ્ફિર્લી ઝુનૂબી ફઈન્હૂ લા યગ્ફિરુઝ્ઝુનૂબ ઈલ્લા અન્ત.

યા અલ્લાહ! આપ મેરે પરવરદિગાર હૈં. આપકે સિવા કોઈ મા'બૂદ નહીં આપને મુઝે પૈદા કિયા. મૈં આપકા બંદા હૂં ઔર મૈં અપની તાકતકે મુતાબિક આપસે કિયે હુએ અહદ ઔર વા'દે પર કાઈમ હૂં. મૈંને જો કુછ કિયા ઉસકે શરસે આપકી પનાહ માંગતા હૂં. આપને જો નેઅમતેં મુઝકો અતા ફરમાઈ. ઉનહેં લેકર આપસે રુજૂઅ કરતા હૂં. ઔર અપને ગુનાહસે ભી આપકી તરફ રુજૂઅ કરતા હૂં. લિહાઝા મેરે ગુનાહ મઆફ ફરમા દીજિયે, કયૂંકે આપકે સિવા કોઈ ગુનાહોંકી મગ્ફિરત નહીં કરતા.

હદીસમેં હૈ કે જો શખ્સ યે કલિમાત પૂરે યકીનકે સાથ સુબહકે

વકત કહે ઔર શામસે પેહલે ઉસકા ઈન્તિકાલ હો જાએ તો વો જન્નતિયોંમેં શુમાર હોગા. ઔર જો શખ્સ યે કલિમાત રાતકે વકત પૂરે યકીનકે સાથ કહે ઔર સુબહસે પેહલે મર જાએ તો વો જન્નત વાલોંમેંસે હૈ. (સહીહ બુખારી)

ખાસ તૌરસે રાતકો સોનેસે પેહલે ચંદ બાર ધ્યાનસે અપને દિન ભરકે આ'માલકી કોતાહિયોંકો સામને રખકર ઉન સબસે ઈસ્તિગ્ફાર કર લેના ચાહિયે.

ઝિક્રુલ્લાહ

અલ્લાહ તઆલાકા ઝિક્ર ભી ઐસી લઝીઝ ઔર આસાન ઈબાદત હૈ કે ઉસે ઈન્સાન મા'મૂલીસી તવજ્જોહસે હર વકત અંજામ દે સકતા હૈ. ઔર ઉસકે ફઝાઈલ ઔર ફાઈદે બે શુમાર હૈં. અલ્લાહ તઆલાને કુરઆને કરીમમેં જગહ જગહ અપના ઝિક્ર કરનેકી તાકીદ ફરમાઈ હૈ. જૈસે ઈરશાદ હૈ :

યા અય્યુહલ્લઝીન આમનુઝ્ કુરૂલ્લાહ ઝિકરન કસીરા.

અય ઈમાનવાલો! અલ્લાહ તઆલાકા કસરતસે ઝિક્ર કરો.

ઝાહિર હૈ કે ઝિક્ર કરનેસે અલ્લાહ તઆલાકા કોઈ ફાઈદા નહીં, વો બંદોંકે ઝિક્રસે બે નિયાઝ હૈ, લેકિન ઉસમેં બંદોંકા ફાઈદા હૈ કે ઝિક્રકી કસરતસે અલ્લાહ તઆલાકે સાથ તઅલ્લુક મઝબૂત હોતા હૈ. ઔર ઈન્સાનકી રૂહકો ગિઝા મિલતી હૈ. જિસ્સે ઉસમેં ઝિયાદતી ઔર કુવ્વત પૈદા હોતી હૈ. ઉસ રૂહાની કુવ્વતકે નતીજેમેં ઈન્સાનકે લિયે નફસ ઔર શૈતાનકા મુકાબલા આસાન હો જાતા હૈ. ઔર ગુનાહોંસે બચનેમેં ભી સહૂલત હોતી હૈ ઔર હર ઝિક્રકે સાથ નામએ આમાલમેં નેકિયોંકા ઈઝાફા

હોતા ચલા જાતા હૈ.

એક સાહબને રસૂલે કરીમ (સ.અ.વ.) સે સવાલ કિયા કે અલ્લાહ તઆલાકે નઝદીક સબસે અફઝલ ઔર કિયામતકે દિન સબસે બુલંદ રૂતબા ઈબાદત કૌનસી હૈ? આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કે અલ્લાહ તઆલાકા ઝિક્ર.

(જામેઉલ ઉસૂલ સ. ૪૭૫ જિ. ૪)

એક સહાબીને એક મરતબા આં હઝરત (સ.અ.વ.) સે અર્ઝ કિયા કે યા રસૂલલ્લાહ! નેકિયોંકી કિસ્મેં તો બહોત હૈં ઔર મૈં ઉન સબકો અદા કરનેકી તાકત નહીં રખતા, લિહાઝા મુઝે ઐસી ચીઝ બતા દીજિયે જિસે મૈં ગિરહસે બાંધ લૂં. ઔર ઝિયાદહ બાતેં ન બતાઈયેગા, કયૂંકે મૈં ભૂલ જાઉંગા. આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઉસકે જવાબમેં ફરમાયા, તુમહારી ઝબાન અલ્લાહ તઆલાકે ઝિક્રસે તર રહા કરે. (જામેઅ તિરમિઝી)

હઝરત અબૂ મૂસા અશ્અરી (રદિ.) રિવાયત કરતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા : જિસ ઘરમેં અલ્લાહકા ઝિક્ર કિયા જાએ ઔર જિસ ઘરમેં અલ્લાહકા ઝિક્ર ન કિયા જાએ. ઉનકી મિસાલ ઝિંદા ઔર મુરદાકી સી હૈ. (યા'ની ઝિક્ર વાલા ઘર ઝિંદા હૈ, ઔર બગૈર ઝિક્રકા ઘર મુરદા) (બુખારી, મુસ્લિમ)

એક ઔર હદીસમેં આં હઝરત (સ.અ.વ.) કા ઈરશાદ હૈ કે જો લોગ કિસી મજલિસસે ઈસ હાલતમેં ઉઠ જાએં કે ઉસમેં ઉનહોંને અલ્લાહ તઆલાકા ઝિક્ર ન કિયા હો તો વો મુરદાર ગધે પરસે ઉઠે, ઔર યે મજલિસ ઉનકે લિયે (કિયામતકે દિન) હસરતકા સબબ બનેગી) (યા'ની યે હસરત હોગી કે ઈતના વકત હમને બેકાર બરબાદ કર દિયા). (અબૂ દાઉદ)

ઈસી લિયે હદીસમેં આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા હૈ કે હર મજલિસકે આખિરમેં યે કલિમાત પઢ લેને ચાહિયે.

સુબ્હાનકલ્લા હુમ્મ વબિહમ્દિક લા ઈલાહ ઈલ્લા અન્ત અસ્તગ્ફિરૂક વ અતૂબુ ઈલૈક.

ઈસ્સે ઉસ મજલિસકી કોતાહિયોંકા કફ્ફારા હો જાતા હૈ.

(નસઈ)

'ઝિક્રુલ્લાહકી ઈન બળી ફઝીલતોંકે બાવજૂદ અલ્લાહ તઆલાને ઈસ અમલકો ઈતના આસાન બના દિયા હૈ કે ઉસકે લિયે કોઈ શર્ત નહીં લગાઈ. અગર વુઝૂકે સાથ કિબ્લા રૂખ હોકર યકસૂઈસે ઝિક્ર કર સકે તો બહોત અચ્છા હૈ. લેકિન ઉસકા મૌકા' ન મિલે તો ચલતે ફિરતે, ઉઠતે બૈઠતે, કામમેં લગે હુએ હર હાલમેં યે ઈબાદત અંજામ દી જા સકતી હૈ. ઉસકે લિયે વુઝૂ ભી શર્ત નહીં હૈ બલ્કે જનાબત ઔર હૈઝકી હાલતમેં ભી ઝિક્ર જાઈઝ હૈ. સિર્ફ નંગેપનકી હાલતમેં યા નાપાકીકી જગહ પર, જૈસે બૈતુલખલામેં ઝબાનસે ઝિક્ર નહીં કરના ચાહિયે. ઉસ વકત ભી દિલ દિલમેં ઝિક્ર કરના જાઈઝ હૈ. લિહાઝા ઈસ બળી ઈબાદતકા સવાબ ઈન્સાન હર વકત બગૈર કિસી ખાસ મેહનત ઔર તકલીફકે હાસિલ કર સકતા હૈ. ઔર મુનાસિબ યે હૈ કે દિન રાત મેં કુછ વકત તો ઐસા મુકર્રર કર લિયા જાએ જિસમેં બાકાઈદા બાવુઝૂ ઔર કિબ્લા રૂખ હોકર યકસૂઈસે ઝિક્ર કિયા જાએ. ઔર બાકી ઔકાતમેં ચલતે ફિરતે, કામોંકે દરમિયાન, લેટે બૈઠે જિતને ઝિક્રકી તૌફીક હો જાએ, નેઅમત હી નેઅમત હૈ.

ખાસ ખાસ અઝકારકે લિયે નીચેકી કિતાબોંકા મુતાલઆ બહોત **મુફીદ હૈ.**

(૧) **ફઝાઈલે ઝિક્ર,** શેખુલ હદીસ હઝરત મૌલાના મુહમ્મદ ઝકરિયા **સાહબ** (રહ.).

(૨) ઝિક્રુલ્લાહ, હઝરત મૌલાના મુફતી મુહમ્મદ શફીઅ સાહબ.

(૩) **મા'મૂલાતે** યૌમિયા. હઝરત ડાકટર અબ્દુલ હય સાહબ આરિફી.

ચંદ મુખ્તસર અઝકાર નીચે લિખ્ખે જાતે હૈં. ચલતે ફિરતે ઉનકો **પઢતે રેહનેકી** આદત ડાલ લી જાએ.

(૧) **હદીસમેં** આં હઝરત (સ.અ.વ.) કા ઈરશાદ હૈ કે અલ્લાહ **તઆલાકે** નઝદીક સબસે ઝિયાદહ મેહબૂબ ચાર કલિમે હૈં.

સુબ્હાનલ્લાહિ વલ્હમ્દુલિલ્લાહિ વલા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વલ્લાહુ અકબર. (સહીહ મુસ્લિમ)

(૨) **હદીસમેં** હૈ કે દો કલિમે રહમાનકો બહોત મેહબૂબ હૈં વો ઝબાન **પર હલકે** હૈં મગર અમલકે તરાઝૂમેં બહોત વઝની હૈં.

સુબ્હાનલ્લાહિ વબિહમ્દિહી સુબ્હાનલ્લાહિલ્ અઝીમ.

(બુખારી મુસ્લિમ)

(૩) **હદીસમેં** હૈ કે **લા હૌલ વલા કુવ્વત ઈલ્લા બિલ્લાહ** કસરતસે **પઢા કરો.** કયૂંકે યે કલિમાત જન્નતકે ખઝાનોંમેંસે એક ખઝાના હૈ. (મિશ્કાત)

(૪) **લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વહ્દહૂ લા શરીક લહૂ, લહુલ્મુલ્કુ વલહુલ્ હમ્દુ વહુવ અલા કુલ્લિ શૈઈન કદીર.**

હદીસમેં હૈ કે જો શખ્સ સુબહકે વકત યે કલિમાત પઢે તો ઉસકો ઈસ્માઈલ (અલૈ.) કી ઔલાદમેંસે દસ ગુલામોંકો આઝાદ કરનેકા સવાબ મિલાતા હૈ. દસ નેકિયાં લિખ્ખી જાતી હૈં. દસ ગુનાહ મઆફ હોતે હૈં. દસ દરજે બુલંદ હો જાતે હૈં. ઔર શામ તક વો શૈતાનકે શરસે મેહફૂઝ રેહતા હૈ. ઔર યેહી કલિમાત શામકો કહે તો સુબહ તક યેહી ફાઈદે હાસિલ હોતે હૈં.

(અબૂ દાઉદ)

(૫) હસ્બિયલ્લાહુ લા ઈલાહ ઈલ્લા હુવ અલૈહિ તવક્કલ્તુ વહુવ રબ્બુલ્ અર્શિલ્ અઝીમ.

દુરૂદ શરીફ

આં હઝરત (સ.અ.વ.) પર દુરૂદ શરીફ ભેજનેકે ઈતને ફઝાઈલ અહાદીસમેં આએ હૈં કે ઉનસે એક મુસ્તકિલ કિતાબ તૈયાર હો સકતી હૈ. ઔર બહોતસે ઉલમાને ઈસ પર મુસ્તકિલ કિતાબેં લિખ્ખી હૈં. એક હદીસમેં આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા કે મેરે પાસ મેરે પરવરદિગારકી તરફસે એક આનેવાલા આયા, ઔર ઉસને કહા કે આપકી ઉમ્મતકા જો શખ્સ આપ પર એક મરતબા દુરૂદ ભેજે, અલ્લાહ તઆલા ઉસકે લિયે દસ નેકિયાં લિખતે હૈં. ઉસકે દસ ગુનાહ (સગીરા) મઆફ ફરમાતે હૈં. ઔર ઉસકે દસ દરજાત બુલંદ ફરમાતે હૈં.

(નસઈ)

ઔર હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા : જિસ શખ્સકે સામને મેરા ઝિકર હો, ઉસે ચાહિયે કે મુઝ પર દુરૂદ ભેજે. ઔર જો મુઝ

પર એક મરતબા દુરૂદ ભેજતા હૈ, અલ્લાહ તઆલા ઉસ પર દસ મરતબા રહમત ભેજતે હૈં. દુરૂદ શરીફમેં સબસે અફઝલ દુરૂદે ઈબ્રાહીમી હૈ જો નમાઝમેં પઢ્હા જાતા હૈ. ઔર સબસે મુખ્તસર **સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ** હૈ. ઈસ્સે ભી દુરૂદ શરીફકી ફઝીલત હાસિલ હો જાતી હૈ. જબ આં હઝરત (સ.અ.વ.) કા નામે નામી લિખ્ખા જાએ તો પૂરા જુમલા **સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ** લિખના ચાહિયે. સિર્ફ **સ.અ.વ.** યા સ. લિખના કાફી નહીં હૈ.

શુક્ર

અલ્લાહ તઆલાકી બેશુમાર નેઅમતેં હર વકત ઈન્સાન પર ઉતરતી રેહતી હૈં. યે નેઅમતેં ઈતની ઝિયાદહ હૈં કે ઉનકા શુમાર મુમકિન નહીં. કુરઆને કરીમમેં અલ્લાહ તઆલાકા ઈરશાદ હૈ.

વ ઈન્ તઉદદૂ નિઅ્મતલ્લાહિ લા તુહ્સૂહા.

ઔર અગર અલ્લાહકી નેઅમતોંકો ગિનના ચાહો તો ઉનકો ઠીક ઠીક શુમાર ન કર સકોગે.

શેખ સઅદી (રહ.) ને ફરમાયા હૈ કે અગર દૂસરી નેઅમતોંકો છોળ દિયા જાએ તો સિર્ફ ઝિંદગીકી નેઅમત ઈતની બે હિસાબ હૈ કે હર સાંસમેં દો નેઅમતેં છુપી હુઈ હૈં.

સાંસકા અંદર જાના એક નેઅમત ઔર બાહિર આના દૂસરી નેઅમત હૈ. કયૂં કે અગર સાંસ અંદર જાએ ઔર બાહિર ન આએ તો મુસીબત હૈ, ઔર બાહિર આએ અંદર ન જાએ તો દૂસરી મુસીબત

હૈ, લિહાઝા હર સાંસ પર ઈન્સાનકો દો નેઅમતેં મિલતી હૈં, ઔર હર નેઅમત શુક્રકા તકાઝા કરતી હૈ. લિહાઝા અગર હર સાંસ પર આદમી એક બાર શુક્ર અદા કરે તબ ભી સિર્ફ સાંસકી નેઅમતકા શુક્ર અદા નહીં હો સકતા. દૂસરી બે શુમાર નેઅમતોંકા તો કૈસે શુક્ર અદા હો સકતા હૈ.

ગર્ઝ અલ્લાહકી નેઅમતોંકા ઠીક ઠીક શુક્ર અદા કરના તો ઈન્સાનકી તાકતસે બાહિર હૈ, લેકિન કસરતસે શુક્ર અદા કરતે રેહના એક બહોત મેહબૂબ અમલ હૈ, જિસ પર સવાબ ભી બે હિસાબ મિલતા હૈ. નેઅમતોંમેં ભી ઈઝાફા હોતા હૈ. ઔર અલ્લાહ તઆલાકે સાથ તઅલ્લુક ઔર મુહબ્બતમેં ભી તરક્કી હોતી હૈ. અલ્લાહ તઆલાકા ઈરશાદ હૈ.

ફઝ્કુરૂની અઝ્કુરૂકુમ વશ્કુરૂલી વલા તક્ફુરૂન.

પસ તુમ મેરા ઝિક્ર કરો, મૈં તુમહારા ઝિક્ર કરૂંગા. ઔર તુમ મેરા શુક્ર અદા કરો ઔર મેરી ના શુક્રી ન કરો.

દૂસરી જગહ ઈરશાદ હૈ. **વ સનજ્ઝિશ્ શાકિરીન.**

ઔર હમ શુક્ર કરનેવાલોંકો અચ્છા બદલા દેંગે.

નીઝ ઈરશાદ હૈ :

લઈન્ શકર્તુમ્ લઅઝીદન્નકુમ્ વલઈન્ કફર્તુમ્ ઈન્ન અઝાબી લશદીદ.

અગર તુમ શુક્ર કરોગે તો મૈં તુમહેં ઔર દૂંગા, ઔર અગર ના શુક્રી કરોગે તો યાદ રખ્ખેં મેરા અઝાબ સખ્ત હૈ.

અલ્લાહ તઆલાકો શુક્ર ગુઝાર બંદા બહોત મેહબૂબ હૈ ઔર ના શુક્ર શખ્સ બહોત ના પસંદ હૈ. ક્યૂંકે નાશુક્રી ઈન્તિહાઈ તંગ નઝરીકી અલામત હૈ. ના શુક્રે શખ્સકો અગર કોઈ ઝરાસી

તકલીફ પહોંચ જાએ તો વો ઉસીકો લે બૈઠતા હૈ, ઉસે વો બે શુમાર નેઅમતેં નઝર નહીં આતીં જો ખાસ ઉસ તકલીફકે આલમમેં ભી ઉસપર બરસ રહી હોતી હૈં. ઓર વો ઝરાસી તકલીફકો પહાળ બનાકર ઉસીકા રોના રોતા રેહતા હૈ. ઉસકે બર ખિલાફ શુક્ર ગુઝાર બંદેકા હાલ યે હૈ કે તકલીફકે આલમમેં ભી ઉસકી નઝર અલ્લાહ તઆલાકી નેઅમતોં પર રેહતી હૈ. વો ઉન નેઅમતોં પર શુક્ર ભી અદા કરતા હૈ, ઔર સાથ સાથ તકલીફકે દૂર હોનેકી દુઆ ભી કરતા હૈ.

ફર્ઝ કીજિયે કે કિસી શખ્સકો કોઈ બીમારી હો ગઈ, અગર વો ના શુક્રા હૈ તો વો અલ્લાહ તઆલાકી સારી નેઅમતોંકો ભુલાકર અપને આપકો સબસે ઝિયાદહ સિતમ રસીદા ઔર મઝલૂમ સમઝેગા, ઔર ના શુક્રીકે કલિમાત ઝબાનસે નિકાલેગા. લેકિન અગર વો શુક્ર ગુઝાર બંદા હૈ તો બીમારીસે ગમગીન ઔર પરેશાન હોનેકે બાવજૂદ વો યે સોચેગા કે અલ્લાહ તઆલાને ઝિંદગીકે બહોત સારે ઔકાતમેં જો તન્દુરૂસ્તી અતા ફરમાઈ વો કિતની બળી નેઅમત થી. ઔર ઉસ બીમારીમેં ભી તીમારદારોં, ડાકટરોં ઔર દવાઓંકી સૂરતમેં તસલ્લીકે જો અસ્બાબ હાસિલ હૈં વો કિતની બળી નેઅમત હૈં. જો લોગ ઉસ્સે ઝિયાદહ બીમાર હૈં. ઉનકા તસવ્વુર કરકે શુક્ર અદા કરેગા કે અલ્લાહ તઆલાને ઐસી બીમારીસે મેહફૂઝ રખ્ખા. વો બીમારી દૂર હોનેકી દુઆ ઝરૂર કરેગા. લેકિન શિકવેકે લેહજેમેં નહીં, બલ્કે અપની કમઝોરી ઔર આજિઝીકે લેહજેમેં, વો તકલીફસે પરેશાન ભી હોગા તો ઉસ પરેશાનીમેં ના શુક્રી ઔર શિકવેકા નામ નહીં હોગા.

ઈન્સાન પર શૈતાનકા સબસે પેહલા હમલા યે હોતા હૈ કે વો ઉસે ના શુક્રીમેં મુબતલા કર દેતા હૈ. કુરઆને કરીમમેં હૈ કે જબ શૈતાનકો કિયામત તક જીનેકી મોહલત મિલ ગઈ તો ઉસને અલ્લાહ તઆલાકે સામને અપને ઉસ ઈરાદેકા ઈઝહાર કિયા કે મૈં આપકે બંદોંકો બેહકાઉંગા ઔર હર તરફસે ઉન પર હમલા કરૂંગા. ફિર અપને ઉન હમલોંકા નતીજા બયાન કરતે હુએ કહા કે

વલા તજિદુ અક્સર હુમ શાકિરીન

ઔર આપ ઉનમેંસે અકસરકો શુક્ર ગુઝાર નહીં પાએંગે.

ઈસ્સે મા'લૂમ હુવા કે શૈતાનકી સબસે બળી ખ્વાહિશ ઔર કોશિશ યે હૈ કે વો અલ્લાહ તઆલાકે બંદોંકો શુક્રકી ઈબાદતસે મેહરૂમ કરકે ઉનહેં ના શુક્રા બના દે. ઉસકે બર ખિલાફ જો બંદા શુક્ર ગુઝાર બનનેકા ઈરાદા કર લે, ઉસ પર શૈતાનકા દાવ નહીં ચલતા.

ગર્ઝ અલ્લાહ તઆલાકા શુક્ર અદા કરના બહોત બળી ઈબાદત હૈ ઔર યે બળી ઈબાદત ચંદ લમ્હોંમેં અદા હો જાતી હૈ. હદીસમેં હૈ કે **અત્તાઈમુશ્શાકિરૂ બિમન્ઝિલતિસ્ સાઈમિસ્ સાબિરિ.**

જો શખ્સ ખાના ખાકર શુક્ર અદા કરે વો સવાબમેં ઉસ રોઝાદારકે બરાબર હૈ જિસને ખાનેસે સબર કિયા હો.

(બુખારી, તિરમિઝી)

લિહાઝા રાત-દિનકી ઝિંદગીમેં જો કોઈ છોટી બળી નેઅમત યા રાહત હાસિલ હો ઉસ પર શુક્ર અદા કરનેકી આદત ડાલની ચાહિયે. ઘરમેં દાખિલ હોકર ઘરવાલોંકો આફિયતસે દેખા તો શુક્ર

અદા કરે, અચ્છા ખાના સામને આયા તો શુક્ર અદા કરે. હવાકા ઝોંકા અચ્છા મા'લૂમ હો તો શુક્ર અદા કરે. બચ્ચા ખેલતા હુવા અચ્છા લગા તો શુક્ર અદા કરે ગર્ઝ હર વો બાત જિસ્સે ખૂશી યા આરામ હાસિલ હો ઉસ પર શુક્ર અદા કરને ઔર કરતે રેહનેકી આદત ડાલની ચાહિયે. અગર ઝબાનસે નહીં તો દિલહી દિલમેં શુક્ર અદા કર લેના ચાહિયે.

નીઝ બુઝુર્ગોંને યે ભી તલ્કીન ફરમાઈ હૈ કે રાતકો બિસ્તર પર પહોંચકર સોનેસે પેહલે કુછ દેર અલ્લાહ તઆલાકી નેઅમતોંકો સોચા જાએ, ઔર એક એક નેઅમતકો સોચકર ઉસ પર શુક્ર અદા કરે. જૈસે સોચે કે અલ્હમ્દુલિલ્લાહ, મેરી ઔર બાલ બચ્ચોંકી તન્દુરૂસ્તી ઠીક હૈ. અલ્હમ્દુલિલ્લાહ સર છુપાનેકો ઘર મયસ્સર હૈ. અલ્હમ્દુલિલ્લાહ, બિસ્તર આરામ વાલા હૈ. અલ્હમ્દુલિલ્લાહ, જાન ઔર માલ મેહફૂઝ હૈં. ગર્ઝ જિતની રાહતેં હાસિલ હૈં ઉન સબકો એક એક કરકે સોચે ઔર ઉસ પર શુક્ર અદા કરકે સોએ.

ઉસમેં શક નહીં કે અલ્લાહ તઆલાકી નેઅમતોંકા હકીકી શુક્ર યે હૈ કે ઈન્સાન અપની ઝિંદગીકો અલ્લાહ તઆલાકી મરઝીકે મુતાબિક બનાએ, લેકિન અગર ઝબાન ઔર દિલસે કસરતકે સાથ શુક્ર અદા કરનેકી આદત ડાલ લે તો યે ભી એક બળી ઈબાદત હૈ, ઔર ઉમ્મીદ હૈ કે ઈન્શા અલ્લાહ ઉસકી બરકતસે દૂસરે આ'માલ કી ભી ઈસ્લાહ હોગી.

યૂં તો શુક્ર અદા કરનેકે લિયે કોઈ લફ્ઝ તય નહીં હૈ. હર ઈન્સાન અપની ઝબાનમેં ભી શુક્ર અદા કર સકતા હૈ. લેકિન આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને શુક્ર અદા કરનેકે લિયે ઐસે જામેઅ

અલ્ફાઝ ભી તલ્કીન ફરમાએ હૈં જિનસે એક મરતબા હીમેં હઝરોં મરતબા શુક્ર અદા કરનેકા ફાઈદા હાસિલ હો સકતા હૈ. વો અલ્ફાઝ યે હૈં :

અલ્લાહુમ્મ લકલ્હમ્દુ હમ્દન્ દાઈમમ્ મઅ દવામિક વ લકલ્હમ્દુ હમ્દન્ ખાલિદમ્ મઅ ખુલૂદિક વ લકલ્હમ્દુ હમ્દન્ લા મુન્તહા લહૂ દૂન મશિય્યતિક વ લકલ્હમ્દુ હમ્દન્ લા યુરીદુ કાઈલુહૂ ઈલ્લા રિઝાક વ લકલ્હમ્દુ હમ્દન્ ઈન્દ તર્ફતિ કુલ્લિ ઐનિન્ વ તનફ્ફુસિ કુલ્લિ નફસિન્.

યા અલ્લાહ! આપકા શુક્ર હૈ, ઐસા શુક્ર જો આપકે દાઈમી વુજૂદકે સાથ દાઈમી હો. આપકા શુક્ર હૈ, ઐસા શુક્ર જો આપકે હમેશા રેહનેકે સાથ હમેશા રહે, ઔર આપકા શુક્ર હૈ, ઐસા શુક્ર જિસકા આપકી મરકઝીકે સિવા કોઈ ઈન્તિહા નહીં, ઔર આપકા શુક્ર હૈ ઐસા શુક્ર જિસકા કેહનેવાલા આપકી ખૂશનુદીકે સિવા કુછ નહીં ચાહતા. ઔર આપકા શુક્ર હૈ આંખકી હર ઝપક પર ઔર સીનેકે હર તનફ્ફુસ પર.

(૨) **અલ્લાહુમ્મ લકલ્હમ્દુ અદદ ખલ્કિક વ મિદાદ કલિમાતિક વ ઝિનત અર્શિક વ રઝા નફસિક**

અય અલ્લાહ! આપકી હમ્દ કરતા હૂં આપકી મખ્લૂકાતકી ગિન્તીકે બરાબર, ઔર આપકે કલિમાતકી સિયાહીકે બરાબર, ઔર આપકે અર્શકે વઝનકે બરાબર, ઔર આપકી ખૂશનૂદીકે મુતાબિક.

(૩) હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ગન્નામ (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને શુક્રકે યે કલિમાત તલ્કીન ફરમાએ.

અલ્લાહૂમ્મ મા અસ્બહ લી મિન્ નિઅ્મતિન્ ઔબિઅહદિમ્ મિન્ ખલ્કિક ફમિન્ક વહ્દક લાશરીક લક ફલક અલ્હમ્દુ વલકશ્શુક્રુ.

અય અલ્લાહ! મુઝે યા આપકી મખ્લૂકકે કિસી ઔર ફર્દકો જો ભી નેઅમત મિલે વો તન્હા આપકી તરફસે હૈ. આપકા કોઈ શરીક નહીં, પસ તા'રીફ આપ હીકી હૈ, ઔર શુક્ર આપ હી કા હૈ.

આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કે જો શખ્સ યે કલિમાત સુબહકે વકત કહે. ઉસને અપને ઉસ દિનકા શુક્ર અદા કર દિયા. ઔર જો શખ્સ યે કલિમાત શામકે વકત કહે, ઉસને અપની ઉસ રાતકા શુક્ર અદા કર દિયા. (અબૂ દાઉદ)

સબર

અલ્લાહ તઆલાને ઈસ કાઈનાતમેં તીન કિસમકે આલમ પૈદા કિયે હૈં. એક વો આલમ જિસમેં ખૂશી હી ખૂશી ઔર આરામ હી આરામ હૈ. ગમ ઔર તકલીફકા કોઈ નામ નહીં. યે જન્નતકા આલમ હૈ. દૂસરા વો જિસમેં તકલીફ ઔર ગમ હી ગમ હૈ. ઉસમેં ખૂશી ઔર આરામકા કોઈ નામ નહીં. યે દોઝખકા આલમ હૈ, ઔર એક આલમ વો હૈ જિસમેં ખૂશી ભી હૈ ઔર ગમ ભી. રાહત ભી હૈ ઔર તકલીફ ભી. ઔર યે આલમ દુનિયા હૈ. લિહાઝા ઈસ દુનિયામેં આજ તક ન કોઈ ઐસા ઈન્સાન હુવા હૈ, ન હો સકતા હૈ, જિસે કભી ન કભી કોઈ ન કોઈ તકલીફ ન પહોંચી હો. ઈન્સાન ચાહે કિતનાહી દૌલતમંદ હો, કિતનાહી ઈખ્તિયાર વાલા હો, કિતનાહી નેક ઔર મુત્તકી હો. ઉસે ઈસ

દુનિયામેં ખૂશીકે સાથ ગમસે, ઔર આરામકે સાથ તકલીફસે ઝરૂર સાબકા પેશ આએગા. બળે બળે પૈગમ્બર ભી તકલીફોં ઔર પરેશાનિયોંસે ગુઝરે હૈં.

લિહાઝા અગર કોઈ શખ્સ યે ચાહે કે મુઝે અપની ઝિંદગીમેં કભી કોઈ તકલીફ યા સદમા ન પહોંચે તો વો ઈસ દુનિયાકી હકીકત હીસે જાહિલ હૈ. ઉસકી યે ખ્વાહિશ કભી પૂરી નહીં હો સકતી. કમ ઔર ઝિયાદહકા ફર્ક ઝરૂર હો સકતા હૈ. લેકિન તકલીફ ઔર સદમોંસે બિલકુલ નજાત ઈસ દુનિયામેં મુમકિન નહીં.

કૈદે હયાત વ બંદે ગમ અસલમેં દોનૂં એક હૈં
મૌતસે પેહલે આદમી ગમસે નજાત પાએ કયૂં ?

લિહાઝા ઈસ દુન્યવી ઝિંદગીમેં હર શખ્સકો કિસી ન કિસી શકલમેં તકલીફોં ઔર ગમોંસે સાબિકા ઝરૂર પેશા આના હૈ, અગર વો બે સબરીકા મુઝાહિરા કરે. હર વકત હર જગહ અપને ગમોંકા દુખળા રોતા રહે. ઔર અપની તકદીરકા ગિલા શિકવા કરે, તબ ભી ઉસે ગમોંસે બિલકુલ નજાત નહીં મિલ સકતી. લેકિન ઈસ સૂરતમેં એક તો વો હમેશા હમેશા તકલીફકી ઘુટનકા શિકાર રહેગા. દૂસરે ઈસ બે સબરીકા બહોત બળા નુકસાન યે હોગા કે યે તકલીફેં જો ઉસકે લિયે અજરો સવાબકા ઝરીઆ બન સકતી થીં. ઉનકા કોઈ અજર ભી નહીં મિલેગા.

ઉસકે ખિલાફ એક ઈન્સાન વો હૈ જો તકલીફ ઔર સદમેકે મૌકા' પર યે સોચતા હૈ કે યે ચંદ રોઝા દુનિયાકી તકલીફ હૈ, ઔર દુનિયાકી તકલીફોંસે કિસીકો ભી મુકમ્મલ છુટકારા

નહીં મિલ સકતા, ઔર અલ્લાહ તઆલાકા કોઈ ફૈસલા હિકમતસે ખાલી નહીં હોતા. ચાહે ઉસકી હિકમત હમારી સમઝમેં આએ યા ન આએ. લિહાઝા મુઝે અલ્લાહ તઆલાકે ફૈસલે પર શિકવા કરનેકે બજાએ ઉસકી હક્કાનિયત પર ઈમાન રખના ચાહિયે. અગરચે ઉસ તકલીફકે વાકિએસે મુઝે સદમા પહોંચા હૈ. ઉસ સદમેકી વજહસે મેરા દિલ ભી ઉમડ રહા હૈ. લેકિન મુઝે અલ્લાહ તઆલાકે ફૈસલેસે કોઈ શિકાયત નહીં. કયૂંકે વોહી જાનતે હૈં કે મેરી બેહતરી કિસ ચીઝમેં હૈં? મૈં ઉનહીકી તરફ રૂજૂઅ કરતા હૂં કે જો તકલીફ મુઝે પહોંચી હૈ ઉસે મેરે હકમેં બેહતર બના દેં. મેરે દિલકો સુકૂન ઔર તસલ્લી અતા ફરમા દેં ઔર આઈન્દા મુઝે ઐસી તકલીફોંસે મેહફૂઝ રખ્ખેં જો મુઝે બેચેન કરનેવાલી હોં.

ઉસ શખ્સકી ઐસી સોચકા નામ સબર હૈ ઔર ઉસકા ફાઈદા યે હૈ કે ઉસ્સે ઈન્સાનકો તસલ્લી હોતી હૈ. બેચૈનીમેં કમી આતી હૈ. દિલકો કરાર નસીબ હોતા હૈ. ઔર દૂસરી તરફ જો તકલીફ પહોંચી હૈ ઉસ પર અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે બે હિસાબ અજર મિલતા હૈ. કુરઆને કરીમકા ઈરશાદ હૈ.

ઈન્નમા યુવફ્ફસ્ સાબિરૂન અજ્રહુમ્ બિગૈરિ હિસાબ.

બિલા શુબા સબર કરનેવાલોંકો ઉનકા સવાબ બે હિસાબ દિયા જાએગા.

યાદ રખિયે, કિસી તકલીફકે મૌકા' પર દિલમેં સદમા પૈદા હોના કોઈ ગુનાહ નહીં. બલ્કે તકલીફ ઔર સદમેકે મૌકા' પર બે-ઈખ્તિયાર જો રોના આ જાએ વો ભી બે સબરીમેં દાખિલ નહીં. બે સબરી યે હૈ કે અલ્લાહ તઆલાકે ફૈસલે પર

એ'તિરાઝ ઔર શિકવા શિકાયત શુરૂ' કર દે. અગર દિલમેં સદમેકી આગ સુલગ રહી હૈ, આંખોંસે આંસૂ બેહ રહે હૈં, તબીઅત પરેશાન હૈ બાર બાર રોના આ રહા હૈ, લેકિન ઈન્સાન અલ્લાહ તઆલાકી તકદીરકા શિકવા કરનેકે બજાએ અલ્લાહ તઆલાકી હિકમતોં પર ઈમાન રખતા હૈ તો ઉસીકા નામ સબર હૈ. ઔર ઉસી પર અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે બે હિસાબ અજરકા વા'દા હૈ.

ઈસ સબરકી અલામત યે હૈ કે જબ ભી દિલમેં સદમા પૈદા હો, ઈન્સાન ઝબાનસે કહે કે :

ઈન્ના લિલ્લાહિ વ ઈન્ના ઈલૈહિ રાજિઊન

જો લોગ સદમેકે મૌકા' પર યે કલિમા ઝબાનસે કેહતે હૈં. ઉનકે બારેમેં અલ્લાહ તઆલાકા ઈરશાદ હૈ :

ઉલાઈક અલૈહિમ્ સલવાતુમ્ મિર્રબ્બિહિમ્ વ રહ્મતુંવ્ વ ઉલાઈક હુમુલ્ મુહ્તદૂન.

ઐસે હી લોગોં પર ઉનકે પરવરદિગારકી તરફસે રહમતેં હી રહમતેં નાઝિલ હોતી હૈં, ઔર ઐસે હી લોગ હિદાયત પર હૈં.

લિહાઝા બુઝુર્ગાને દીનને બિલકુલ સહીહ ફરમાયા હૈ કે સબર હઝાર ઈબાદતોંકી એક ઈબાદત હૈ. જિસ્સે ઈન્સાન રૂહાની એ'તિબારસે તરક્કી કરકે કહીંસે કહીં પહોંચ જાતા હૈ.

ઔર ઉસ સબરકી ઈબાદતકે લિયે ઝરૂરી નહીં કે કોઈ બળા સદમા યા બળી તકલીફ પેશ આએ, તબ ભી ઈન્સાન સબર કરે ઔર ઈન્ના લિલ્લાહિ રાજિઊન કહે. બલ્કે રોઝાનાકી ઝિંદગીમેં જો છોટી છોટી બાતેં તબીઅતકે ખિલાફ પેશ આતી રેહતી હૈં ઉન પર ભી ઈન્ના લિલ્લાહ પળ્હનેકી આદત ડાલની ચાહિયે.

હઝરત ઉમ્મે સલમા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

જબ તુમમેંસે કિસીકો કોઈ તકલીફ પહોંચે તો ઉસે ચાહિયે કે વો યે **કહે ઈન્ના** લિલ્લાહિ વ ઈન્ના ઈલૈહિ રાજિઊન. યા અલ્લાહ મૈં ઈસ **તકલીફ પર** સવાબકા તલબગાર હૂં. મુઝે ઈસ પર અજર અતા **ફરમાઈયે.** ઔર ઉસકી જગા મુઝે કોઈ ઉસ્સે બેહતર ચીઝ અતા **ફરમાઈયે.** (અબૂ દાઉદ)

નીઝ હદીસમેં હૈ કે એક મરતબા આં હઝરત (સ.અ.વ.) કે સામને **ચિરાગ ગુલ** હો ગયા તો આપને ઉસ પર ભી **ઈન્ના લિલ્લાહિ** વ ઈન્ના **ઈલૈહિ રાજિઊન** પઢ્હા.

ઈસ્સે મા'લૂમ હુવા કે છોટીસે છોટી તકલીફ પર ભી ઈન્ના લિલ્લાહ **પઢ્હના** ચાહિયે. ઔર ઈસ તરહ રોઝાના પેશ આને વાલે **છોટે છોટે** નાગવાર વાકિઆત પર હર મરતબા સબરકી ઈબાદતકા **સવાબ** મિલતા રેહતા હૈ. ચલતે ચલતે પાંવમેં કાંટા લગ ગયા. **દામન** કિસી ચીઝસે ઉલઝ ગયા. પાંવ ફિસલ ગયા. ઘરમેં **બિજલી ચલી** ગઈ. કિસી ના ગવાર વાકિઆકી ખબર કાનમેં પળ ગઈ, **કોઈ** ચીઝ ગુમ હો ગઈ. ગર્ઝ ઉસ જૈસે હર મૌકા' પર ઈન્ના **લિલ્લાહ** પઢ્હતે રેહના ચાહિયે. ઔર એક મરતબા દિલમેં ઈસ **બાતકા** એ'તિકાદ જમા લેના ચાહિયે કે હર નાગવાર વાકિએકે પીછે **અલ્લાહ** તઆલાકી કોઈ ન કોઈ હિકમત હૈ. બસ ઉસીકા નામ **સબર હૈ ઔર** ઉસ પર મુસલસલ બે હિસાબ અજર મિલતા રેહતા હૈ.

એક ઔર બાત યે ભી યાદ રખનેકે લાઈક હૈ કે જિસ તરહ કિસી **સદમેકે મૌકા'** પર બે ઈખ્તિયાર રો દેના સબરકે ખિલાફ

નહીં હૈ ઉસી તરહ કિસી તકલીફકે મૌકા' પર ઉસ તકલીફકો દૂર કરનેકી કોશિશ કરના ભી સબરકે ખિલાફ નહી. જૈસે બીમારી આઈ તો ઉસકા ઈલાજ કરના સબરકે ખિલાફ નહીં, બે રોઝગારી હુઈ તો રોઝગારકી તલાશ સબરકે મુનાફી નહીં. બલ્કે યે તમામ કોશિશ ભી કરતે રેહના ચાહિયે ઔર તકલીફ દૂર હોનેકી દુઆ ભી. બલ્કે તકલીફકી સખ્તીમેં કરાહના ભી સબરકે ખિલાફ નહીં. ક્યૂંકે સબરકી હકીકત સિર્ફ વો હૈ જો ઉપર બયાન કી ગઈ. કે ઈન્સાનકો અલ્લાહ તઆલાકે ફૈસલે પર કોઈ એ'તિરાઝ ઔર શિકવા ન હો. ઔર વો ઝબાનસે ઈન્ના લિલ્લાહિ વ ઈન્ના ઈલૈહિ રાજિઊન પળ્હતા રહે.

કેહનેકો યે એક મુખ્તસર અમલ હૈ. લેકિન અલ્લાહ તઆલાકે યહાં ઉસ પર જો અજરો સવાબ લિખ્ખા જાતા હૈ. ઉસકા તસવ્વુર ભી ઈસ વકત હમારે લિયે મુમકિન નહીં હૈ.

બિસ્મિલ્લાહસે હર અહમ કામ શુરૂ' કરના

હર કાબિલે ઝિકર કામકો બિસ્મિલ્લાહસે શુરૂ' કરના ઉન ઈસ્લામી શઆઈરમેંસે હૈ જિનસે મુસલમાન પેહચાના જાતા હૈ. આં હઝરત (સ.અ.વ.) કા ઈરશાદ હૈ.

હર વો અહમ કામ જિસે બિસ્મિલ્લાહસે શુરૂ' ન કિયા ગયા હો વો નાકિસ ઔર અધૂરા હૈ.

આં હઝરત (સ.અ.વ.) કી સુન્નત યે હૈ કે હર કાબિલે ઝિકર કામસે પેહલે બિસ્મિલ્લાહ ઝરૂર પળ્હા કરતે થે. હર મુસલમાનકો ઈસ સુન્નતકી ઈત્તિબાઅ કરતે હુએ બિસ્મલ્લાહસે કામ શુરૂ' કરનેકી આદત ડાલની ચાહિયે. ઘરમેં દાખિલ હોતે

વકત, ઘરસે નિકલતે વકત, સવારી પર સવાર હોતે વકત, સવારીસે ઉતરતે વકત, બલ્કે ચલતે હુએ સવારીકો ઠોકર લગ જાએ યા ખૂદ અપને આપકો ઠોકર લગ જાએ તબ, મસ્જિદમેં દાખિલ હોતે વકત, મસ્જિદસે નિકલતે વકત, બલ્કે બૈતુલખલામેં દાખિલ હોનેસે ઝરા પેહલે, ઔર વહાંસે નિકલનેકે ફૌરન બા'દ, ખાના ખાતે વકત, પાની પીતે વકત, કપળે પહેનતે વકત, જૂતે પહેનતે વકત, કોઈ કિતાબ પળ્હતે વકત, કોઈ ખત યા તેહરીર લિખતે વકત, અપને રોઝગારકા કામ શુરૂ' કરનેસે પેહલે, કિસીસે કોઈ નયા મઆમલા કરનેસે પેહલે. ગર્ઝ હર બદલી હુઈ હાલત પર બિસ્મિલ્લાહસે શુરૂ' કરનેકી આદત ડાલની ચાહિયે. ઈસી તરહ ઔરતેં જબ ખાના પકાના શુરૂ' કરેં તો ઉસ વકત બિસ્મિલ્લાહ પળ્હેં. ખાનેમેં કોઈ ચીઝ ડાલેં તો બિસ્મિલ્લાહ પળ્હકર ડાલેં. ખાના ચુનનેકે લિયે નિકાલેં તો બિસ્મિલ્લાહ પળ્હકર નિકાલેં. કોઈ કપળા સીના યા બુનના શુરૂ' કરેં તો બિસ્મિલ્લાહસે શુરૂ' કરેં. બચ્ચેકો કપળે પેહનાએં તો બિસ્મિલ્લાહ પળ્હકર પેહનાએં ઔર ઉસકો ભી બિસ્મિલ્લાહ પળ્હના સિખાએં. ગર્ઝ ઈસ તરહ અપને રોઝાનાકે કામોંકો બિસ્મિલ્લાહસે શુરૂ' કરના અપને મા'મૂલાતમેં શામિલ કર લિયા જાએં તો યે એક ઐસા અમલ હૈ જિસમેં મેહનત ઔર દુશ્વારી કુછ નહીં, ઔર ઝરા ધ્યાન દેનેસે ઈન્સાનકે નામએ આ'માલમેં નેકિયોંકા મુસલસલ ઈઝાફા હોતા રેહતા હૈ. બલ્કે ઉસ અમલકી બરકતસે યે સારે કામ જો બઝાહિર દુન્યવી કામ નઝર આતે હૈં બઝાતે ખૂદ ઈબાદત બન જાતે હૈં.

એક કાફિર ભી દુનિયાકે કામ અંજામ દેતા હૈ, ઔર એક

મો'મિન ભી, લેકિન દોનૂંમેં ઈતના ઝબરદસ્ત ફર્ક હૈ કે કાફિર ગફલતકી હાલતમેં યે સબ કામ કરતા હૈ. ઔર મો'મિન બિસ્મિલ્લાહસે હર કામકા આગાઝ કરકે ગોયા ઈસ બાતકા એ'તિરાફ કરતા હૈ કે અલ્લાહ તઆલાકી તૌફીકકે બગૈર કિસી કામકો પૂરા કરના મુમકિન નહીં. ઔર ઉસ એ'તિરાફકે નતીજેમેં ઉસકે દુનિયાકે સારે કામ ભી દીનકા એક હિસ્સા ઔર ઈબાદત બન જાતે હૈં.

બિસ્મિલ્લાહકે ફઝાઈલ પર અહકરકે વાલિદ માજિદ હઝરત મૌલાના મુફતી મુહમ્મદ શફીઅ સાહબ (રહ.) કી કિતાબ **બિસ્મિલ્લાહકે ફઝાઈલ ઔર મસાઈલકા** મુતાલિઆ મુફીદ હોગા.

પેહલે સલામ કરના

મુસલમાનોંકો સલામ કરના ભી ઉન ઈસ્લામી શઆઈરમેંસે હૈ. જિનસે એક મુસલમાનકી પેહચાન હોતી હૈ. ઔર ઉસકે બહોતસે ફઝાઈલ અહાદીસમેં આએ હૈં. ખાસ તૌરસે કિસી મુસલમાનકો સલામકી ઈબતિદા કરના બહોત બળી નેકી હૈ. હદીસમેં હૈ કે લોગોંમેં અલ્લાહ તઆલાસે કરીબ તર વો શખ્સ હૈ જો લોગોંકો સલામ કરનેકી ઈબતિદા કરે. (અબૂ દાઉદ)

યે ઝરૂરી નહીં હૈ કે સિર્ફ ઉન હી લોગોંકો સલામ કિયા જાએ જો જાન પેહચાન વાલે હોં, બલ્કે જિનકો ઈન્સાન પેહચાનતા ન હો. લેકિન ઉનકા મુસલમાન હોના મા'લૂમ હો ઉનકો સલામ કરના ભી બહોત સવાબ હૈ.

એક શખ્સને આં હઝરત (સ.અ.વ.) સે પૂછા કે મુસલમાનકે

લિયે કૌનસે અમલ બેહતર હૈં? ઉસકે જવાબમેં આપ (સ.અ.વ.) ને જો આ'માલ શુમાર કરાએ, ઉનમેં યે ભી થા કે લોગોંકો સલામ કરના ચાહે તુમ ઉનહેં પેહચાનતે હો યા ન પેહચાનતે હો.

(સહીહ બુખારી, સહીહ મુસ્લિમ)

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે કભી કભી વો ઘરસે બાહિર સિર્ફ ઈસ ગર્ઝસે નિકલા કરતે થે કે જો મુસલમાન મિલેગા ઉસે સલામ કરેંગે. ઔર ઈસ તરહ ઉનકી નેકિયોંમેં ઈઝાફા હોગા. (મુઅત્તા ઈમામ માલિક)

લેકિન હદીસકા સહીહ મતલબ યે હૈ કે લોગોંકો કસરતસે સલામ કિયા જાએ. હર નઝર આનેવાલે શખ્સકો સલામ કરના મકસૂદ નહીં, ક્યૂં કે અમલન ઐસા મુમકિન ભી નહીં હૈ. ઔર ઉસ્સે લોગોંકો તકલીફ ભી પહોંચ સકતી હૈ. (આદાબે શરઈયા)

યે ભી સુન્નત હૈ કે જબ કોઈ શખ્સ બાહિરસે આએ તો ઘરમેં દાખિલ હોકર ઘરવાલોંકો સલામ કરે. આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને અપને ખાસ ખાદિમ હઝરત અનસ (રદિ.) સે ફરમાયા થા :

બેટે! જબ અપને ઘરમેં દાખિલ હો તો ઉનકો સલામ કરો, યે અમલ તુમહારે ઔર તુમહારે ઘરવાલોં દોનૂંકે લિયે બરકતકા સબબ હોગા. (તિરમિઝી)

બલ્કે અગર કિસી ખાલી ઘરમેં દાખિલ હોં તો ઉસ વકત ભી સલામ કરના ચાહિયે, ઔર નિય્યત યે કી જાએ કે સલામ ફરિશ્તોંકો કિયા જા રહા હૈ. ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) ઐસે મૌકા' પર **અસ્સલામુ અલૈના વઅલા ઈબાદિલ્લા હિસ્સાલિહીન.** કહા કરતે થે.

હદીસમેં ઈસ બાતકી ભી તરગીબ આઈ હૈ કે સલામ સાફ લફઝોંમેં ઈસ તરહ કિયા જાએ કે વો સમઝમેં આએ, ઔર અગરચે સલામકી સુન્નત સિર્ફ **અસ્સલામુ અલૈકુમ્** કેહનેસે અદા હો જાતી હૈ લેકિન અગર ઉસકે સાથ **વરહ્‌મતુલ્લાહિ વબરકાતુહૂ** , ભી બળ્હાયા જાએ તો ઝિયાદહ સવાબ હૈ.

હઝરત ઈમરાન બિન હુસૈન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમ એક મરતબા આં હઝરત (સ.અ.વ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર થે કે એક સાહબ આએ ઔર ઉનહોંને **અસ્સલામુ અલૈકુમ** કેહ કર સલામ કિયા. આપ (સ.અ.વ.) ને સલામકા જવાબ દિયા ઔર ફરમાયા. દસ. (યા'ની સલામ કરનેવાલેકો દસ નેકિયાં હાસિલ હુઈ) ફિર એક ઔર સાહબ આએ, ઉનહોંને કહા કે **અસ્સલામુ અલૈકુમ વ રહ્‌મતુલ્લાહ**, આપ (સ.અ.વ) ને જવાબ દિયા ઔર ફરમાયા બીસ. (યા'ની સલામ કરનેવાલેકો બીસ નેકિયાં મિલીં) ફિર એક ઔર સાહબ આએ. ઔર ઉનહોંને કહા. **અસ્સલામુ અલૈકુમ વરહ્‌મતુલ્લાહિ વબરકાતુહૂ.** આપ (સ.અ.વ.) ને જવાબ દેકર ફરમાયા. તીસ. (યા'ની ઉનહેં તીસ નેકિયોંકા સવાબ હાસિલ હુવા) (અબૂ દાઉદ)

યહાં યે યાદ રખના ચાહિયે કે સલામ કરના ઉસ વકત સુન્નત હૈ જબ કોઈ શખ્સ અપને કિસી કામમેં મશ્ગૂલ ન હો ઔર યે અંદાઝા હો કે સલામ કરનેસે ઉસકે કામમેં કોઈ ખલલ નહીં આએગા. લેકિન અગર ઉસકે કામમેં ખલલ આનેકા અંદેશા હો તો ઐસે વકત સલામ કરના દુરૂસ્ત નહીં હૈ. જૈસે કોઈ શખ્સ તિલાવત યા ઝિક્ર કર રહા હૈ, યા કિસી બીમારકી તીમારદારીમેં મુશ્ગૂલ હૈ, યા કિતાબ પળ્હ રહા હૈ, યા કિસી ઔર ઐસે કામમેં

લગા હુવા હૈ જિસમેં તવજ્જોહ બટનેસે કામકા નુકસાન હોનેકા **અંદેશા હૈ તો જબ** તક વો ફારિગ ન હો જાએ, સલામ કરના **દુરૂસ્ત નહીં.**

ઈસી તરહ અગર કોઈ શખ્સ કિસી મજમા'સે ખિતાબ કર રહા હૈ, ઔર લોગ ઉસકી બાત સુન રહે હૈં. તો ઐસે મેં ભી **બોલનેવાલે યા સુનનેવાલોંકો** સલામ નહીં કરના ચાહિયે.

અલબત્તા અગર લોગ ખામોશ બૈઠે હોં, ઔર કોઈ શખ્સ ઉનકે પાસસે ગુઝરે, યા મજલિસમેં બૈઠના ચાહે તો બસ એક મરતબા સલામ કર લે. ઔર હાઝિરીનમેંસે કોઈ એક ભી જવાબ દે દે તો સલામકી સુન્નત ઔર સલામકે જવાબકા ફરીઝા અદા હો જાતા હૈ.

સલામમેં પહેલ કરના સુન્નત હૈ. લેકિન કોઈ સલામ કરે તો ઉસકા જવાબ દેના વાજિબ હૈ, અગર કોઈ શખ્સ સલામકા જવાબ ન દે તો ગુનેહગાર હોગા.

નીઝ જબ કિસીકા ખત આએ ઔર ઉસમેં અસ્સલામુ અલૈકુમ લિખ્ખા હુવા હો તો પઢતે વકત હી સલામકા જવાબ દે દેના ચાહિયે. (શરહે મુસ્લિમ નવવી)

બીમાર પુરસી

બીમાર શખ્સકી ઈયાદત (બીમાર પુરસી) ભી બડે અજરો સવાબકા અમલ હૈ. ઔર આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને હર મુસલમાનકે ઝિમ્મે દૂસરે મુસલમાનકે જો હુકૂક બયાન ફરમાએ હૈં ઉનમેં બીમાર પુરસી ભી દાખિલ હૈ. બા'ઝ ફુકહાને ઉસે વાજિબ તક કહા હૈ. લેકિન સહીહ યે હૈ કે વો સુન્નત હૈ.

હઝરત સૌબાન (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા કે જબ કોઈ મુસલમાન અપને કિસી મુસલમાન ભાઈકી બીમાર પુરસી કરને જાતા હૈ તો વો મુસલસલ જન્નતકે બાગમેં રેહતા હૈ. (સહીહ મુસ્લિમ)

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને આં હઝરત (સ.અ.વ.) કો યે ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે :

જો કોઈ મુસલમાન સુબહકે વકત કિસી દૂસરે મુસલમાનકી ઈયાદતકો જાતા હૈ તો શામ તક સત્તર હઝાર (૭૦,૦૦૦)ફરિશ્તે ઉસકે લિયે દુઆએ ખૈર કરતે રેહતે હૈં. ઔર અગર વો શામકે વકત કિસીકી ઈયાદતકો જાતા હૈ તો અગલી સુબહ તક સત્તર હઝાર ફરિશ્તે ઉસકે હકમેં દુઆએ ખૈર.કરતે રેહતે હૈં. ઔર ઉસકો જન્નતકા એક બાગ અતા કિયા જાતા હૈ. (તિરમિઝી)

આં હઝરત (સ.અ.વ.) કા મુસ્તકિલ મા'મૂલ થા કે અપને મિલને જુલનેવાલોંમેંસે કિસીકી બીમારીકી ખબર મિલતી તો ઉસકી બીમાર પુરસીકે લિયે તશરીફ લે જાયા કરતે થે

ઈયાદતકે આદાબમેંસે યે હૈ કે બીમારકી પેશાની પર હાથ રખકર ઉસકા હાલ પૂછા જાએ. બશર્તે કે હાથ રખને યા હાલ પૂછનેસે ઉસકો તકલીફ ન હો. અગર તકલીફકા અંદેશા હો તો હાથ રખના ન ચાહિયે, ન હાલ પૂછના ચાહિયે. ઐસેમેં તીમારદારોંસે ખૈરિયત દરયાફત કર લેના કાફી હૈ.

આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને બીમારકી ઈયાદતકે વકત સાત મરતબા યે દુઆ પઢનેકી તલકીન ફરમાઈ હૈ.

અસ્અલુલ્લાહલ્ અઝીમ રબ્બલ્ અર્શિલ્ અઝીમ અંય્યશ્ફિયક.

વો અલ્લાહ જો ખૂદ અઝીમ હૈ, ઔર અઝીમ અર્શકા માલિક હૈ, મૈં ઉસ્સે સવાલ કરતા હૂં કે વો તુમહેં શિફા અતા ફરમાએ.

આપ (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા કે જિસ શખ્સકી મૌતકા વક્ત હી ન આ ચુકા હો, ઉસકો ઈસ દુઆકી બરકતસે અલ્લાહ તઆલા શિફા અતા ફરમા દેતે હૈં. (અબૂ દાઊદ)

આં હઝરત (સ.અ.વ.) બીમારકી ઈયાદતકે વક્ત બહોત ઝિયાદહ યે દુઆ ભી પઢ્હા કરતે થે.

અઝ્હિબિલ્ બા'સ રબ્બન્નાસિ વશ્ફિ અન્તશ્શાફી લા શિફાઅ ઈલ્લા શિફાઉક શિફાઅન્ લા યુગાદિરૂ સકમા.

અય તમામ લોગોંકે પરવરદિગાર! તકલીફકો દૂર ફરમા દીજિયે ઔર શિફા અતા ફરમાઈયે. આપ શિફા દેનેવાલે હૈં. આપકે સિવા કોઈ શિફા નહીં દે સકતા. ઐસી શફા દીજિયે જો બીમારીકા કોઈ હિસ્સા ન છોળે.

નીઝ બીમારકો દેખકર યે ભી ઈરશાદ ફરમાતે થે.

લા બા'સ તહૂરૂન ઈન્શાઅલ્લાહ

તુમહારા નુકસાન ન હો (યે બીમારી) ઈન્શા અલ્લાહ તુમહારે લિયે પાકીકા સબબ હોગી.

લેકિન યે બાત હમેશા યાદ રખની ચાહિયે કે ઈસ્લામમેં જિતની ફઝીલત બીમાર પુરસીકી બયાન કી ગઈ હૈ, ઉસ્સે ઝિયાદહ તાકીદ ઈસ બાતકી કી ગઈ હૈ કે અપને કિસી અમલસે બીમારકો ઝરા ભી તકલીફ ન પહોંચે. જિસ ઈયાદતસે બીમાર યા તીમારદારોંકો ઝહમત ઉઠાની પળે, ઉસ્સે સવાબકે બજાએ ગુનાહકા સખ્ત ખતરા હૈ.

ચુંનાંચે અગર બીમારકે લિયે કિસી શખ્સસે મુલાકાત

નુકસાન હો તો ઐસેમેં મુલાકાત પર ઈસરાર કરના બિલકુલ ના જાઈઝ હૈ. ઐસેમેં બાહિર હી બાહિરસે હાલ મા'લૂમ કરકે આ જાને ઔર દુઆ કરનેસે ઈયાદતકી ફઝીલત હાસિલ હો જાતી હૈ. બીમારકો જતાનેકી બિલકુલ ઝરૂરત નહીં હૈ. અગર બીમારકા દિલ ખૂશ કરના મકસૂદ હો તો તીમાર દારોંસે કેહ દિયા જાએ કે વો કિસી મુનાસિબ વકત પર બીમારકો ખબર કર દેં કે ફલાં શખ્સ આપકી ઈયાદતકે લિયે આયા થા, ઔર આપકે લિયે દુઆ કરતા હૈ.

ઈસી તરહ હદીસમેં ઈસ બાતકી ભી તાકીદ કી ગઈ હૈ કે જો શખ્સ કિસી બીમારકી ઈયાદતકે લિયે જાએ વો ઉસકે પાસ ઝિયાદહ દેર ન બૈઠે. બલ્કે મુખ્તસર ઈયાદત કરકે ચલા આએ, કયૂંકે ઝિયાદહ દેર બૈઠનેસે અકસર બીમારકો તકલીફ હોતી હૈ. હાં જિસ બે તકલીફ શખ્સકો ખૂદ બીમાર અપની તસલ્લી યા દિલ બસ્તગીકે લિયે બિઠાના ચાહે. ઉસકે બૈઠનેમેં કોઈ હરજ નહીં હૈ.

ઈયાદતકે લિયે મુનાસિબ વકતકા પસંદ કરના ભી બહોત ઝરૂરી હૈ. ઐસે વકતમેં ઈયાદતકો જાના દુરૂસ્ત નહીં હૈ જબ બીમારકે આરામ યા દૂસરે મા'મૂલાતમેં ખલલ આએ. લિહાઝા તીમારદારોંસે પેહલે હી પૂછ લેના ચાહિયે કે ઈયાદતકા મુનાસિબ વકત કયા હોગા?

નમાઝે જનાઝા ઔર દફન કરનેમેં શિરકત

કિસી મુસલમાનકે મરને પર ઉસકી નમાઝે જનાઝા પઢને ઔર જનાઝેકે સાથ કબ્રસ્તાન જાકર તદફીનમેં શિરકત કરનેકી ભી

અહાદીસમેં બહોત ફઝીલત આઈ હૈ. બલ્કે ઉસકો આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને મુસલમાનકા હક કરાર દિયા હૈ કે ઉસકે મરને પર નમાઝે જનાઝામેં શિરકત કી જાએ ઔર જનાઝેકે સાથ કબ્રસ્તાન જાયા જાએ.

અગરચે નમાઝે જનાઝામેં શિરકત ઔર જનાઝેકે સાથ કબ્રસ્તાન જાના ફર્ઝે કિફાયા હૈ. યા'ની અગર કુછ લોગ ઐસા કર લેં તો બાકી મુસલમાનોંસે ફરીઝા ઉતર જાતા હૈ. યા'ની વો જનાઝેમેં શિરકત ન કરનેસે ગુનેહગાર નહીં હોતે. લેકિન અગર કોઈ શિરકત કરે તો ઉસકા બહોત સવાબ હૈ.

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) રિવાયત કરતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા.

જો શખ્સ કિસી જનાઝે પર નમાઝ પઢે. ઉસકો એક કીરાત મિલેગા, ઔર જો ઉસકે પીછે જાએ, યહાં તક કે ઉસકી તદફીન મુકમ્મલ હો જાએ તો ઉસકો દો કીરાત મિલેંગે જિનમેંસે એક ઉહદ પહાળકે બરાબર હોગા.

ઉલમાએ કિરામને ફરમાયા હૈ કે જન્નતકી નેઅમતોં ઔર વહાં મિલનેવાલે અજરો સવાબકા ચૂંકે દુનિયામેં સહીહ ખ્યાલ કરના મુમકિન નહીં હૈ. ઔર ન ઉનકો તા'બીર કરનેકે લિયે ઈન્સાનકે પાસ સહીહ અલ્ફાઝ હૈં. ઈસ લિયે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ઈન્સાનોંકી સમઝસે કરીબ લાનેકે લિયે ઐસે અલ્ફાઝ ઈસ્તે'માલ ફરમાતે હૈં, જો દુનિયાકે મઆમલાતમેં રાઈજ ઔર મશ્હૂર હૈં. ચુનાંચે આપ (સ.અ.વ.) ને જનાઝેકી શિરકતકે સવાબકો કીરાતસે તા'બીર ફરમાયા હૈ જો સોને ચાંદીકા એક વઝન હોતા થા. લેકિન સાથ હી યે ભી ફરમા

દિયા કે ઉસે દુનિયાકે કીરાતકી તરહ ન સમઝા જાએ. વો અપની અઝમતમેં ઉહદ પહાળકે બરાબર હોગા. ખુલાસા યે હૈ કે નમાઝે જનાઝા પળ્હને પર બળા સવાબ અલગ હૈ, ઔર જનાઝેકે સાથ જાકર તદફીનમેં શિરકતકા સવાબ અલાહિદા હૈ, ઔર દોનૂં બહોત બળે સવાબ હૈં. ઔર એક ઔર રિવાયતકે અલ્ફાઝ યે હૈં :

જો શખ્સ (જનાઝા ઉઠનેસે પેહલે) મૈય્યિતકે ઘર જાએ, ઉસકો એક કીરાત મિલેગા, ફિર અગર જનાઝેકે પીછે ચલે, ઉસે એક ઔર કીરાત, ફિર અગર વો ઉસપર નમાઝ પળ્હે તો એક ઔર કીરાત, ફિર અગર દફન કરને તક ઈન્તિઝાર કરે તો એક ઔર કીરાત. (ફતહુલ બારી)

—જિસકે મા'ના યે હૈં કે યે ચારોં આ'માલ અલગ અલગ નેકિયાં હૈં, ઔર ઉનમેંસે હર એક પર અલાહિદા સવાબ હૈ, ઔર હર સવાબ બહોત બળા હૈ.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) કો યે હદીસ મા'લૂમ નહીં થી, જબ હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) કી મા'રિફત ઉનહેં મા'લૂમ હુઈ, ઔર હઝરત આઈશા (રદિ.) ને ભી ઉસકી તસ્દીક કી તો હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) ને હસરતસે ફરમાયા:

હમને તો બહોતસે કીરાત યકીનન ઝાએઅ કર દિયે.

(તિરમિઝી)

નમાઝે જનાઝામેં બહોતસે લોગ રિવાજી તૌર પર શરીક હોતે હૈં. લેકિન બસા ઔકાત નમાઝે જનાઝાકા સહીહ તરીકા ભી નહીં આતા. ઝરાસી તવજ્જોહસે નમાઝકા તરીકા સીખ લેના

ચાહિયે. ઔર શિરકતમેં રસમકી પાબંદીકે બજાએ અલ્લાહ તઆલાકી ખૂશનૂદીકી નિય્યત કરની ચાહિયે. ઈન્શા અલ્લાહ ઉસ પર બ઼ળા અજરો સવાબ મિલેગા. જૈસા કે ઉપર ગુઝરા. નમાઝે જનાઝાકે બા'દ જનાઝેકે પીછે ચલકર ઉસકી તદફીનમેં શિરકત એક મુસ્તકિલ નેક અમલ હૈ, ઔર હઝરત મુજાહિદ ફરમાતે હૈં કે યે અમલ નફલી નમાઝસે ભી અફઝલ હૈ.

(ફતહુલ બારી સ. ૧૯૩ જિ. ૩)

તા'ઝિયત ઔર મુસીબત ઝદાકી તસલ્લી

કિસી શખ્સકે ઈન્તિકાલ પર ઉસકે ઘરવાલોંસે તા'ઝિયત કરના, ઔર અપને કૌલ ઔર અમલસે ઉનકી તસલ્લીકા સામાન કરના ભી બહોત સવાબકા કામ હૈ. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા.

જો શખ્સ કિસી મુસીબત ઝદાકી તા'ઝિયત (તસલ્લી) કરે ઉસે ઉતનાહી સવાબ મિલેગા જિતના ઉસ મુસીબત ઝદાકો ઉસ મુસીબત પર મિલતા હૈ. (જામેઅ્ તિરમિઝી)

જાનના ચાહિયે કે તા'ઝિયત કા મતલબ બા'ઝ લોગ ઈઝહારે ગમ સમઝતે હૈં. ઔર ઈસ વજહસે મૈય્યિતકે ઘરવાલોંકી તસલ્લીકા સામાન કરનેકે બજાએ ઉલટા ઉનહેં સદમા યાદ દિલા દિલાકર મઝીદ ગમમેં મુબતલા કરતે હૈં. હકીકતમેં તા'ઝિયતકે મા'ના તસલ્લી દેનેકે હૈં. લિહાઝા હર વો તરીકા ઈખ્તિયાર કરના તા'ઝિયતમેં દાખિલ હૈ જિસ્સે ગમઝદા લોગોંકી હિંમત બંધે, જિસ્સે ઉનહેં કરાર આએ,

જિસ્સે ઉનકા દિલ બેહલે ઔર ઉનકે સદમેકે એહસાસકી સખ્તી કમ હો.

ઔર તસલ્લી દેનેકા યે સવાબ સિર્ફ કિસીકે ઈન્તિકાલ હી કે મૌકા'કે સાથ મખ્સૂસ નહીં હૈં, બલ્કે ઉપરકી હદીસમેં હર મુસીબત ઝદાકો તસલ્લી દેનેકા ભી વોહી અજરો સવાબ યહાં ફરમાયા ગયા હૈ. લિહાઝા જિસ કિસી શખ્સકો કોઈ ભી તકલીફ યા સદમા પહોંચા હો તો ઉસકો તસલ્લી દેને ઔર ઉસકી તસલ્લીકા સામાન કરનેકા ભી વોહી અજરો સવાબ હૈ જો ઉસ શખ્સકો ઉસ તકલીફ યા સદમે પર મિલ રહા હૈ.

અલ્લાહકે લિયે મુહબ્બત કરના

કિસી શખ્સસે અલ્લાહ તઆલાકી ખૂશનૂદીકે ખાતિર મુહબ્બત રખના ભી બહોત બળા અમલ હૈ, જિસ પર બહોત અજરો સવાબકે વા'દે કિયે ગએ હૈં. અલ્લાહકે લિયે મુહબ્બત કરનેકે મા'ના યે હૈં કે કિસીસે કોઈ દુન્યવી ફાઈદા હાસિલ કરના મકસૂદ ન હો. બલ્કે યા તો ઉસ્સે ઈસ લિયે મુહબ્બત કી જાએ કે વો ઝિયાદહ દીનદાર, મુત્તકી પરહેઝગાર હૈ, યા ઉસકે પાસ દીનકા ઈલ્મ હૈ, યા વો દીનકી ખિદમતમેં મશ્ગૂલ હૈ, યા ઈસ લિયે મુહબ્બત કી જાએ કે ઉસ્સે મુહબ્બત કરનેકા અલ્લાહ તઆલાને હુકમ ફરમાયા હૈ. જૈસે વાલિદૈન.

ઐસી મુહબ્બતકો અહાદીસમેં હુબ્બ ફીલ્લાહ. (અલ્લાહકે લિયે મુહબ્બત) કહા ગયા હૈ. એક હદીસમેં આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા કે :

અલ્લાહ તઆલા કિયામતકે દિન ફરમાએંગે કે મેરી

અઝમતકે ખાતિર આપસમેં મુહબ્બત કરનેવાલે કહાં હૈં? આજ જબ કે મેરે સાયાકે સિવા કિસીકા સાયા નહીં હૈ. મૈં ઐસે લોગોંકો અપને સાયેમેં રખ્ખૂંગા. (સહીહ મુસ્લિમ)

એક ઔર હદીસમેં ઈરશાદ હૈ કે :

અલ્લાહકી અઝમતકે ખાતિર આપસમેં મુહબ્બત કરનેવાલે કિયામતકે દિન નૂરકે મિમ્મબરોં પર હોંગે, ઔર લોગ ઉન પર રશ્ક કરેંગે. (જામેઅ તિરમિઝી)

અબૂ ઈદરીસ ખૌલાની (રહ.) મશ્હૂર તાબિઈનમેં સે હૈં. વો ફરમાતે હૈં કે મૈં જામેઅ દમિશ્કમેં હઝરત મઆઝ બિન જબલ (રદિ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા ઔર ઉનસે અર્ઝ કિયા કે ખુદાકી કસમ મુઝે આપસે અલ્લાહકે ખાતિર મુહબ્બત હૈ. ઉનહોંને બાર બાર મુઝસે કસમ દેકર પૂછા કે કયા વાકઈ તુમ્હેં અલ્લાહ તઆલાકે ખાતિર મુઝસે મુહબ્બત હૈ? જબ મૈંને હર બાર ઈકરાર કિયા તો ઉનહોંને મેરી ચાદર પકળકર અપની તરફ ખીંચા ઔર ફરમાયા.

ખૂશખબરી સુનો, મૈંને રસૂલુલ્લાહ (સ.અ.વ.) કો યે ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે અલ્લાહ તઆલા ફરમાતે હૈં કે મેરી મુહબ્બત ઉન લોગોંકો લાઝમી તૌર પર હાસિલ હોગી, જો મેરી ખાતિર આપસમેં મુહબ્બત રખતે હૈં. જો મેરી ખાતિર એક દૂસરેકે સાથ બૈઠતે હૈં. જો મેરી ખાતિર એક દૂસરેકી મુલાકાતકો જાતે હૈં ઔર મેરી ખાતિર એક દૂસરેકે લિયે ખર્ચ કરતે હૈં.

(મુઅત્તા ઈમામ માલિક)

અલ્લાહ તઆલાકે નેક બંદોંસે મુહબ્બત રખના ચૂંકે દર હકીકત અલ્લાહ તઆલા હીકી મુહબ્બતકી વજહસે હોતા

હૈ. ઈસ લિયે ઉસ પર અલ્લાહ તઆલાસે મુહબ્બતકા અજરો સવાબ મિલતા હૈ, ઔર ઈસ મુહબ્બતકી બરકતસે અલ્લાહ તઆલા મુહબ્બત કરનેવાલેકો અપને મેહબૂબ લોગોંકે સાથ શામિલ હોનેકી તૌફીક અતા ફરમાતે હૈં. એક હદીસમેં હૈ કે એક સાહબને આં હઝરત (સ.અ.વ.) સે પૂછા કે યા રસૂલલ્લાહ! કિયામત કબ આએગી ? આપ (સ.અ.વ.) ને ઉનસે પૂછા કે તુમને ઉસકે લિયે કયા તૈયારી કર રખ્ખી હૈ? અર્ઝ કિયા કે તૈયારી તો કુછ નહીં કી, અલબત્તા મૈં અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ (સ.અ.વ.) સે મુહબ્બત રખતા હૂં. આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા, તુમ જિસ્સે મુહબ્બત કરતે હો, ઉસીકે સાથ હોંગે :

હઝરત અનસ (રદિ.) (જો ઈસ હદીસકે રાવી હૈં) ફરમાતે હૈં કે હમેં આં હઝરત (સ.અ.વ.) કે ઈસ ઈરશાદસે ઈતની ખૂશી હુઈ કે કિસી ઔર ચીઝસે કભી ઈતની ખૂશી નહીં હુઈ થી. ફિર ફરમાયા કે મુઝે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ઔર હઝરત અબૂબકર ઔર ઉમર (રદિ.) સે મુહબ્બત હૈ, ઔર ઉસ મુહબ્બતકી વજહસે ઉમ્મીદ રખતા હૂં કે મૈં ઉનકે સાથ હૂંગા. અગરચે મેરે આ'માલ ઉનકે આ'માલકે બરાબર નહીં હૈં. (સહીહ બુખારી)

ઈસ મઝમૂનકી ઔર ભી બહોતસી અહાદીસ મૌજૂદ હૈં જિનસે મા'લૂમ હોતા હૈ કે અલ્લાહ તઆલાકી ખૂશનૂદીકે ખાતિર કિસીસે મુહબ્બત રખના બહોત ફઝીલતકા અમલ હૈ. ઉસકી બરકતસે અલ્લાહ તઆલા દુનિયામેં ભી નેક અમલકી તૌફીક અતા ફરમાતે હૈં. ઓર આખિરતમેં ભી નેક લોગોંકા સાથ નસીબ હોતા હૈ.

ઈસ લિયે અલ્લાહ તઆલાકે નેક બંદોંસે હમેશા અલ્લાહકે લિયે મુહબ્બત રખની ચાહિયે, ઔર ઈસ નિય્યતસે રખની ચાહિયે કે ઈસ મુહબ્બતકી બરકતસે મુઝે ભી નેકીકી તૌફીક હો, ઔર અલ્લાહ તઆલા રાઝી હોં. એક શે'રકા તર્જુમા હૈ.

મૈં નેક લોગોંસે મુહબ્બત કરતા હૂં, અગરચે ખૂદ નેકોંમેંસે નહીં હૂં, શાયદ અલ્લાહ તઆલા મુઝે ભી નેકી અતા ફરમા દેં.

હદીસમેં યે ભી આયા હૈ કે જબ કોઈ શખ્સ અપને કિસી ભાઈસે મુહબ્બત કરતા હો તો ઉસે ચાહિયે કે અપને ભાઈકો બતા દે કે મુઝે તુમસે મુહબ્બત હૈ. (અબૂ દાઊદ)

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક શખ્સ હુઝૂર (સ.અ.વ.) કે પાસ બૈઠા થા. ઈતનેમેં એક ઔર શખ્સ વહાંસે ગુઝરા, બૈઠે હુએ શખ્સને કહા કે યા રસૂલલ્લાહ (સ.અ.વ.)! મુઝે ઉસ શખ્સસે મુહબ્બત હૈ. આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કે કયા તુમને ઉસે બતા દિયા હૈ ? ઉસને કહા નહીં. આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા ઉસે બતા દો. વો શખ્સ ઉઠા ઔર જાનેવાલેકે પાસ પહોંચકર ઉસને કહા. મૈં તુમસે અલ્લાહકે લિયે મુહબ્બત કરતા હૂં. ઉસને કહા, જિસ અલ્લાહકે લિયે તુમ મુઝસે મુહબ્બત કરતે હો. ખુદા કરે કે વો તુમસે મુહબ્બત કરે.

કિસી મુસલમાનકી મદદ કરના

કિસી મુસલમાનકા કોઈ ઝરૂરી કામ કર દેના, યા ઉસકે કામમેં મદદ કરના, યા ઉસકી કોઈ પરેશાની દૂર કર દેના ભી ઐસા અમલ હૈ જિસ પર આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને બહોત અજરો સવાબકે વા'દે ફરમાએ હૈં.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

જો શખ્સ અપને કિસી ભાઈકે કામમેં લગા હો, અલ્લાહ તઆલા ઉસકે કામમેં લગ જાતે હૈં. ઔર જો શખ્સ કિસી મુસલમાનકી કોઈ બેચેની દૂર કરે, અલ્લાહ તઆલા ઉસકે બદલેમેં ઉસ્સે કિયામતકી બેચેનિયોંમેંસે કોઈ બેચેની દૂર ફરમાતે હૈં.

(અબૂ દાઉદ)

કિસી શખ્સકો રાસ્તા બતા દેના, કિસીકા સામાન ઉઠાનેમેં ઉસકી મદદ કર દેના. ગર્ઝ મખ્લૂકકી ખિદમતકે તમામ કામ ઈસ હદીસકી ફઝીલતમેં દાખિલ હૈં, જો લોગ દૂસરોંકે કામ આતે હૈં. અલ્લાહ તઆલાકે નઝદીક વો બળી ફઝીલતવાલે લોગ હૈં. હદીસમેં હૈ કે :

લોગોંમેં બેહતરીન શખ્સ વો હૈ જો લોગોંકો ફાઈદા પહોંચાએ.

લિહાઝા મખ્લૂકકી ખિદમતકા હર કામ છોટા હો યા બળા, ઉસકે મૌકે તલાશ કરને ચાહિયે. ઈસ્સે ઈન્સાનકી નેકિયોંમેં બહોત ઈઝાફા હોતા હૈ. ઈસી તરહ અગર કિસી શખ્સ પર ઝુલ્મ હો રહા હો, તો ઉસકો ઝુલ્મસે બચાનેકી હર મુમકિન કોશિશ કરના હર મુસલમાનકા ફર્ઝ હૈ.

એક હદીસમેં આં હઝરત (સ.અ.વ.) કા ઈરશાદ હૈ કે : મુસલમાન મુસલમાનકા ભાઈ હૈ, ન વો ઉસે બે યારો મદદગાર છોળતા હૈ. ન ઉસ્સે ઝૂઠ બોલતા યા વા'દા ખિલાફી કરતા હૈ, ઔર ન ઉસ પર ઝુલ્મ કરતા હૈ. (તિરમિઝી)

એક હદીસમેં ઈરશાદ હૈ કે :

જિસ જગહ કિસી મુસલમાનકી બે હુરમતી કી જા રહી હો, ઔર ઉસકી આબરૂ પર હાથ ઉઠાયા જા રહા હો, વહાં જો મુસલમાન ઉસ શખ્સકો બે યારો ઔર મદદગાર છોળ જાએ. અલ્લાહ તઆલા ઉસકો ઐસે મૌકા' પર બે યારો મદદગાર છોળ દેંગે, જહાં વો મદદકા ખ્વાહિશમંદ હોગા, ઔર જિસ જગહ કિસી મુસલમાનકી બે આબરૂઈ યા બે હુરમતી હો રહી હો, વહાં અગર કોઈ મુસલમાન ઉસકી મદદ કરે તો અલ્લાહ તઆલા ઐસી જગહ ઉસકી મદદ કરેંગે જહાં વો મદદકા ખ્વાહિશમંદ હોગા. (અબૂ દાઉદ)

મુસલમાનકી મદદમેં યે બાત ભી દાખિલ હૈ કે અગર કિસી જગહ ઉસ પર ગલત ઈલ્ઝામાત લગાએ જા રહે હોં, યા ગલત બાતેં ઉસકી તરફ મન્સૂબ કી જા રહી હોં તો ઉન ઈલ્ઝામાતકો જાઈઝ તરીકેસે દૂર કિયા જાએ. ચુનાંચે હઝરત અબૂ દરદા (રદિ.) સેં રિવાયત હૈ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

જો શખ્સ અપને કિસી ભાઈકી આબરૂકો બચાએ, અલ્લાહ તઆલા ઉસકે ચેહરેસે જહન્નમકી આગકો હટા દેંગે. (તિરમિઝી)

જાઈઝ સિફારિશ કરના

કિસી મુસલમાનકે લિયે જાઈઝ સિફારિશ કરના ભી બળે સવાબકા કામ હૈ. કુરઆને કરીમકા ઈરશાદ હૈ :

જો શખ્સ કોઈ અચ્છી સિફારિશ કરે, ઉસકો ઉસમેંસે હિસ્સા મિલેગા.

ઔર આં હઝરત (સ.અ.વ.) કા ઈરશાદ હૈ.

સિફારિશ કરો, તુમહેં સવાબ મિલેગા (અબૂ દાઉદ)

એક મરતબા આં હઝરત (સ.અ.વ.) તશરીફ ફરમા થે. એક શખ્સને આકર આપ (સ.અ.વ.) સે કુછ ફરમાઈશ કી. આપ (સ.અ.વ.) હાઝિરીનકી તરફ મુતવજ્જેહ હુએ ઔર ફરમાયા કે (ઉનકી) સિફારિશ કરો. તાકે તુમ્હેં સવાબ મિલે. (બુખારી)

અચ્છી સિફારિશ બઝાતે ખૂદ નેક અમલ હૈ. ચાહે ઉસ શખ્સકા કામ ઉસ સિફારિશસે બન જાએ, યા ન બને. ઔર અગર કામ બન ગયા તો ઉમ્મીદ હૈ કે ઈન્શા અલ્લાહ ડબલ સવાબ મિલેગા.

લેકિન ઈસ બાતકા ખ્યાલ રખના ઈન્તિહાઈ ઝરૂરી હૈ કે સિફારિશ જાઈઝ મકસદકે લિયે હો. ઔર ઉસ્સે કોઈ ના જાઈઝ યા નાહક કામ નિકલવાના મકસૂદ ન હો, કયૂં કે ના જાઈઝ સિફારિશકા ગુનાહ ભી બહોત બળા હૈ. લિહાઝા સિફારિશ કરનેસે પેહલે ઈસ બાતકી તેહકીક કર લેના વાજિબ હૈ કે જિસ શખ્સકી સિફારિશ કી જા રહી હૈ, વો જાઈઝ કામ હૈ.

ઈસી તરહ સિફારિશકે મઆમલેમેં દૂસરી બાત યે હૈ કે જિસ શખ્સસે સિફારિશ કી જા રહી હૈ, ઉસ પર કોઈ ના વાજિબી બોઝ ન પળના ચાહિયે. સબસે પેહલે તો યે દેખના ચાહિયે કે વો કામ ઉસકે ઈખ્તિયારમેં હૈ યા નહીં. અગર કામ ઉસકે ઈખ્તિયારમેં નહીં હૈ તો સિફારિશ નહીં કરની ચાહિયે. કયૂં કે અંદેશા હૈ કે સિફારિશસે ઉસકો શરમિંદગી હોગી. ઔર અગર યે બાત મા'લૂમ ન હો કે યે કામ ઉસકે ઈખ્તિયારમેં હૈ યા નહીં, તો ઐસી સૂરતમેં બિલકુલ સિફારિશ નહીં કરની ચાહિયે, બલ્કે યે સાફ તૌર પર કેહ દેના ઝરૂરી હૈ કે અગર યે

કામ આપકે ઈખ્તિયારમેં હો તો કર દેં.

ઔર અગર કોઈ કામ કિસી શખ્સકે ઈખ્તિયારમેં ભી હો તો બસા ઔકાત વો કુછ ખાસ કવાઈદ ઔર ઝવાબિત યા તરજીહાત કાઈમ કર લેતા હૈ.. ઐસી સૂરતમેં ભી સિફારિશ પક્કે તૌરસે કરનેકે બજાએ ઐસે અંદાઝસે કરની ચાહિયે જિસ્સે ઉસ પર અપને કવાઈદ યા તરજીહાતકે ખિલાફ કોઈ કામ કરનેકા ઐસા દબાવ ન પળે જિસ્સે વો બોઝ મેહસૂસ કરે.

આજ કલ ઉમૂમન સિફારિશ કરતે હુએ બસ યે બાત તો ઝહનમેં રખ લી જાતી હૈ કે સિફારિશ કરના સવાબ હૈ. લેકિન સિફારિશકે જો અહકામ ઔર આદાબ શરીઅતને મુકર્રર ફરમાએ હૈં ઉનકા લિહાઝ નહીં રખ્ખા જાતા. ખાસ તૌરસે ઈસ બાતકા તો બહોત કમ લોગ ખ્યાલ રખતે હૈં કે જિસ શખ્સસે સિફારિશ કી જા રહી હૈ, ઉસકો તકલીફ ન હો, લિહાઝા યે બાત કભી ન ભૂલની ચાહિયે કે શરીઅતમેં હર ચીઝકે આદાબ ઔર અહકામ હૈં, ઔર ઉનકી રિઆયત ઝરૂરી હૈ. કિસી એક મુસલમાનકો ફાઈદા પહોંચાનેકે લિયે કિસી દૂસરે શખ્સકો ના વાજિબી તંગી યા તકલીફમેં ડાલના હરગિઝ જાઈઝ નહીં હૈ.

કિસીકે ઐબકી પરદા પોશી કરના

અગર કિસી મુસલમાનકે કિસી ઐબકા ઈલ્મ હો જાએ, તો જબ તક ઉસ્સે કિસી દૂસરેકો નુકસાન પહોંચનેકા અંદેશા ન હો, ઉસકી પરદા પોશી ભી બળે સવાબકા કામ હૈ. હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) રિવાયત કરતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને

ઈરશાદ ફરમાયા :

જો કોઈ બંદા કિસી દૂસરે બંદેકી પરદાપોશી કરતા હૈ, અલ્લાહ તઆલા કિયામતકે દિન ઉસકી પરદાપોશી ફરમાએંગે. (સહીહ મુસ્લિમ)

ઔર હઝરત ઉકબા બિન આમિર (રદિ.) રિવાયત કરતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

જો શખ્સ કિસીકા કોઈ ઐબ દેખે, ઔર ઉસે છુપા લે તો ઉસકા યે અમલ ઐસા હૈ જૈસે કોઈ ઝિંદા દફન કી જાને વાલી લળકીકો બચા લે (અબૂ દાઉદ)

પરદાપોશી યા ઐબ છુપાનેકા મતલબ યે હૈ કે દૂસરોંસે ઉસકા ઝિકર ન કરે, ઔર ઉસ ઐબકો ન ફૈલાએ, લેકિન ઈસ સિલસિલેમેં નીચેકી બાતેં યાદ રખની ઝરૂરી હૈં.

(૧) કિસીકે ઐબકો છુપાનેકે લિયે ઝૂઠ બોલના જાઈઝ નહીં હૈ. લિહાઝા અગર કોઈ શખ્સ ઈસ ઐબકે બારેમેં સવાલ કર લે તો અવ્વલ તો જવાબકો ટલાનેકી કોશિશ કરે. ઔર અગર જવાબ દેના પળ જાએ તો કોઈ બાત ખિલાફે વાકિઆ ન કહે.

(૨) કિસીકે ઐબકી પરદાપોશી ઉસી વકત જાઈઝ હૈ જબ ઉસ ઐબકા અસર ઉસ શખ્સકી ઝાતકી હદ તક મેહદૂદ હો, લેકિન અગર ઉસ્સે કિસી દૂસરે શખ્સકો નુકસાન પહોંચનેકા અંદેશા હો તો ઉસ શખ્સકો ઉસ ઐબકે બારેમેં બતા દેના જાઈઝ, બલ્કે સવાબકા સબબ હૈ, બશર્તે કે નિય્યત દૂસરેકો નુકસાનસે બચાનેકી હો, રૂસ્વા કરના મકસદ ન હો. જૈસે એક શખ્સકી આદત હૈ કે વો લોગોંકા પૈસા ધોકેસે લેકર ખા જાતા હૈ યા કર્ઝ લેકર વાપસ કરનેકા એહતિમામ નહીં કરતા, ઔર ના વાકિફ

લોગ ઉસકે સાથ મઆમલા કરકે નુકસાન ઉઠા સકતે હૈં, તો જિન લોગોંકો નુકસાન પહોંચનેકા ખતરા હો ઉનહેં બતાનેમેં કોઈ હરજ નહીં. ઈસી તરહ અગર કિસી શખ્સને કહીં શાદીકા પૈગામ દિયા હૈ. ઔર લળકી વાલે ઉસકે હાલાતકી તેહકીક કરના ચાહતે હૈં, તો ઉનહેં સહીહ હાલાતકી ખબર કર દેના દુરૂસ્ત હૈ. લેકિન ઈન તમામ સૂરતોંમેં નિય્યત ઉનહેં નુકસાનસે બચાનેકી હોની ચાહિયે.

ઈસી તરહ અગર કિસી શખ્સને કિસી ઐસે ગુનાહકા કામ કિયા હૈ જિસ્સે મઆશરેમેં બુરાઈ ફૈલનેકા અંદેશા હૈ તો વહાંકે હાકિમોંકો ઉસ્સે બા ખબર કરનેમેં ભી કોઈ હરજ નહીં, બલ્કે બાખબર કરના સવાબકા સબબ હૈ. બશર્તે કે નિય્યત ઈસ્લાહે મઆશરાકી હો. મુજરિમસે ઝાતી બદલા લૈના યા દુશ્મની નિકાલ લેના મકસૂદ ન હો.

નેકીકી હિદાયત કરના

કિસી દૂસરે શખ્સકો કિસી નેક કામ પર ઉભારના ભી બહોત સવાબકા કામ હૈ. અગર એક શખ્સકી કોશિશસે કોઈ દૂસરા શખ્સ કિસી નેક કામ પર તૈયાર હો જાએ. તો ઉસ નેક કામકા જિતના સવાબ કરનેવાલેકો મિલેગા ઉતના હી સવાબ ઉસ શખ્સકો ભી મિલેગા જિસને ઉસ નેક કામમેં ઉસકી રેહબરી કી.

હઝરત અબૂ મસઊદ અન્સારી (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા કે જો શખ્સ કિસી નેક કામકી તરફ કિસીકી રેહનુમાઈ કરે, ઉસકો ઉતના હી સવાબ મિલેગા જિતના ઉસકે કરનેવાલેકો મિલેગા. (સહીહ મુસ્લિમ)

ઔર નેક કામકી તરફ યે રેહનુમાઈ અગર ઈજતિમાઈ શકલમેં હો, યા'ની બહોતસે લોગોંકો નેકીકી તરગીબ દી જાએ, ઔર ઉસ તરગીબકે નતીજેમેં વો કામ કર લેં તો સબ લોગોંકી નેકિયોંકા સવાબ રેહનુમાઈ કરનેવાલેકો મિલતા હૈ.

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

જો શખ્સ હિદાયતકી દા'વત દે. ઉસકો ઉન તમામ લોગોંકે બરાબર સવાબ મિલતા હૈ જો ઉસકી હિદાયત પર અમલ કરેં, ઔર ઉન લોગોંકે સવાબમેં કુછ કમી નહીં આતી. ઔર જો શખ્સ કિસી ગુમરાહી કી દા'વત દે, ઉસકો ઉન તમામ લોગોંકે બરાબર ગુનાહ હોગા જો ઉસકી દા'વત પર અમલ કરેં. ઔર ઉનકે ગુનાહમેં કોઈ કમી નહીં આએગી. (સહીહ મુસ્લિમ)

યે સવાબ તો ઉસ વકત હૈ જબ દૂસરા શખ્સ રેહનુમાઈ કરનેવાલેકી બાત પર અમલ કર લે. લેકિન અગર બિલફર્ઝ વો અમલ ન ભી કરે તબ ભી ઈન્શા અલ્લાહ ખૈર ખ્વાહાના નસીહતકા સવાબ મિલેગા. ક્યૂંકે હદીસમેં હૈ.

નેકીકા હુકમ દેના ભી એક કિસમકા સદકા હૈ, ઔર બુરાઈસે રોકના ભી એક કિસમકા સદકા હૈ. (સહીહ મુસ્લિમ)

લિહાઝા જબ કિસી શખ્સકો કોઈ અચ્છી બાત બતાને યા કિસીકા મશ્વરા દેનેકા મૌકા' મિલે તો ઉસ્સે દૂર નહીં રેહના ચાહિયે. અલબત્તા ઈસ બાતકા ખ્યાલ રખના ઝરૂરી હૈ કે ઈસ કામકે લિયે તરીકા ઐસા ઈખ્તિયાર કિયા જાએ, જિસ્સે સુનનેવાલેકી રૂસ્વાઈ યા દિલ દુખાનેકી બાત ન હો. મજમા'મેં રોક ટોક ન કી જાએ. ઔર અંદાઝ તકબ્બુરકા ઔર ઝલીલ કરનેકા ન હો, બલ્કે તન્હાઈમેં

ઐસે નરમ લેહજેકે સાથ બાત કહી જાએ જિસમેં દિલ સોઝી, દર્દમંદી ઔર ખૈર ખ્વાહી ઝાહિર હો. ઉસકે લિયે ઐસે વકતકો પસંદ કિયા જાએ જિસમેં સુનનેવાલેકા ઝહન પરેશાન ન હો. ગર્ઝ હિકમત ઔર ખૈર ખ્વાહીકા લિહાઝ રખના ઈન્તિહાઈ ઝરૂરી હૈ. કુરઆને કરીમકા ઈરશાદ હૈ.

અપને પરવરદિગારકે રાસ્તેકી તરફ હિકમત ઔર અચ્છી નસીહતકે સાથ દા'વત દો.

સદકા ખૈરાત

સદકા ખૈરાતકી કસરત ભી ઈન્સાનકે નામએ આ'માલમેં નેકિયોંકે ઈઝાફે, ગુનાહોંકી મઆફી ઔર દોઝખકે અઝાબસે બચાવકા ઝરીઆ હૈ. કુરઆન ઔર હદીસમેં સદકે ઔર ભલાઈકે કામોંમેં પૈસા ખર્ચ કરનેકે બહોત ફઝાઈલ વારિદ હુએ હૈં. જિનકો જમા' કિયા જાએ તો એક મુસ્તકિલ કિતાબ બન સકતી હૈ. ઔર શેખુલ હદીસ હઝરત મૌલાના મુહમ્મદ ઝકરિયા સાહબ કાંધલવીને ફઝાઈલે સદકાત કે નામસે ઈસ મૌઝૂઅ પર જો કિતાબ તેહરીર ફરમાઈ હૈ, વો ઈસ મૌઝૂઅ પર બહોત જામેઅ કિતાબ હૈ, ઈસ લિયે યહાં કુરઆન ઔર હદીસકે બયાન કિયે ગએ ઉન ફઝાઈલકી તફસીલ બયાન કરનેકી ઝરૂરત નહીં, જો હઝરાત ચાહેં, વો ઉસ કિતાબકા મુતાલઆ ફરમાએં.

લેકિન યહાં જિસ ચીઝકી તરફ તવજ્જોહ દિલાની હૈ વો યે હૈ કે સદકા ખૈરાતકે ફઝાઈલ હાસિલ કરનેકે લિયે યે ઝરૂરી નહીં હૈ કે ઝિયાદહ રૂપિયા હી ખર્ચ કિયા જાએ, બલ્કે હર શખ્સ

અપની માલી હૈસિયતકે મુતાબિક સદકા ખૈરાત કરકે યે ફઝીલત હાસિલ કર સકતા હૈ. અગર કિસી શખ્સકે પાસ એક હી રૂપિયા હો. ઔર વો ઉસમેંસે એક પૈસા કિસી નેક કામમેં ખર્ચ કર દે તો અલ્લાહ તઆલાકે નઝદીક ઐસા હી હૈ જૈસે એક લાખ રૂપિયેકા માલિક એક હઝાર રૂપિયે સદકા કરે. અલ્લાહ તઆલાકે યહાં અસલ કદરો કીમત ઈખ્લાસકી હૈ. ઈખ્લાસકે સાથ કમસે કમ મિકદારકા સદકા ભી અલ્લાહ તઆલાકે યહાં મકબૂલ હૈ, ઔર ઉસ પર સદકા ખૈરાતકી તમામ ફઝીલતેં હાસિલ હો સકતી હૈં. ચુનાંચે હુઝૂર (સ.અ.વ.) ને એક હદીસમેં ફરમાયા,

જહન્નમકી આગસે બચો, ચાહે એક ખજૂરકે આધે હિસ્સે હી કે ઝરીયા ક્યૂં ન હો. (બુખારી)

યા'ની અગર કિસી શખ્સકે પાસ સદકા કરનેકે લિયે કોઈ ઔર ચીઝ ન હો ઔર વો આદમી ખજૂર હી કિસી મોહતાજકો દેદે તો ઉસ્સે ભી સદકેકા સવાબ હાસિલ હો સકતા હૈ. ઔર યે ભી ગુનાહોંકી મઆફીકા ઝરીઆ બન સકતા હૈ.

ઈસ હદીસ સે સાફ તૌરપર યે મા'લૂમ હુવા કે જિન લોગોંકી માલી હાલત કમઝોર હો વોભી અપને આપકો સદકે કે ફઝાઈલ સે મેહરૂમ ન સમઝે, બલ્કે વો અપની હૈસિયતકે મુતાબિક કમસે કમ ખર્ચ કરકે ઈસ નેકીમેં હિસ્સેદાર બન સકતે હૈં.

બા'ઝ લોગ અપને માલકી ઝકાત નિકાલકર બિલકુલ બેફિકર હો જાતે હૈં. ઔર ઝકાતકે અલાવા એક પૈસાભી ખર્ચ કરને કે લિયે તૈયાર નહી હોતે, બલ્કે તમામ ભલાઈકે કામ ઝકાત હીસે પૂરે કરનેકી ફિકરમેં રેહતે હૈં ઐસા કરના મુનાસિબ

નહી, ઝકાત તો એક ફરીઝા હૈ. ઔર ઉસ ફરીઝેકો પૂરા કરનેકી ખાસ સૂરતે હૈં. નેકીકે બહોતસે કામ ઐસે હૈં જિસમેં ઝકાત ખર્ચ નહી હો સકતી. જૈસે મસ્જિદમેં ચંદા દેના વગૈરહ. ઈસ લિયે કુછ રકમ ઝકાતકે અલાવા ભી નેક જગહ પર ખર્ચ કરતે રેહના ચાહિયે. ઈસ ગર્ઝ કે લિયે બઝુર્ગોંકા યે મા'મૂલ રહા હૈ કે વો અપની આમ્દનીકા કુછ હિસ્સા ખૈરાતકે લિયે મખસૂસ કર લિયા કરતે થે, ઔર જબ ભી કોઈ આમ્દની આતી ઉસકા ઉતના હિસ્સા અલગ કરકે એક થેલે યા લિફાફેમેં રખતે થે. હઝરત મૌલાના થાનવી (રહ.) અપની આમ્દનીકા પાંચવાં હિસ્સા (વીસ ટકા) હમેશા ઈસ કામકે લિયે અલગ કર લિયા કરતે થે. બા'ઝ દુસરે બુઝુર્ગ બીસવાં હિસ્સા યા દસવાં હિસ્સા નિકાલકર અલગ કર લિયા કરતે થે. ઈસકા ફાયદા યે હોતા હૈ કે જબ કોઈ ખૈરાતકા મૌકા' સામને આતા હૈ ઉસકે લિયે સોચના નહી પળતા, બલ્કે વો લિફાફા યાદ દિલાતા રેહતા હૈ કે મેરે લિયે કોઈ નેક જગહ તલાશ કરો, ઔર વક્ત પર ખૈરાત કરનેકે લિયે પૈસેકા ઈન્તિઝમ કરનેમેં તકલીફ નહી હોતી ઔર આસાનીસે નેક જગહ પર ખર્ચ કરનેકી તૌફીક હોતી રેહતી હૈ.

હર શખ્સ અપને માલી હાલાતકે પેશે નઝર અગર એક મખ્સૂસ હિસ્સા ઈસ કામકે લિયે અલગ કર લિયા કરે તો અજરો સવાબ હાસિલ કરનેકા યે સિલસિલા મુસ્તકિલ કાઈમ હો જાતા હૈ. ઝરૂરી નહીં કે હર શખ્સ પાંચવાં યા દસવાં હિસ્સા હી મખ્સૂસ કરે. અપને હાલાતકે મુતાબિક જિતના કમસે કમ હિસ્સા ભી મુકર્રર કર સકે, ઈન્શા અલ્લાહ ખૈર હી ખૈર હૈ.

સદકા ખૈરાતમેં અસલ નિય્યત તો અલ્લાહ તઆલાકી

ખૂશનૂદીકી રખની ચાહિયે. લેકિન અલ્લાહ તઆલાકા મઆમલા અપને બંદોંકે સાથ યે રહા હૈ કે સદકા ખૈરાતકા મા'મૂલ રખને વાલોંકો અલ્લાહ તઆલા દુનિયામેં ભી બહોત કુછ દેતા હૈ. હદીસમેં હૈ કે, સદકાસે માલમેં કમી નહીં હોતી. યા'ની અલ્લાહ તઆલા ઐસે શખ્સકે રિઝકમેં ભી બરકત અતા ફરમાતે હૈં.

મઆફ કર દેના

કિસી શખ્સકો અગર દૂસરેને તકલીફ પહોંચાઈ હૈ, તો ઉસે શરીઅતકી હુદૂદમેં રેહકર બદલા લેનેકા હક હાસિલ હૈ. લેકિન અગર વો બદલા લેનેકે બજાએ ઉસકો મઆફ કર દે તો અલ્લાહ તઆલાકે યહાં ઉસકા બહોત અજરો સવાબ હૈ. કુરઆને કરીમકા ઈરશાદ હૈ :

ઔર ઉનહેં ચાહિયે કે વો મઆફ કર દેં ઔર દરગુઝરસે કામ લેં, કયા તુમ યે બાત પસંદ નહીં કરતે કે અલ્લાહ તઆલા તુમકો મઆફ કર દેં!

યા'ની કૌન શખ્સ દુનિયામેં ઐસા હૈ જિસ્સે કોઈ ન કોઈ ગલતી સરઝદ ન હુઈ હો. ઔર હર શખ્સ યે ભી ચાહતા હૈ કે અલ્લાહ તઆલા ઉસકી ગલતીકો મઆફ ફરમા દેં. લિહાઝા અગર કિસી દૂસરેસે કોઈ ગલતી હો જાએ તો યે સોચના ચાહિયે કે જિસ તરહ મૈં અલ્લાહ તઆલાસે મઆફીકા ખ્વાહિશમંદ હૂં. ઉસી તરહ મુઝે ભી દૂસરોંકો મઆફ કર દેના ચાહિયે. આયતમેં ઈસ તરફ ભી ઈશારા હૈ કે જો શખ્સ દૂસરોંકો મઆફ કરનેકી ચાલ ઈખ્તિયાર કરે. ઈન્શા અલ્લાહ ઉમ્મીદ યે હૈ કે અલ્લાહ તઆલા ભી ઉસકી ગલતિયોંકી મગ્ફિરત ફરમાએંગે.

યે બાત મુતઅદ્દદ અહાદીસસે ભી સાબિત હૈ. ચુનાંચે હઝરત અબૂ દરદા (રદિ.) રિવાયત ફરમાતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

જિસ કિસી શખ્સકે જિસ્મકો કોઈ તકલીફ પહોંચાઈ જાએ ઔર વો ઉસકો મઆફ કર દે તો અલ્લાહ તઆલા ઉસકા દરજા બુલંદ ફરમાતે હૈં, ઔર ઉસ અમલકી વજહસે ઉસકા ગુનાહ મઆફ ફરમાતે હૈં.

જામેઅ તિરમિઝીમેં હૈ કે એક શખ્સકા દાંત કિસીને તોડ દિયા થા, વો શખ્સ હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) કે પાસ બદલા લેનેકી ગર્ઝસે પહોંચા. વહાં હઝરત અબૂ દરદા (રદિ.) ને ઉસકો ઉપર વાલી હદીસ સુના દી તો ઉસને બદલા લેનેકા ઈરાદા છોળકર અપને સામનેવાલેકો મઆફ કર દિયા. (જામેઅ તિરમિઝી)

સોચનેકી બાત યે હૈ કે અગર કોઈ શખ્સ દૂસરેકો મઆફ કરનેકે બજાએ ઉસ્સે બદલા લે. યા'ની ઉસકો ભી વૈસી હી તકલીફ પહોંચા દે તો ઉસ્સે ઉસકા કયા ફાઈદા હુવા ? યા અગર કિસીને ઐસી તકલીફ પહોંચાઈ હૈ, જિસકા બદલા લેના મુમકિન નહીં હૈ તો ઉસકો મઆફ ન કરનેકા નતીજા યે હોગા કે ઉસકો આખિરતમેં અઝાબ હોગા.

યહાં ભી યે સોચના ચાહિયે કે અગર ઉસકો આખિરતમેં અઝાબ હુવા તો ઉસ્સે મુઝે કયા ફાઈદા હૈ? ઉસકે બર ખિલાફ અગર ઉસકો મઆફ કર દિયા તો ઉસ્સે મેરે ગુનાહ મઆફ હોંગે, અઝાબે જહન્નમસે નજાત મિલેગી ઔર અલ્લાહ તઆલા દરજાત બુલંદ ફરમાએંગે. લિહાઝા અકલકી બાત યેહી હૈ કે મઆફ કરકે યે ફઝીલત હાસિલ કી જાએ.

યહાં યે બાત યાદ રખની ચાહિયે કે કિસીકો મઆફ કરનેકા મતલબ યે હૈ કે દુનિયા યા આખિરતમેં ઉસ્સે બદલા ન લિયા જાએ ઔર બસ! અગર કોઈ શખ્સ દૂસરેકો ઈસ તરહ મઆફ કર દે તો યે ફઝીલત હાસિલ હો જાએગી.

લેકિન યે ઝરૂરી નહીં હૈ કે મઆફ કરનેકે બા'દ ઉસ્સે દિલ ભી ખુલ જાએ. કયૂં કે દિલકા ખુલ જાના ઈખ્તિયારી બાત નહીં હોતી, વો ઝિયાદહ તર દૂસરે શખ્સકે આઈન્દા બરતાવ પર મૌકૂફ હોતા હૈ. લિહાઝા અગર દિલમેં ઉસ શખ્સકી તરફસે ઈન્કિબાઝ રહા, ઔર ખૂશગવાર તઅલ્લુકાત કાઈમ ન હો સકે. લેકિન ઉસ શખ્સને બદલા લેનેકા ઈરાદા છોળ દિયા. ઔર તઅલ્લુકાત સિર્ફ હુકૂકકી અદાઈગી (સલામકા જવાબ વગૈરહ) કી હદ તક રખ્ખે. તબ ભી ઈન્શા અલ્લાહ મઆફ કરનેકી ફઝીલત હાસિલ હો જાએગી.

ઈસી તરહ મઆફ કરનેકે લિયે ભી ઝરૂરી નહીં હૈ કે ઉસ શખ્સકી તરફસે આઈન્દા ઈસ કિસમકી તકલીફ પહોંચનેકા દરવાઝા બંદ ન કિયા જાએ. અગર અન્દેશા હો કે વો શખ્સ દો બારા ઐસી હરકત કરેગા તો ઉસકો રોકનેકે લિયે કોઈ ઈકદામ કરના ભી મઆફીકે ખિલાફ નહીં હૈ, ઐસી સૂરતમેં અપના પેહલા હક તો મઆફ કર દિયા જાએ. લેકિન આઈન્દા ઉસકી તકલીફસે બચનેકે લિયે બા ઈખ્તિયાર લોગોંસે મદદ લે લી જાએ તબ ભી ઈન્શા અલ્લાહ મઆફીકી ફઝીલત હાસિલ રહેગી.

જબ કભી કિસી શખ્સકે ખિલાફ બદલા લેનેકા જઝબા પૈદા હો, યે સોચ લેના ચાહિયે કે આં હઝરત (સ.અ.વં.) ને અપની ઝાતકે લિયે કભી કિસીસે બદલા નહીં લિયા. જબ કાફિર લોગોંને

આપ (સ.અ.વ.) પર પત્થર બરસાએ ઔર ઉસ્સે આપકા ચેહરા મુબારક લહૂ લુહાન હો ગયા, તબ ભી આપ (સ.અ.વ.) કી ઝબાને મુબારક પર યે અલ્ફાઝ થે :

અય અલ્લાહ! મેરી કૌમકો મઆફ કર દીજિયે, ઈન લોગોંકો હકીકતકા પતા નહીં હૈ. (સહીહ બુખારી, મુસ્લિમ)

નરમીકા મઆમલા કરના

લોગોંકે સાથ નરમીકા મઆમલા કરના ભી અલ્લાહ તઆલાકે નઝદીક બહોત પસંદીદહ અમલ હૈ જિસ પર બહોત સવાબ મિલતા હૈ. હઝરત આઈશા (રદિ.) રિવાયત કરતી હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

અલ્લાહ તઆલા નરમીકા મઆમલા કરને વાલે હૈં. ઔર નરમીકે મઆમલેકો પસંદ ફરમાતે હૈં, ઔર નરમ ખૂઈ પર વો અજર અતા ફરમાતે હૈં જો સખ્તી પર નહીં દેતે. (બલ્કે) કિસી ઔર ચીઝ પર નહીં દેતે. (સહીહ મુસ્લિમ)

હઝરત આઈશા (રદિ.) એક ઔર હદીસ નકલ ફરમાતી હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

નરમી જિસ ચીઝમેં ભી હોગી ઉસે ઝીનત બખ્શેગી, ઔર જિસ ચીઝસે ભી હટા લી જાએગી ઉસમેં ઐબ પૈદા કર દેગી.

(સહીહ મુસ્લિમ)

નરમ ખૂઈકા મતલબ યે હૈ કે ગુસ્સેસે મગ્લૂબ હોકર સખ્ત અલ્ફાઝ યા સખ્ત ચાલ ઈખ્તિયાર કરનેસે પરહેઝ કિયા જાએ. દૂસરેસે નરમ અલ્ફાઝ ઔર નરમ લેહજેમેં બાત કી જાએ. અગર કિસીકો ટોકના હો યા ઉસ્સે ઈખ્તિલાફકા ઈઝહાર કરના હો તો

ઉસકે લિયે ભી ઐસા અંદાઝા ઈખ્તિયાર કિયા જાએ જિસમેં સખ્તીકે બજાએ ખૈર ખ્વાહી, તવાઝોઅ ઔર દિલસોઝીકા પેહલૂ ઝાહિર હો, અગર કિસી છોટેકી તરબિયતકે લિયે ઉસપર ગુસ્સા કરના ઝરૂરી હો તો વો ભી સિર્ફ બકદરે ઝરૂરત ઔર દરમિયાની હુદૂદમેં હો.

ઈસી તરહ નરમ ખૂઈકા એક હિસ્સા યે ભી હૈ કે બાત બાત પર લોગોંસે ઉલઝને, બહસ કરને યા ઝઘળનેસે બચા જાએ, ઔર લોગોંસે જહાં તક હો સકે અચ્છા ગુમાન રખ્ખા જાએ. યહાં તક કે જબ કિસીસે ખરીદને-બેચને વગૈરહકા મઆમલા પળે તો ઉસમેં ભી કીમત વગૈરહકે મઆમલેમેં ઝિદ ઔર બહસકા અંદાઝ ઈખ્તિયાર ન કિયા જાએ. અગર મઆમલા કાબિલે કબૂલ હો તો કબૂલ કર લિયા જાએ. ઔર કાબિલે કબૂલ ન હો તો છોળ દિયા જાએ, લેકિન દૂસરેકો અપની બાત માનને પર મજબૂર કરના ઔર તંગ કરના અચ્છી બાત નહીં હૈ.

હઝરત જાબિર (રદિ.) રિવાયત કરતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

અલ્લાહ તઆલા ઉસ શખ્સ પર રહમત ફરમાતે હૈં જો નરમી કરનેવાલા ઔર દરગુઝર કરનેવાલા હો. જબ કોઈ ચીઝ બેચે ઉસ વકત ભી, જબ કોઈ ચીઝ ખરીદે ઉસ વકત ભી, ઔર જબ કિસીસે અપને હકકા તકાઝા કરે ઉસ વકત ભી. (સહીહ બુખારી)

હઝરત હુઝૈફા બિન યમાન (રદિ.) આં હઝરત (સ.અ.વ.) સે રિવાયત ફરમાતે હૈં કે અલ્લાહ તઆલાકે પાસ ઉસકે બંદોંમેંસે એક ઐસા બંદા લાયા જાએગા જિસકો અલ્લાહ તઆલાને માલ

દિયા થા. અલ્લાહ તઆલા ઉસ્સે પૂછેંગે કે તુમને દુનિયામેં કયા અમલ કિયા? તો વો કહેગા મેરે પરવરદિગાર! આપને મુઝે અપના માલ દિયા થા, મૈં લોગોંકે સાથ ખરીદો ફરોખ્ત કિયા કરતા થા. ઔર મેરી આદત દરગુઝર કરનેકી થી. ચુનાંચે માલદારકે લિયે આસાની પૈદા કરતા, ઔર તંગદસ્તકો મોહલત દેતા થા. અલ્લાહ તઆલા ફરમાએંગે કે મૈં ઈસ તર્ઝે અમલકા તુમસે ઝિયાદહ મુસ્તહિક હૂં. ફિર આપ ફરિશ્તોંકો હુકમ દેંગે કે મેરે ઈસ બંદેસે દરગુઝર કરો. (સહીહ મુસ્લિમ)

ઔર હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) રિવાયત કરતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

જો શખ્સ કિસી તંગદસ્ત (મકરૂઝ) કો મોહલત દે યા ઉસકો કર્ઝેમેં રિઆયત દે. અલ્લાહ તઆલા ઉસકો કિયામતકે દિન અર્શકે સાયેમેં રખ્ખેંગે, જબકે ઉસકે સાયેકે સિવા કોઈ સાયા ન હોગા. (જામેઅ તિરમિઝી)

ઔર હઝરત અબૂ કતાદહ (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા :

જો શખ્સ ઈસ બાતકો પસંદ કરતા હો કે અલ્લાહ તઆલા કિયામતકી બેચેનિયોંસે ઉસકો નજાત અતા ફરમાએં, ઉસકો ચાહિયે કે વો કિસી તંગદસ્તકી મુશ્કિલ આસાન કરે, ઉસકે કર્ઝેમેં રિઆયત દે. (સહીહ મુસ્લિમ)

સુલહ કરા દેના

અગર દો મુસલમાનોંકે દરમિયાન કોઈ ઝઘળા હો તો ઉનકે દરમિયાન સુલહ કરા દેના ભી નિહાયત અજરો સવાબકા કામ હૈ,

કુરઆને કરીમકા ઈરશાદ હૈ.

બિલા શુબા તમામ મુસલમાન આપસમેં ભાઈ હૈં. લિહાઝા અપને દો ભાઈયોંકે દરમિયાન સુલહ કરા દિયા કરો, ઔર અલ્લાહસે ડરો તાકે તુમ પર રહમ કિયા જાએ.

એક રિવાયતમેં ઈરશાદ હૈ :

પસ અલ્લાહ તઆલાસે ડરો, ઔર આપસકે તઅલ્લુકાતકી ઈસ્લાહ કરો.

કુરઆને કરીમકે ઈન ઈરશાદાતસે મા'લૂમ હોતા હૈ કે દો મુસલમાનોંકે દરમિયાન સુલહ કરા દેના, ઔર ઉનકે તઅલ્લુકાત ઠીક કરનેકી કોશિશ કરના કિતના નેક અમલ હૈ. ઈસ ગર્ઝકે લિયે દોનૂંકો એક દૂસરેકી ઐસી બાતેં પહોંચાની ચાહિયે જિનસેં ઉનકે દરમિયાન આપસમેં મુહબ્બત પૈદા હો. ઔર ગલત ફેહમિયાં દૂર હોં. યહાં તક કે ઉસ ગર્ઝકે લિયે ઐસી બાતેં કેહના ભી જાઈઝ હૈં જો બઝાહિર ખિલાફે વાકિઆ મા'લૂમ હોતી હોં. જૈસે દો આદમિયોંકે દરમિયાન રંજિશ હો તો ઉનમેંસે કિસીસે યે કેહ દેના કે વો શખ્સ તો તુમહારે લિયે દુઆએ ખૈર કરતા હૈ, ઔર દિલમેં યે નિય્યત કર લેના કે વો તમામ મુસલમાનોંકે લિયે મગ્ફિરતકી આમ દુઆ કરતા હૈ. ઔર તમામ મુસલમાનોંમેં ઉસકા મદ્દે મુકાબિલ ભી દાખિલ હૈ. ઈસી કિસમકી બાતોંકે બારેમેં આં હઝરત (સ.અ.વ.) કા ઈરશાદ હૈ કે :

વો શખ્સ ઝૂઠા નહીં હૈ જો લોગોંકે દરમિયાન સુલહ કરાએ. ઔર કોઈ ભલાઈકી બાત દૂસરે તક પહોંચાએ. યા કોઈ ભલાઈકા કલિમા કહે. (સહીહ બુખારી, મુસ્લિમ)

એક ઔર હદીસમેં આં હઝરત (સ.અ.વ.) કા ઈરશાદ હૈ:

દો આદમિયોંકે દરમિયાન ઈન્સાફ કરના ભી સદકા (કી તરહ સવાબકા સબબ) હૈ. (બુખારી, મુસ્લિમ)

લોગોંકે દરમિયાન બુગ્ઝ ઔર અદાવત પૈદા કરના એક શૈતાની અમલ હૈ. ઔર એક હદીસસે મા'લૂમ હોતા હૈ કે શૈતાનકો કિસી અમલસે ઈતની ખૂશી નહીં હોતી, જિતની દિલોંમેં ફૂટ ડાલનેસે ખૂશી હોતી હૈ, ચુનાંચે હદીસમેં હૈ કે વો અપના સબસે બળા કારનામા ઉસકો સમઝતા હૈ કે મિયાં બીવીકે દરમિયાન જુદાઈ ડાલ દે.

ઈસકે બર ખિલાફ અગર દો મુસલમાનોંકે દરમિયાન ખાસ તૌરસે મિયાં બીવીકે દરમિયાન ગલત ફેહમિયાં દૂર કરકે ઉનકે તઅલ્લુકાતકો ખૂશગવાર બનાનેકી કોશિશ કી જાએ તો યે ઈન્તિહાઈ સવાબકા કામ હૈ.

યે બાત ખાસ તૌરસે ઉન લોગોંકો યાદ રખની ચાહિયે જો એક સાથ રેહતે હૈં. ઔર સાસ, બહૂ ઔર નનદ ભાવજકે દરમિયાન હમારે મઆશરેમેં જો ઝઘળે હોતે હૈં, વો આમ તૌર પર ઈસ્લામકી ઈસ તા'લીમકો નઝર અંદાઝ કરનેસે હોતે હૈં. અગર ઈસ તા'લીમ પર અમલ કિયા જાએ તો દુનિયા ઔર આખિરત દોનૂં સંવર જાએં.

યતીમોં ઔર બેવાઓંકી મદદ

યતીમોં ઔર બેવાઓંકી મદદ ભી બહોત ફઝીલતકા અમલ હૈ. કુરઆને કરીમકા ઈરશાદ હૈ :

લોગ આપસે યતીમોંકે બારેમેં પૂછતે હૈં. આપ કેહ દીજિયે

કે ઉનકે હાલાત દુરૂસ્ત કરના બળી ભલાઈ હૈ.

ઔર હઝરત સહલ બિન સઅદ (રદિ.) રિવાયત કરતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

મૈં ઔર યતીમકી કફાલત કરનેવાલા જન્નતમેં ઈસ તરહ હોંગે, ઔર યે કેહકર આપ (સ.અ.વ.) ને અપની શહાદતકી ઉન્ગલી ઔર બીચકી ઉન્ગલીમેં થોળાસા ફાસલા રખકર ઈશારા ફરમાયા. (સહીહ બુખારી)

ઈસ હદીસમેં કિસી યતીમકી સરપરસ્તીકી ઈતની બળી ફ઼ઝીલત બયાન કી ગઈ હૈ કે ઉસકી અઝમતકા તસવ્વુર ભી મુશ્કિલ હૈ. યા'ની ઐસા શખ્સ જન્નતમેં આં હઝરત (સ.અ.વ.) કે સાથ ઔર આપ (સ.અ.વ.) સે નિહાયત કરીબ હોગા. ઉસ ઈન્તિહાઈ નઝદીકીકો ઝાહિર કરનેકે લિયે આપ (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા કે યે ઈસ કિસમકા કુર્બ હોગા જૈસા શહાદતકી ઉન્ગલી ઔર બીચકી ઉન્ગલી એક એક દૂસરેસે કરીબ હોતી હૈં.

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) કી એક રિવાયતમેં આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને યે વઝાહત ભી ફરમા દી કે યતીમકી સરપરસ્તી કરનેવાલા ચાહે ઉસકા કોઈ રિશ્તેદાર હો, જૈસે માં, દાદા, ભાઈ વગૈરહ યા રિશ્તેદાર ન હો. દોનૂં સૂરતોંમેં વો ઈસ અજરો સવાબકા હકદાર હોગા. (રિયાઝુસ્સાલિહીન)

ઔર બેવાકે બારેમેં હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

જો શખ્સ કિસી બેવા યા કિસી મિસ્કીનકે લિયે કોશિશ કરે વો અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જિહાદ કરનેવાલેકી તરહ હૈ, ઔર (રાવી

કેહતે હૈં કે) મેરા ખ્યાલ હૈ કે આપ (સ.અ.વ.) ને યે ભી ફરમાયા થા કે વો ઉસ શખ્સકી તરહ હૈ જો મુસલસલ બગૈર કિસી વકફેકે નમાઝમેં ખળા હો, ઔર ઉસ રોઝેદારકી તરહ હૈ જો કભી રોઝા ન છોળતા હો. (સહીહ બુખારી, સહીહ મુસ્લિમ)

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા : મુસલમાનોંકા સબસે બેહતર ઘર વો હૈ જિસમેં કિસી યતીમસે અચ્છા સુલૂક કિયા જાતા હો, ઔર બદ તરીન ઘર વો હૈ જિસમેં કિસી યતીમસે બુરા સુલૂક કિયા જાતા હો. (ઈબ્ને માજા)

કુરઆન ઔર હદીસ યતીમોં ઔર બેવાઓંકી મદદકે ફઝાઈલસે ભરે હુએ હૈં. લેકિન ઈન ચંદ ઈરશાદાત હીસે અંદાઝા લગા યા જા સકતા હૈ કે યે અમલ અલ્લાહ તઆલાકો કિતના મેહબૂબ હૈ. લિહાઝા જબ કભી કિસી યતીમ યા બેવાકે સાથ કિસી ભલાઈકા મૌકા' મિલે ઉસકો કભી હાથસે ન જાને દેના ચાહિયે, ઔર જિસ કિસમકી ભલાઈ યા મદદકી તૌફીક હો જાએ ઉસે ગનીમત સમઝના ચાહિયે. ઈન્શા અલ્લાહ ઈન ફઝાઈલમેંસે હિસ્સા ઝરૂર મિલેગા. બશર્તે કે નિય્યત દિખાવેકી ન હો, ન એહસાન જતાના પેશે નઝર હો. બલ્કે સિર્ફ અલ્લાહ તઆલાકી ખૂશનૂદીકે લિયે કામ કિયા જાએ. જિસકા એક અસર યે ભી હોના ચાહિયે કે અગર ઉસકી તરફસે કોઈ શુક્રિયા યા બદલા ન મિલે તબ ભી ઈસ કામકો બેકાર ન સમઝે. ઔર યે સોચે કે અજર ઉસ્સે નહીં, અલ્લાહ તઆલાસે હાસિલ હોગા.

બીવી બચ્ચોં પર ખર્ચ કરના

ઈસ દુનિયામેં કૌન હૈ જો અપને બીવી બચ્ચોંકે ખાને પીનેકે ઈન્તિઝામકી ફિકર નહીં કરતા? બા'ઝ બે હિસ લોગોંકો છોળકર તકરીબન હર શખ્સકી મઆશી દૌળધૂપકા અસલ મકસદ યેહી હોતા હૈ કે ઉસકે બીવી બચ્ચે ખૂશહાલી ઔર ફરાગતકી ઝિંદગી બસર કરેં. લેકિન યે બાત બહોત કમ લોગોંકો મા'લૂમ હૈ કે અપને બીવી બચ્ચોંકી જાઈઝ ઝરૂરિયાત પર રૂપિયા પૈસા ખર્ચ કરના બહોત સવાબકા કામ હૈ.

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા કે એક દીનાર વો હૈ જો તુમ અલ્લાહકી રાહ (જિહાદ) મેં ખર્ચ કરો, એક દીનાર વો હૈ જો તુમ કિસી ગુલામકો આઝાદ કરનેમેં ખર્ચ કરો. એક દીનાર વો હૈ જો કિસી મિસ્કીનકો દેનેમેં ખર્ચ કરો, ઔર એક દીનાર વો હૈ જો તુમ અપને ઘરવાલોં (બીવી બચ્ચોં) પર ખર્ચ કરો, ઉનમેં સબસે ઝિયાદહ સવાબ ઉસ દીનારકા હૈ જો તુમ અપને ઘરવાલોં પર ખર્ચ કરો.

(સહીહ મુસ્લિમ)

ઈસ હદીસમેં આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઘરવાલોં પર ખર્ચ કરનેકો દૂસરી ખૈરકી જગહ પર ખર્ચ કરનેસે અફઝલ કરાર દિયા. ઉસકી વજહ યે હૈ કે ઘરવાલોંકા ખરચા ઈન્સાનકે ઝિમ્મે ફર્ઝ હૈ ઔર દૂસરે મસારિફે ખૈર નફલી નોઈયતકે હૈં, ઔર ઝાહિર હૈ કે ફર્ઝકી અદાઈગીકા સવાબ નફલકે મુકાબલેમેં ઝિયાદહ હોતા હૈ. ઈસીસે યે બાત ભી મા'લૂમ હો ગઈ કે ઘરવાલોં પર ખર્ચ કરના ઉસ વકત ઝિયાદહ સવાબકા હામિલ હૈ જબ ઘરવાલે

ઝરૂરતમંદ હોં. લેકિન અગર ઉનકી ઝરૂરિયાત મુનાસિબ તરીકે પર પૂરી કી જા ચુકી હોં, તો ઉસ વકત દૂસરોં પર ખર્ચ કરનેમેં ઝિયાદહ સવાબ હોગા.

ઉમ્મુલ મો'મિનીન ઉમ્મે સલમા (રદિ.) ને આં હઝરત (સ.અ.વ.) સે પૂછા કે યા રસૂલલ્લાહ! મેરે જો બેટે મેરે પેહલે શૌહર અબૂ સલમાસે હૈં, જબ મૈં ઉન પર કુછ ખર્ચ કરતી હૂં તો કયા ઉસ પર ભી સવાબ મિલતા હૈ? હાલાંકે વો મેરે હી બેટે હૈં, ઔર મૈં ઉન્હેં ઐસે વૈસે નહીં છોળ સકતી? આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા, હાં, તુમહેં ઉન પર ખર્ચ કરનેકા ભી સવાબ મિલેગા.

(બુખારી, મુસ્લિમ)

હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ (રદિ.) રિવાયત કરતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા :

જો કોઈ ખર્ચ તુમ અલ્લાહકી ખૂશનૂદી હાસિલ કરનેકે લિયે કરો, ઉસ પર તુમહેં સવાબ મિલતા હૈ. યહાં તક કે જો ખાના અપની બીવીકે મુંહમેં ડાલો, ઉસ પર ભી. (બુખારી, મુસ્લિમ)

ઈન તમામ અહાદીસસે યે બાત વાઝેહ હૈ કે અગર કોઈ શખ્સ અપને બીવી બચ્ચોંકી જાઈઝ ઝરૂરિયાત પૂરી કરનેકે લિયે ઈસ નિય્યતસે ખર્ચ કરે કે અલ્લાહ તઆલાને ઉનકે હુકૂક મુઝસે વાબસ્તા ફરમાએ હૈં. ઈસ લિયે મૈં અલ્લાહ તઆલાકી તા'મીલમેં ઔર ઉસકો રાઝી કરનેકે લિયે ઉનપર ખર્ચ કર રહા હૂં, તો હર ખર્ચ પર ઉસકો સદકેકા સવાબ મિલતા હૈ.

અલ્લાહ તઆલાકી શાને કરીમીકા કયા ઠિકાના હૈ કે જો કામ ઈન્સાન ખૂદ અપને દિલકી તડપકો પૂરા કરનેકે લિયે કરતા હી હૈ. ઉસકો ભી ઝરાસી ઝાવિયા નઝરકી તબદીલીસે ઈતને અજરો

સવાબકા સબબ બના દિયા હૈ કે દૂસરે સદકાત ઔર મસારિફે ખૈરસે ભી ઉસકા સવાબ બઢ ગયા. લિહાઝા બીવી બચ્ચોંકી જાઈઝ ઝરૂરિયાતકો પૂરા કરનેકે લિયે અલ્લાહ તઆલાકો રાઝી કરનેકે લિયે ખૂબ ખૂશ દિલીસે ખર્ચ કરના ચાહિયે. ઔર ઉસમેં હાથ ઔર દિલકો તંગ ન રખના ચાહિયે.

વાલિદૈનકે સાથ હુસ્ને સુલૂક

કુરઆન ઔર હદીસમેં વાલિદૈનકે સાથ હુસ્ને સુલૂકકી બહોત તાકીદ આઈ હૈ. બંદોંકે હુકૂકમેં સબસે ઝિયાદહ હક વાલિદૈનકા રખ્ખા ગયા હૈ. કુરઆને કરીમને ભી કઈ જગહ પર વાલિદૈનકે સાથ અચ્છા સુલૂક કરનેકા હુકમ દિયા હૈ. ઈરશાદ હૈ :

ઔર અલ્લાહકી ઈબાદત કરો, ઔર ઉસકે સાથ કિસીકો શરીક ન ઠેહરાઓ. ઔર વાલિદૈનકે સાથ હુસ્ને સુલૂક કરો.

એક ઔર જગહ ઈરશાદ હૈ.

ઔર હમને ઈન્સાનકો વાલિદૈનકે સાથ અચ્છાઈ કરનેકા હુકમ દિયા હૈ. (સૂરએ અન્કબૂત ૮)

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ (રદિ.) રિવાયત કરતે હૈં કે મૈંને આં હઝરત (સ.અ.વ.) સે પૂછા કે અલ્લાહ તઆલાકો સબસે ઝિયાદહ કૌનસા અમલ પસંદ હૈ? આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા. વકત પર નમાઝ અદા કરના. મૈંને પૂછા, ઉસકે બા'દ કૌનસા અમલ? આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા. વાલિદૈનકે સાથ હુસ્ને સુલૂક. મૈંને પૂછા, ફિર કૌનસા અમલ? આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જિહાદ. (બુખારી, મુસ્લિમ)

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક

સાહબ આં હઝરત (સ.અ.વ.) કે પાસ હાઝિર હુએ. ઔર અલ્લાહ તઆલાકી રઝા ઔર હુસૂલે સવાબકે ખાતિર જિહાદમેં શામિલ હોનેકી ખ્વાહિશ ઝાહિર કી. આપ (સ.અ.વ.) ને પૂછા. કયા તુમહારે વાલિદૈન ઝિંદા હૈં? ઉનહોંને જવાબ દિયા કે જી હાં, દોનૂં ઝિંદા હૈં. આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા. ફિર તો જાઓ ઔર ઉનકી અચ્છી ખિદમત કરો. ઔર એક રિવાયતમેં હૈ કે આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા. ઉનકી ખિદમત કરકે જિહાદ કરો.

(બુખારી, મુસ્લિમ)

ઈન અહાદીસસે મા'લૂમ હુવા કે અગર વાલિદૈનકો ખિદમતકી ઝરૂરત હો તો જબ તક જિહાદ ફર્ઝે ઐન ન હો જાએ, ઉસ વકત તક ઉનકી ખિદમતમેં મશ્ગૂલ રેહના જિહાદમેં જાનેસે ભી અફઝલ હૈ, ઔર યે વાકિઆ આમ તૌરસે મુસલમાન જાનતે હૈં કે હઝરત ઉવૈસ કરની (રહ.) યમનકે રેહને વાલે થે. ઔર આં હઝરત (સ.અ.વ.) કી ઝિયારતકે લિયે આના ચાહતે થે. લેકિન ચૂંકે ઉનકી વાલિદાકો ખિદમતકી ઝરૂરત થી. ઈસ લિયે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઉનહેં અપને પાસ આનેસે મના' કરકે વાલિદાકી ખિદમતકા હુકમ દિયા. ચુનાંચે વો આં હઝરત (સ.અ.વ.) કી ઝિયારત ન કર સકે. લેકિન વાલિદાકી ખિદમતકી વજહસે અલ્લાહ તઆલાને ઉનકો વો દરજા દિયા કે બળે બળે સહાબા (રદિ.) ભી ઉનસે દુઆ કરવાતે થે. જબ હઝરત ફારૂકે આ'ઝમ (રદિ.) કે ઝમાનેમેં વો મદીના તય્યિબા આએ તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ઈન્તિહાઈ શૌકકે સાથ ઉનસે મિલને ઔર ઉનકી દુઆ લેનેકે લિયે તશરીફ લે ગએ.

વાલિદૈનકે સાથ હુસ્ને સુલૂક આમ હાલાતમેં ઐસા અમલ હૈ જિસમેં મેહનત ઔર મશક્કત ઝિયાદહ નહીં હૈ. ક્યૂં કે હર ઈન્સાનકો ફિતરી તૌર પર અપને વાલિદૈનસે મુહબ્બત હોતી હૈ. ઈસ લિયે ઉનકી ખિદમત ઔર હુસ્ને સુલૂક પર દિલ ખૂદ હી તૈયાર હોતા હૈં. દૂસરી તરફ વાલિદૈનકો અપની ઔલાદ પર જો શફકત હોતી હૈ, ઉસકી વજહસે વો ખૂદ અપની ઔલાદસે ઐસા કામ લેના પસંદ નહીં કરતે જો ઉસકે લિયે ઝિયાદહ મુશ્કિલ હો. બલ્કે મા'મૂલીસી ખિદમતસે ભી ખૂશ હો જાતે હૈં ઔર દુઆએં દેતેં હૈં. નીઝ અલ્લાહ તઆલાને ઈસ અમલકો ઈતના આસાન બના દિયા હૈ કે એક હદીસકી રૂસે વાલિદૈનકો એક મરતબા મુહબ્બતકી નઝરસે દેખ લેના ભી સવાબમેં હજ ઓર ઉમરેકે સવાબકે બરાબર હૈ. ગર્ઝ વાલિદૈનસે મુહબ્બત રખકર ઉનકી ઈતાઅત ઔર ખિદમત કરકે ઈન્સાન અપને નામએ આ'મ્માલમેં અઝીમુશ્શાન નેકિયોંકા બહોત બળા ઝખીરા જમા' કર સકતા હૈ. ઈસી લિયે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા કે :

વો શખ્સ ઝલીલ હો, વો શખ્સ ઝલીલ હો, વો શખ્સ ઝલીલ હો, જો અપને વાલિદૈનમેંસે કિસીકો યા દોનૂંકો બુળ્હાપેકી હાલતમેં પાએ, ફિરભી જન્નતમેં દાખિલ ન હો સકે. (મુસ્લિમ)

મતલબ યે હૈ કે જિસને વાલિદૈનકો બુળ્હાપેકી હાલતમેં પાયા હો, ઉસકે લિયે જન્નત કમાના કુછ મુશ્કિલ કામ નહીં થા. વો ઉનકે સાથ મુહબ્બત ઔર ઉનકી ખિદમત કરકે બળી આસાનીસે જન્નત હાસિલ કર સકતા થા. લેકિન જિસ શખ્સને ઈસ બાતકી બિલ્કુલ પરવા નહી કી, વો ઝલીલ હોનેકે લાઈક હૈ.

વાલિદૈનમેં ભી અલ્લાહ તઆલાને માં કી ખિદમતકા હક ઝિયાદહ રખ્ખા હૈ. ચુનાંચે હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક સાહબ આં હઝરત (સ.અ.વ.) કી ખિદમતમેં આએ, ઔર આકર પૂછા કે યા રસૂલલ્લાહ! તમામ લોગોંમેં મેરે હુસ્ને સુલૂકકા સબસે ઝિયાદહ હકદાર કૌન હૈ? આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા. તુમહારી માં. ઉનહોંને પૂછા, ફિર કૌન? આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા, તુમહારી માં. ઉનહોંને ફિર પૂછા, ઉસકે બા'દ કૌન? આપ (સ.અ.વ.) ને ફિર ફરમાયા તુમહારી માં. ઉનહોંને ચોથી બાર પૂછા કે ફિર કૌન ? ઉસ મૌકા' પર આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા તુમહારા બાપ (બુખારી, મુસ્લિમ)

ઈસ હદીસકી બિના પર ઉલમાએ કિરામને ફરમાયા હૈ કે માં કા હક બાપકે મુકાબલેમેં તીન ગુના ઝિયાદહ હૈ. ઉસકી વજહ ઝાહિર હૈ કે ઈન્સાનકી પરવરિશમેં જિસ કદર તકલીફ માં ઉઠાતી હૈ બાપ ઉતની નહીં ઉઠાતા. માં કી તકલીફોંકા ઝિકર કુરઆને કરીમને ખાસ તૌર પર ફરમાયા હૈ. દૂસરે માં કો બાપકે મુકાબલેમેં આમ તૌર પર ખિદમતકી ઝરૂરત ભી ઝિયાદહ હોતી હૈ. ઈસ લિયે અલ્લાહ તઆલાને માં કી ખિદમતકો ઝિયાદહ અહમિયત અતા ફરમાઈ હૈ.

યૂં તો વાલિદૈનકી ખિદમત હર હાલતમેં ઈન્સાનકે બુનિયાદી ફરાઈઝમેંસે હૈ, લેકિન ખાસ તૌર પર જબ વો ઝઈફ ઔર બુળ્હે હો જાએં તો કુરઆન ઔર હદીસમેં ઉનકી ખિદમત ઔર દિલદારી પર ખાસ તૌરસે ઝોર દિયા ગયા હૈ. કુરઆને કરીમકા ઈરશાદ હૈ :

ઔર તુમહારે પરવરદિગારને યે હુકમ દિયા હૈ કે ઉસકે

સિવા કિસીકી બંદગી ન કરો, ઔર વાલિદૈનસે હુસ્ને સુલૂક કરો. અગર ઉનમેંસે કોઈ એક યા દોનૂં તુમહારી મૌજૂદગીમેં બુળ્હાપેકો પહોંચ જાએં તો ઉનકો ઉફ તક ન કહો. ન ઉનકો ઝિળકો. ઔર ઉનસે ઈઝ્ઝતકી બાત કહો, ઔર ઉન પર રહમકે સબબ ઉનકે આગે અપને આપકો નીચા રખ્ખો ઔર યે કહો કે પરવરદિગાર ઉન પર રહમ કીજિયે, જૈસે ઉનહોંને મુઝે બચપનકી હાલતમેં પાલા થા.

બુળ્હાપેમેં વાલિદૈનકી ખિદમત પર ઈસ લિયે ઝિયાદહ ઝોર દિયા ગયા હૈ કે ઉમૂમન વો ઈસ હાલતમેં ઔલાદકો કોઈ જિસ્માની યા માલી ફાઈદા પહોંચાનેકે લાઈક નહીં રેહતે. ઈસ લિયે બા'ઝ ખૂદ ગર્ઝ લોગ એૈસે વકતમેં ઉનકા સાથ છોળ દેતે હૈં. ઔર બુળ્હાપેમેં બા'ઝ ઔકાત ઉનકે અંદર ચિળચિળાપન પૈદા હો જાતા હૈ, ઈસ લિયે ઉનકી બાતેં ના પસંદ હોને લગતી હૈં. ઈસ લિયે કુરઆને કરીમને તવજ્જોહ દિલાઈ હૈ કે એૈસે મૌકા' પર ખ્યાલ કરો કે તુમહારે બચપનમેં ઉનહોંને તુમહારી ખાતિર ઝિયાદહ મેહનત ઉઠાઈ હૈ. ઔર તુમહારી ન જાને કિતની નાઝ બરદારિયાં કી હૈં. લિહાઝા અબ તુમહારા ફર્ઝ હૈ કે ઉનકે નાઝ ઉઠાઓ. ઔર ઉનકી નાગવાર બાતોં પર સબર કરકે ઉનકે સાથ હુસ્ને સુલૂકમેં કમી ન આને દો.

બા'ઝ મરતબા લોગ વાલિદૈનકી ઝિંદગીમેં ઉનકી ખિદમત ઔર હુસ્ને સુલૂકસે ગાફિલ રેહતે હૈં. લેકિન જબ ઉનકા ઈન્તિકાલ હો જાતા હૈ તો અફસોસ કરતે હૈં કે હમને ઝિંદગીમેં ઉનકી કોઈ ખિદમત ન કી, ઔર અબ યે મૌકા' હાથસે જાતા રહા. ઈસ લિયે ઉનકી ઝિંદગી હીમેં ઈસ દૌલતકી કદર પેહચાનની ચાહિયે.

ફિર ભી વાલિદૈનકે ઈન્તિકાલકે બા'દ ભી ઉનકે સાથ હુસ્ને સુલૂકકી ફઝીલત હાસિલ કરનેકા દરવાઝા બિલકુલ બંદ નહીં હોતા. હઝરત અબૂ ઉસૈદ (રદિ.) રિવાયત કરતે હૈં કે હમ એક દિન આં હઝરત (સ.અ.વ.) કે પાસ બૈઠે હુએ થે કે બનૂ સલમાકા એક શખ્સ આપ (સ.અ.વ.) કે પાસ આયા ઔર ઉસને આંકર પૂછા કે યા રસૂલલ્લાહ! કયા મેરે વાલિદૈનકી મૌતકે બા'દ ભી કોઈ ઐસા તરીકા બાકી રેહ ગયા હૈ જિસકે ઝરીએ મૈં ઉનકે સાથ હુસ્ને સુલૂક કર સકૂં? ઉસ પર આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

જી હાં, ઉનકે હકમેં દુઆ કરના, ઉનકે લિયે ઈસ્તિગ્ફાર કરના. ઉનકે બા'દ ઉનકે કિયે હુએ અહદકો પૂરા કરના. ઔર જિન રિશ્તોંકા તઅલ્લુક ઉનહીસે હૈ ઉનકે સાથ સિલા રહમી કરના ઔર ઉનકે દોસ્તોંકા ઈકરામ કરના. (અબૂ દાઉદ)

ઈસ હદીસમેં આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને મરહૂમ વાલિદૈનકે સાથ હુસ્ને સુલૂકકી ફઝીલત હાસિલ કરનેકે તરીકે ઈરશાદ ફરમા દિયે હૈં, જિન પર સારી ઉમર અમલ કિયા જા સકતા હૈ.

વાલિદૈનકે અઝીઝોં, દોસ્તોંકે સાથ હુસ્ને સુલૂક

જૈસા કે પિછલી હદીસસે ભી મા'લૂમ હોતા હૈ. જિસ તરહ વાલિદૈનકે સાથ હુસ્ને સુલૂક બળે સવાબકા અમલ હૈ, ઉસી તરહ વાલિદૈનકે અઝીઝોં ઔર દોસ્તોંકે સાથ હુસ્ને સુલૂકકી ભી બળી ફઝીલત હૈ. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) રિવાયત કરતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

બહોતસી નેકિયોંકી એક નેકી હૈ કે ઈન્સાન અપને બાપકે

અહલે મુહબ્બતસે તઅલ્લુક જોળે રખ્ખે, (ઔર ઉસ તઅલ્લુકકો નિભાએ) (સહીહ મુસ્લિમ)

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) કે શાગિર્દ અબ્દુલ્લાહ બિન દીનાર (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) એક મરતબા મક્કા મુકર્રમા જા રહે થે. યૂં તો વો ઊંટની પર સવાર થે. લેકિન એક ગધા ભી સાથ થા, જબ ઊંટનીકી સવારીસે ઉકતા જાતે તો કુછ દેર ઉસ ગધે પર સવારી કર લેતે થે. ઈતનેમેં એક દેહાતી શખ્સ રાસ્તેમેં મિલા. હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને ઉસકા ઔર ઉસકે વાલિદકા નામ પૂછા, જબ ઉસને બતા દિયા તો આપને અપના ગધા ઉસકો દે દિયા, ઔર અપના અમામા ભી ઉતારકર ઉસકો તોહફા દે દિયા. સાથિયોંને કહા કે દેહાતી લોગ તો ઝરાસી ચીઝસે ભી ખૂશ હો જાતે હૈં. આપને ઉસ શખ્સકો ઈતની કીમતી ચીઝેં કયૂં દી? હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા કે ઉસ શખ્સકે વાલિદ મેરે વાલિદકે દોસ્ત થે. ઔર મૈંને આં હઝરત (સ.અ.વ.) કો યે ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે બહોતસી નેકિયોંકી એક નેકી યે હૈ કે ઈન્સાન અપને બાપકે અહલે મુહબ્બતસે તઅલ્લુક જોળે રખ્ખે. (મુસ્લિમ)

લિહાઝા અપને નામએ આ'માલમેં નેકિયોંકે ઈઝાફેકા એક બેહતરીન તરીકા યે હૈ કે વાલિદૈનકે અઝીઝોં ઔર દોસ્તોંસે તઅલ્લુકાત નિભાએ જાએં. ઔર ઉનસે હુસ્ને સુલૂક કિયા જાએ.

મિયાં બીવીકા આપસમેં હુસ્ને સુલૂક

મિયાં બીવીકા એક દૂસરેકે સાથ હુસ્ને સુલૂક, ઉસકી ઝરૂરિયાતકા ખ્યાલ રખના, ઉસકે સાથ ખૂશ ચેહરાસે પેશ આના

ઔર ઉસકી નાગવાર બાતોં પર સબર કરના ભી બહોત સવાબકા કામ હૈ. આં હઝરત (સ.અ.વ.) કા ઈરશાદ હૈ :

મુસલમાનોંમેં કામિલ તરીન ઈમાન ઉન લોગોંકા હૈ જો ઉનમેં અખલાકકે એ'તિબારસે સબસે અચ્છે હોં. ઔર તુમમેં બેહતરીન લોગ વો હૈં જો અપની ઔરતોંકે લિયે બેહતરીન હોં.

વો હદીસ પીછે ગુઝર હી ચુકી હૈ જિસમેં આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા કે જો ખાનેકી ચીઝ તુમ અપની બીવીકે મુંહમેં ડાલો, ઉસપર ભી તુમહેં સવાબ મિલતા હૈ, બલ્કે એક હદીસમેં હૈ કે મિયાં બીવી આપસમેં જો ખ્વાહિશ પૂરી કરતે હૈં, ઉસ પર ભી સવાબ હૈ. બા'ઝ સહાબએ કિરામ (રદિ.) ને પૂછા કે યા રસૂલલ્લાહ! હમ લોગ અપની નફસાની ખ્વાહિશ પૂરી કરતે હૈં, કયા ઉસ પર ભી અજર હૈ? આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા યે બતાઓ કે અગર કોઈ શખ્સ યે ખ્વાહિશ હરામ તરીકે પર પૂરી કરતા તો કયા ઉસકો ગુનાહ હોતા? (યકીનન હોતા) તો જો શખ્સ ઉસે હલાલ તરીકેસે પૂરા કર રહા હો ઉસકો અજર મિલેગા.

(સહીહ મુસ્લિમ)

બલ્કે એક હદીસમેં યહાં તક આયા હૈ કે જબ શૌહર ઘરમેં આકર અપની બીવીકો મુહબ્બતકી નિગાહસે દેખતા હૈ, ઔર બીવી શૌહરકો મુહબ્બતકી નિગાહસે દેખતી હૈ તો અલ્લાહ તઆલા દોનૂંકો રહમતકી નિગાહસે દેખતે હૈં.

મિયાં બીવી ચૂંકે હર વકત સાથ રેહતે ઔર લમ્બી મુદ્દત તક એક સાથ ઝિંદગી ગુઝારતે હૈં. ઈસ લિયે કભી ન કભી એક દૂસરેસે નાગવારી પેશ આ જાના ભી એક ફિતરીસી બાત હૈ, લેકિન અગર ઈસ ના ગવારીકો લળાઈ ઝગળે ઔર એક દૂસરે પર ઝુલ્મ ઔર

ઝિયાદતીકા ઝરીઆ બના લિયા જાએ તો દુનિયાકી ખૂશિયાં ભી ખતમ હો જાતી હૈં, ઔર મિયાં બીવીકે આપસમેં હુસ્ને સુલૂકકા અજરો સવાબ ભી ખતમ હો જાતા હૈ. ઈસ લિયે અલ્લાહ તઆલા ઔર અલ્લાહકે રસૂલ (સ.અ.વ.) ને ઐસે મૌકા'કે લિયે ભી બળા કીમતી તરીકા અતા ફરમાયા હૈ. જિસકા ખુલાસા યે હૈ કે જિન બાતોંસે નાગવારી હો રહી હૈ, સિર્ફ ઉનહીકો ન દેખો. યે ભી સોચો કે જિસકી બાતેં નાગવાર હો રહી હૈં, ઉસીમેં બહોતસી ખૂબિયાં ભી હૈં. ઉન ખૂબિયોં પર ધ્યાન દેનેસે નાગવારીમેં યકીનન કમી આએગી.

અલ્લાહ તઆલાકા ઈરશાદ હૈ :

ફિર અગર તુમ ઉન (બીવીયોં) કો નાપસંદ કરતે હો તો (યે સોચો કે) ઐન મુમકિન હૈ કે કિસી ચીઝકો તુમ ના પસંદ કરતે હો, ઔર અલ્લાહને ઉસમેં બહોત ભલાઈ રખ્ખી હો.

ઔર એક હદીસમેં આં હઝરત (સ.અ.વ.) કા ઈરશાદ હૈ:

કોઈ મો'મિન મર્દ કિસી મો'મિન ઔરતસે બિલકુલ અદાવત ન રખ્ખે, અગર ઉસકી એક આદત નાપસંદ હોગી તો કોઈ દૂસરી બાત પસંદ ભી હોગી.

અગર મિયાં બીવી ઈસ ઉસૂલ પર અમલ કરતે હુએ એક દૂસરેસે મુહબ્બતકે સાથ ઝિંદગી ગુઝારેં, ઔર એક દૂસરેકે સાથ હુસ્ને સુલૂકકી પૂરી કોશિશ કરેં તો ઉનકી ઝિંદગી ખૂશિયોંસે માલામાલ ભી હો જાએગી, ઔર હુસ્ને સુલૂકકી વજહસે દોનૂંકે અજરો સવાબમેં ભી ઝિંદગી ભર ઈઝાફા હોતા રહેગા.

સિલા રહમી

રિશ્તેદારોંકે સાથ હુસ્ને સુલૂકકો સિલા રહમી કહા જાતા હૈ.

ઔર સિલા રહમી ભી અલ્લાહ તઆલાકો બહોત પસંદ હૈ, જિસ પર અલ્લાહ તઆલા બહોત સવાબ અતા ફરમાતે હૈં. કુરઆને કરીમને ભી કઈ જગહ પર સિલા રહમીકા હુકમ દિયા હૈ ઔર ઉસકે ફઝાઈલ બયાન ફરમાએ હૈં. ચુનાંચે ઈરશાદ હૈ :

ઔર વાલિદૈનકે સાથ હુસ્ને સુલૂક કરો, ઔર રિશ્તેદારોંકે સાથ. (સૂ. નિસાઅ રૂ. ૩૬)

નીઝ ઈરશાદ હૈ :

ઔર અલ્લાહસે ડરો, જિસકા વાસ્તા દેકર તુમ એક દૂસરેસે (હુકૂકકે) મુતાલબે કરતે હો, ઔર રિશ્તેદારિયોંકે હુકૂકકા ખ્યાલ રખ્ખો. (સૂ. નિસાઅ)

ઔર હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

જો શખ્સ અલ્લાહ પર ઔર આખિરતકે દિન પર ઈમાન રખતા હો. ઉસે ચાહિયે કે અપને રિશ્તાદારોંકે સાથ સિલા રહમી કરે.

ઔર હઝરત અનસ (રદિ.) રિવાયત કરતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

જો શખ્સ યે ચાહે કે ઉસકે રિઝકમેં વુસ્અત હો ઔર ઉસકી ઉમર લમ્બી હો, ઉસે ચાહિયે કે અપને રિશ્તેદારોંસે સિલારહમી કરે. (બુખારી)

સિલા રહમીકા મતલબ યે હૈ કે ઉનકે સાથ અચ્છી તરહ પેશ આએ. ઉનકે દુઃખ સુખમેં શામિલ રહે. ઉનકો કિસી મદદકી ઝરૂરત હો તો જાઈઝ તૌર પર ઉનકી મદદ કરે.

લેકિન સિલારહમીકે બારેમેં ચંદ બાતેં હમેશા યાદ

રખની ચાહિયે.

(૧) બા'ઝ લોગ રિશ્તેદારોંકી રિઆયત ઈસ હદ તક કરતે હૈં કે ઉસ કામકે લિયે ગુનાહોંકે કરનેસે ભી અફસોસ નહીં કરતે, ઔર અપને ઉસ અમલકો સિલા રહમીકા હિસ્સા સમઝતે હૈં. જૈસે રિશ્તેદારોંકે ઈસરાર પર કિસી ગુનાહમેં શરીક હો જાના, ઉનકી નાજાઈઝ સિફારિશ કર દેના યા ઉનહેં ઐસી મુલાઝિમત દિલવા દેના જિસકે વો હકદાર નહીં હૈં. યાદ રખિયે કે યે બાતેં હરગિઝ જાઈઝ નહીં હૈં. ઔર સિલારહમીકા મતલબ યે હરગિઝ નહીં હૈ કે રિશ્તેદારોંકે ખાતિર યા ઉનકી રિઆયતમેં ગુનાહોંકા કામ કિયા જાએ. લિહાઝા જબ કોઈ રિશ્તેદાર કિસી નાજાઈઝ કામકો કહે તો ઉસ્સે નરમીકે સાથ ઉઝર પેશ કર દેના ઝરૂરી હૈ.

(૨) દૂસરી બાત યે હૈ કે સિલારહમી ઉસ વકત સવાબકા સબબ હોતી હૈ. જબ ઉસકા મકસદ અપને રિશ્તેદારકો અલ્લાહ તઆલાકી રઝાકે ખાતિર ખૂશ કરના હો. અગર મહઝ બદલા, દિખાવા, યા રસ્મોંકી પાબંદીમેં કોઈ કામ કિયા જાએ તો ઉસ પર સિલા રહમીકી ફઝીલત હાસિલ હોની મુશ્કિલ હૈ. હમારા મઆશરા ઈસ વકત રસ્મોંકે બંધનમેં જકળા હુવા હૈ. રિશ્તેદારોંકે સાથ મઆમલાતમેં ઝિયાદહતર યે બાત પેશે નઝર રેહતી હૈ કે અગર ઐસા ન કિયા ગયા તો બિરાદરીમેં નાક કટ જાએગી. ચુનાંચે સિર્ફ રસમ પૂરી કરનેકે ખાતિર બહોતસે કામ કિયે જાતે હૈં. અંદરસે ઉન કામોંકો દિલ નહીં ચાહતા. ઈસ તરહકે ખ્યાલાતસે પરહેઝ કરના ચાહિયે. ઔર કિસી રિશ્તેદારકે સાથ જો કોઈ નેકીકા મઆમલા કિયા જાએ, ઉસમેં અલ્લાહ તઆલાકી ખૂશ્નૂદીકી નિય્યત કી જાએ. ઔર વો કામ ખૂશ દિલીસે કિયા

જાએ. મહઝ રસમકે ખાતિર શરમા શરમી કોઈ કામ કરનેસે બિલકુલ પરહેઝ કિયા જાએ.

(૩) ચૂંકે સિલા રહમી ખાલિસ અલ્લાહ તઆલાકી ખૂશ્નૂદીકે લિયે હોની ચાહિયે. ઈસ લિયે દૂસરી તરફસે ઉસકે બદલેકા ઈન્તિઝાર ભી ન કરના ચાહિયે. ઔર અગર દૂસરી તરફસે ઉસકા અચ્છા જવાબ ન મિલે તબ ભી સિલા રહમીકો છોળના નહીં ચાહિયે. ઔર દર હકીકત યેહી બાત ઉસકી અલામત હૈ કે સિલા રહમી અલ્લાહકે લિયે હો રહી હૈ યા મહઝ દિખાવે ઔર નામો નમૂદકે લિયે. ચુનાંચે આં હઝરત (સ.અ.વ.) કા ઈરશાદ હૈ.

વો શખ્સ સિલા રહમી કરનેવાલા નહીં હૈ જો દૂસરોંકા બદલા ચુકાએ. બલ્કે સિલા રહમી કરનેવાલા વો હૈ કે જબ દૂસરે ઉસકી રિશ્તેદારીકી હક તલફી કરેં, તબ ભી યે ઉનકે સાથ સિલા રહમી કરે. (બુખારી)

ઔર હઝરત ઉમ્મે કુલસૂમ બિન્તે ઉકબા (રદિ.) રિવાયત કરતી હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા :

સબસે અફઝલ સદકા વો હૈ જો બુગ્ઝ રખનેવાલે રિશ્તેદારકો દિયા જાએ. (હાકિમ, તિબરાની)

જબ રિશ્તેદારોંકી તરફસે અચ્છા મઆમલા ન હો રહા હો, ઉસ વકત ઉનકે સાથ હુસ્ને સુલૂક કરના દર હકીકત સિલા રહમીકા કમાલ હૈ. ઔર ઉસ પર બેહદ અંજરો સવાબકે વા'દે હૈં. હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક શખ્સને આં હઝરત (સ.અ.વ.) સે અર્ઝ કિયા કે યા રસૂલલ્લાહ (સ.અ.વ.)! મેરે કુછ રિશ્તેદાર હૈં, મૈં ઉનસે સિલા રહમી કરતા હૂં, મગર વો મેરી હક તલફી કરતે હૈં. મૈં ઉનસે હુસ્ને સુલૂક કરતા હૂં, ઔર વો મુઝસે બુરા

સુલૂક કરતે હૈં. મૈં ઉનસે બુર્દબારીકા મઆમલા કરતા હૂં. ઔર વો મુઝસે ઝગળતે હૈં. આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કે : અગર વાકઈ ઐસા હૈ તો ગોયા તુમ ઉનહેં ગરમ રાખ ખિલા રહે હો. ઔર અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે તુમહારે સાથ હમેશા એક મદદગાર રહેગા. (સહીહ મુસ્લિમ)

યા'ની વો અપને અમલસે દોઝખ ખરીદ રહે હૈં ઔર તુમહેં કોઈ નુકસાન નહીં પહોંચા સકેંગે. બલ્કે અલ્લાહ તઆલાકી તરફસે ઉનકે ખિલાફ તુમહારી મદદ હોગી.

પળોસીકે સાથ નેક સુલૂક

અલ્લાહ તઆલાને પળોસીકે બહોત હુકૂક રખ્ખે હૈં. આં હઝરત (સ.અ.વ.) કા ઈરશાદ હૈ કે :

જિબ્રઈલ (અલૈ.) મુઝે પળોસીકે બારેમેં ઈતની કસરતસે નસીહત કરતે રહે કે મુઝે યે ગુમાન હોને લગા કે શાયદ વો ઉસકો વારિસમેં ભી હકદાર કરાર દે દેંગે. (બુખારી)

હઝરત અબૂ શુરૈહ (રદિ.) રિવાયત કરતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા :

જો શખ્સ અલ્લાહ પર ઔર આખિરતકે દિન પર ઈમાન રખતા હો, ઉસે ચાહિયે પળોસીકે સાથ હુસ્ને સુલૂક કરે. (મુસ્લિમ)

ઔર હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) આપ (સ.અ.વ.) કા યે ઈરશાદ નકલ ફરમાતે હૈં :

જો શખ્સ અલ્લાહ પર ઔર આખિરતકે દિન પર ઈમાન રખતા હો, ઉસે ચાહિયે કે અપને પળોસીકો તકલીફ ન પહોંચાએ. (બુખારી, મુસ્લિમ)

પળોસીકા સબસે બળા હક તો યે હૈ કે અપને હર કામમેં ઈસ બાતકા પૂરા ખ્યાલ રખ્ખા જાએ કે અપની ઝાતસે ઉસકો તકલીફ ન પહોંચે, ઈસકે અલાવા ઝરૂરતકે મૌકા' પર ઉસકી મદદ કરના. કભી કભી ઉસકો કુછ હદિયા ભેજ દેના. ઉસકે દુઃખ સુખમેં શરીક રેહના, યે સબ બાતેં અજરો સવાબકા સબબ હૈં. અગર વો ઝરૂરતમંદ હો તો ઉસકી માલી મદદકા ભી એહતિમામ કરના ચાહિયે. કયૂંકે પળોસીકે લિયે યે ઝરૂરી નહીં હૈ કે વો મઆશી ઔર સમાજી એ'તિબારસે અપના હમ પલ્લા હો. અગર કુછ ગરીબ લોગ અપને પળોસમેં આબાદ હૈં તો વો ભી પળોસી હૈં, ઔર ઉનકે હુકૂક ઈસ લિહાઝસે ઝિયાદહ હૈં કે ઉનકી ખબરગીરી દૂસરોંસે ઝિયાદહ ઝરૂરી હૈ. અગર કોઈ પળોસી ભૂકા હૈ તો ઉસકો ખાના ખિલાના સિર્ફ સવાબકા સબબ હી નહીં, ફર્ઝ હૈ. ઈસી તરહ પળોસી અગર ગૈર મુસ્લિમ ભી હો તબ ભી ઉસકે સાથ અચ્છા બરતાવ કરના ચાહિયે. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) કે યહાં એક મરતબા એક બકરી ઝબહ હુઈ. આપકે પળોસમેં એક યહૂદી રેહતા થા. આપ બાર બાર ઘરવાલોંકો તાકીદ કરતે રહે કે ઉસ યહૂદી પળોસીકો ભી ગોશ્તકા હદિયા ભેજો. (અબૂ દાઉદ, તિરમિઝી)

ખન્દાપેશાની ઔર ખૂશ અખ્લાકી

લોગોંકે સાથ ખન્દા પેશાની ઔર ખૂશ અખ્લાકીસે પેશ આના ભી અલ્લાહ તઆલાકો બહોત પસંદ હૈ ઔર ઉસ પર ભી સવાબ મિલતા હૈ. હઝરત અબૂઝર ગિફારી (રદિ.) રિવાયત કરતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

નેકીકે કિસી કામકો હકીર ન સમઝો, ચાહે વો નેક કામ યે હો કે તુમ અપને ભાઈસે ખિલે હુએ ચેહરે (ખન્દા પેશાની) સે મિલો.

ઈસ હદીસમેં આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને દૂસરોંસે ખન્દા પેશાનીકે સાથ મિલનેકો એક નેકી કરાર દિયા હૈ. ઔર સાથ હી યે ભી ઈરશાદ ફરમાયા હૈ કે ઈસ નેકીકો કોઈ મા'મૂલી યા હકીર નેકી ન સમઝો, મતલબ યે હૈ કે ઉસ પર ભી તુમહારે નામએ આ'માલમેં બળે સવાબકા ઈઝાફા હો સકતા હૈ.

હઝરત અબૂ દરદા (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

કિયામતકે દિન મો'મિન બંદેકી તરાઝૂમેં કોઈ ચીઝ ખૂશ ખુલ્કીસે ઝિયાદહ વઝની નહીં હોગી, ઔર અલ્લાહ તઆલા ફહશગો ઔર બેહૂદા ગો શખ્સકો સખ્ત નાપસંદ ફરમાતે હૈં.

(જામેઅ તિરમિઝી)

ઔર હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) રિવાયત કરતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) સે પૂછા ગયા કે સબસે ઝિયાદહ ઈન્સાનોંકો જન્નતમેં દાખિલ કરનેવાલી ચીઝ કયા હૈ? આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા તકવા ઔર ખૂશ અખ્લાકી. (જામેઅ તિરમિઝી)

એક રિવાયતમેં હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) આં હઝરત (સ.અ.વ.) કા યે ઈરશાદ નકલ ફરમાતે હૈં :

તમામ મો'મિનોંમેં કામિલ તરીન ઈમાનવાલે વો લોગ હૈં જો ઉનમેં અખ્લાકકે એ'તિબારસે સબસે બેહતર હોં. (તિરમિઝી)

ઔર હઝરત આઈશા સિદ્દીકા (રદિ.) રિવાયત કરતી હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

મો'મિન અપને અચ્છે અખલાકસે ઉસ શખ્સકે દરજે તક પહોંચ જાતા હૈ જો રોઝાદાર ઔર નમાઝમેં ખળા રેહનેવાલા હો (યા'ની નફલી રોઝે બહોત રખતા હો ઔર નફલી નમાઝેં બહોત પળ્હતા હો) (અબૂ દાઊદ)

ઔર હઝરત જાબિર (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

તુમમેંસે જો લોગ મુઝે સબસે ઝિયાદહ મેહબૂબ હૈં ઔર જો કિયામતકે દિન મજલિસમેં મુઝસે સબસે ઝિયાદહ કરીબ હોંગે, વો લોગ હૈં જો તુમમેં અખ્લાકકે એ'તિબારસે સબસે બેહતર હોં. (તિરમિઝી)

ઈન તમામ અહાદીસમેં જિસ ખૂશ અખ્લાકીકી બળી ફઝીલતેં બયાન કી ગઈ હૈં વો અગરચે એક વસીઅ મફહૂમ રખતી હૈં, લેકિન દૂસરોંકે સાથ ખન્દા પેશાનીસે પેશ આના ઉસકા એક અહમ હિસ્સા હૈ ઔર ઉસ પર ભી યે ફઝાઈલ સાદિક આતે હૈં.

હમ સફરસે હુસ્ને સુલૂક

જિસ તરહ અલ્લાહ તઆલાને મકાનકે પળોસીકે બહોત હુકૂક રખ્ખે હૈં. ઉસી તરહ હમ સફરકે ભી હુકૂક બયાન ફરમાએ હૈં. હમ સફરસે મુરાદ વો શખ્સ હૈ જિસ્સે ચાહે પેહલે જાન પેહચાન ન હો, લેકિન કિસી સફરકે દૌરાન વો સાથ હો ગયા હો. જૈસે બસોં, રેલવે ઔર હવાઈ જહાઝમેં અપને કરીબ બૈઠનેવાલા. ઉસકો કુરઆને કરીમકી ઈસ્તિલાહમેં સાહિબે બિલ જમ્બિ, કહા ગયા હૈ. યા'ની વો હમ સફર જો થોળે વકતકે લિયે

પળોસી બના હો. ઉસકા હક યે હૈ કે અપને કિસી અમલસે ઉસકો તકલીફ ન પહોંચાઈ જાએ. બા'ઝ લોગ સફરમેં અપને આરામકે ખાતિર અપને હમ સફરોંકો તકલીફ પહોંચાનેસે પરહેઝ નહીં કરતે. હાલાંકે યે સોચના ચાહિયે કે સફર તો એક મુખ્તસર વકતકે લિયે હોતા હૈ જો કિસી ન કિસી તરહ ગુઝર હી જાતા હૈ. લેકિન અગર અપને કિસી અમલસે અપને હમ સફરકો નાહક કોઈ તકલીફ પહોંચી તો ઉસકા ગુનાહ ઔર સખ્ત ગુનાહ હમેશાકે લિયે અપને નામએ આ'માલમેં લિખ્ખા જાએગા. ઔર યે ગુનાહ ચૂંકે હુકૂકુલ ઈબાદસે તઅલ્લુક રખતા હૈ, ઈસ લિયે સિર્ફ તૌબાસે મઆફ નહીં હોગા, જબ તક કે વો હમ સફર ઉસકો મઆફ ન કરે, ઔર ઉમૂમન જિન લોગોંસે સફરમેં મુલાકાત હોતી હૈ, સફરકે બા'દ ન ઉનસે કભી મુલાકાત હોતી હૈ, ન ઉનકા પતા મા'લૂમ હોતા હૈ કે ઉનસે મઆફી કરા લી જાએ. ઈસ લિયે સફરકે પૂરા હોનેકે બા'દ ઉસ ગુનાહકી મઆફીકા આમ હાલાતમેં કોઈ રાસ્તા નહીં રેહતા. ઈસ લિહાઝસે હમ સફરકો તકલીફ પહોંચાનેકા ગુનાહ ઈન્તિહાઈ સખ્ત ગુનાહ હૈ જિસકી મઆફી બહોત મુશ્કિલ હૈ.

દૂસરી તરફ અગર હમ સફરકે સાથ અચ્છા બરતાવ કિયા જાએ. જહાં તક હો સકે ઈસારસે કામ લિયા જાએ ઔર ઉસકો રાહત ઔર આરામ પહોંચાનેકી કોશિશ કી જાએ, યા કમસે કમ ઉસ્સે ખન્દા પેશાનીકા મઆમલા કિયા જાએ તો યે બહોત સવાબકા કામ હૈ ઔર મા'મૂલી તવજ્જોહસે સવાબકા એક બળા ખઝાના અપને લિયે જમા' કિયા જા સકતા હૈ.

અલ્લાહકે લિયે મુલાકાત

કિસી મુસલમાનસે સિર્ફ અલ્લાહ તઆલાકી ખૂશનૂદીકે ખાતિર મુલાકાતકે લિયે જાના ભી બળી ફઝીલતકા અમલ હૈ. ઔર અલ્લાહકે લિયે જાનેકા મતલબ યે હૈ કે ઉસ્સે મુલાકાતકા મકસદ કોઈ દુન્યવી ફાઈદા હાસિલ કરના ન હો, બલ્કે યા તો ઈસ લિયે ઉસ્સે મુલાકાત કી જાએ કે વો એક નેક આદમી હૈ યા કોઈ આલિમ હૈ ઔર ઉસકી સોહબતસે અપની ઈસ્લાહ મકસૂદ હૈ યા ઈસ લિયે મુલાકાત કી જાએ કે ઉસકા દિલ ખૂશ હો, ઔર મુસલમાનકા દિલ ખૂશ કરનેસે અલ્લાહ ખૂશ હોતે હૈં. ઈસ સૂરતમેં ભી યે મુલાકાત અલ્લાહ તઆલાહીકે લિયે સમઝી જાએગી, ઔર ઈન્શા અલ્લાહ ઉસપર સવાબ મિલેગા.

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા :

જો શખ્સ કિસી બીમારકી ઈયાદત કરે યા અપને કિસી ભાઈકે પાસ અલ્લાહ તઆલાકી ખૂશનૂદીકે ખાતિર મુલાકાતકો જાએ. ઉસકો એક (ગૈબી) મુનાદી પુકારકર કેહતા હૈ કે તૂ ભી મુબારક, તેરા ચલના ભી મુબારક, ઔર તૂને જન્નતકી એક મંઝિલમેં ઠિકાના બના લિયા. (તિરમિઝી)

ઈસ હદીસસે મા'લૂમ હુવા કે કિસી મુસલમાનસે સવાબકી નિય્યતસે મિલનેસે ભી નામએ આ'માલમેં નેકિયોંકા બહોત ઈઝાફા હોતા હૈ. લેકિન યે યાદ રખના ચાહિયે કે યે હુકમ ઉનહી લોગોંસે મુલાકાત કરનેકા હૈ જિનકી મુલાકાતસે અપના કોઈ દીની નુકસાન ન હો. ઉસકે બર ખિલાફ અગર યે અંદેશા હો કે ઉસકી મુલાકાતકે

નતીજેમેં કિસી ગુનાહમેં મુબતલા હોના પળેગા યા ઉસકી બુરી સોહબતસે અપને ઉપર બુરા અસર પળેગા યા ગીબત વગૈરહ કરની યા સુનની પળેગી, યા બે ફાઈદા બાતોંસે બહોતસા વકત ઝાએઅ હો જાએગા, તો ઐસી સૂરતમેં ઐસી મુલાકાત ઔર સોહબતસે બચના હી બેહતર હૈ.

મેહમાનકા ઈકરામ

મેહમાનકી ઈઝ્ઝત ઔર મુનાસિબ ખાતિરદારી ભી ઈમાનકે શો'બોંમેંસે એક અહમ શો'બા હૈ જિસકી ઈસ્લામમેં બહોત તાકીદ કી ગઈ હૈ. હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

જો શખ્સ અલ્લાહ ઔર આખિરતકે દિન પર ઈમાન રખતા હો વો અપને મેહમાનકા ઈકરામ કરે. (બુખારી, મુસ્લિમ)

મેહમાનકે ઈકરામકા મતલબ યે હૈ કે ખન્દા પેશાનીસે ઉસકા ખૈર મકદમ (સ્વાગત) કિયા જાએ, અગર ખાનેકા વકત હો તો બકદરે તાકત ખાનેસે ઉસકી તવાઝોઅ કી જાએ. બલ્કે એક હદીસકી રૂસે યે ભી મેહમાનકા હક હૈ કે અગર તાકત હો તો પેહલે દિન ઉસકે લિયે કોઈ ખુસૂસી ખાના તૈયાર કિયા જાએ. જિસકો હદીસમેં જાઈઝાકે લફઝસે તા'બીર કિયા ગયા હૈ. (સહીહ બુખારી)

અલબત્તા ઈન તમામ બાતોંમેં મહઝ રસ્મીયાત, નામો નમૂદ ઔર તકલ્લુફાતસે પરહેઝ કરના ચાહિયે. મેહમાનકે ઈકરામકા સબસે અવ્વલ મતલબ યે હૈ કે ઉસકો આરામ પહોંચાનેકી ફિકર કી જાએ. લિહાઝા અગર ઉસે ખાનેસે તકલીફ હો તો મહઝ રસમકે ખાતિર ખાને પર ઈસરાર કરના ઈકરામકે

ખિલાફ હૈ. ઐસી સૂરતમેં ઉસકા ઈકરામ યેહી હૈ કે ઉસકે આરામ ઔર મન્શાકા ખ્યાલ રખ્ખા જાએ.

દૂસરી તરફ મેહમાનકે લિયે ભી યે ઝરૂરી હૈ કે વો મેઝબાન પર નાવાજિબી બોઝ ન ડાલે ઔર ઈતની દેર ઉસકે પાસ ન ઠેહરે જિસ્સે ઉસ પર બોઝ હોને લગે. સહીહ મુસ્લિમકી એક હદીસમેં ઉસકી ખુલી મમાનિઅત આઈ હૈ.

રાસ્તેસે તકલીફ દેનેવાલી ચીઝકો દૂર કર દેના

અગર રાસ્તેમેં કોઈ ગંદગી પળી હો, યા કોઈ ઐસી ચીઝ હો જિસ્સે ગુઝરનેવાલોંકો તકલીફ પહોંચનેકા અંદેશા હો. જૈસે કોઈ કાંટા, કોઈ રૂકાવટ, કોઈ ઐસા છિલકા જિસસે ફિસલકર ગિરનેકા ખતરા હો, ઉસકો રાસ્તેસે હટા દેના ભી બળી નેકીકા કામ હૈ. હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

ઈમાનકે સત્તર (૭૦) સે કુછ ઉપર શો'બે હૈં. ઉનમેં અફઝલ તરીન લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહકા ઈકરાર હૈ. અદના તરીન રાસ્તેસે તકલીફ (યા ગંદગી) કો દૂર કર દેના હૈ.

એક ઔર હદીસમેં આં હઝરત (સ.અ.વ.) કા યે ઈરશાદ હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ને હી રિવાયત કિયા હૈ કે :

ઔર રાસ્તેસે ગંદગી (યા તકલીફકી ચીઝકો) દૂર કરો તો યે ભી સદકા હૈ યા'ની ઉસ પર સદકેકી તરહ સવાબ મિલતા હૈ.

(બુખારી)

ઔર હઝરત આઈશા (રદિ.) રિવાયત કરતી હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

બની આદમમેં હર ઈન્સાનકે (જિસ્મમેં) તીન સો સાઠ જોળ પૈદા કિયે ગએ હૈં. પસ જો શખ્સ અલ્લાહકી તકબીર કહે, અલ્લાહકી હમ્દ કરે ઔર લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહ ઔર સુબ્હાનલ્લાહ કહે, ઔર અલ્લાહસે ઈસ્તિગ્ફાર કરે ઔર લોગોંકે રાસ્તેસે કોઈ પત્થર હટા દે, યા કોઈ કાંટા યા કોઈ હડ્ડી રાસ્તેસે હટા દે, યા કિસી નેકીકા હુકમ દે યા કિસી બુરાઈસે રોકે (ઔર ઈસ કિસમકી નેકિયાં) તીન સો સાઠકે અદદ (સંખ્યા) તક પહોંચ જાએં, તો વો ઉસ દિન અપને આપકો અઝાબે જહન્નમસે દૂર કર લેગા. (સહીહ મુસ્લિમ)

એક ઔર હદીસમેં આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને યે વાકિઆ બયાન ફરમાયા કે એક શખ્સને રાસ્તે ચલતે હુએ એક કાંટેદાર શાખ ઝમીન પર પળી હુઈ દેખી, ઔર લોગોંકો તકલીફસે બચાનેકે ખાતિર ઉસે રાસ્તેસે હટા દિયા તો અલ્લાહ તઆલાને ઉસકે ઈસ અમલકો કબૂલ ફરમાકર ઉસકી મગ્ફિરત ફરમા દી. એક રિવાયતમેં હૈ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કે મૈંને ઐસે શખ્સકો જન્નતમેં ચલતે ફિરતે દેખા. (સહીહ મુસ્લિમ)

ઈન અહાદીસસે મા'લૂમ હોતા હૈ કે ગુઝરગાહોંકો સાફ સુથરા રખને ઔર લોગોંકો તકલીફસે બચાનેકી ઈસ્લામમેં કિતની અહમિયત હૈ કે કાંટેદાર શાખકો રાસ્તેસે હટા દેને પર જો એક છોટાસા અમલ નઝર આતા હૈ, ઈતને અજરો સવાબકા વા'દા કિયા ગયા હૈ, ઔર જબ તકલીફ દેનેવાલી ચીઝકો હટાનેકી ઈસ કદર તરગીબ દી ગઈ હૈ તો રાસ્તેકો ગંદગીસે નાપાક કરના જિસ્સે ગુઝરનેવાલોંકો તકલીફ હો, કિતના બળા ગુનાહ હોગા, ઉસકા અંદાઝા કિયા જા સકતા હૈ. ગુઝરનેવાલોંકે

લિયે તકલીફકા સામાન પૈદા કરનેમેં યે બાત ભી દાખિલ હૈ કે અપની સવારી (કાર, મોટર સાઈકલ વગૈરહ) કો ઐસી જગહ ખળા કર દિયા જાએ જિસ્સે દૂસરી સવારિયોંકા રાસ્તા બંદ હો જાએ. યા ઉનકો ચલનેમેં દુશ્વારીકા સામના હો. યા ઈસ તરહ બે કાઈદા ગાડી ચલાઈ જાએ જિસ્સે દૂસરોંકો કિસી ભી એ'તિબારસે તકલીફ હો, યે સારી બાતેં ગુનાહ હૈં, ઔર ઉનસે પરહેઝ કરના ઈતનાહી ઝરૂરી હૈ જિતના દૂસરે કિસી ગુનાહે કબીરાસે.

ઈસી તરહ ટ્રાફિકકે જો કવાઈદ મુકર્રર કિયે ગએ હૈં ઉનકા મકસદ ગુઝરગાહોંમેં નઝમ ઔર બંદોબસ્ત પૈદા કરના હૈ. ઔર ઉનકી પાબંદી સિર્ફ કાનૂનકા તકાઝા હી નહીં હૈ, એક દીની ફરીઝા ભી હૈ. અગર ઉનકી પાબંદી ઈસ નિય્યતસે કી જાએ કે ઉસ્સે મઆશરેમેં નઝમ ઔર બંદોબસ્ત પૈદા હોગા, લોગોંકો રાહત મિલેગી ઔર ઉનકો તકલીફસે બચાનેકી મુમકિના કોશિશ હો સકેગી તો ઈન સબ આ'માલ પર ઈન્શા અલ્લાહ અજરો સવાબ મિલેગા. ઔર અગર ઈન કાનૂનકી ખિલાફ વરઝી કી જાએ તો ઉસ્સે દોહરા ગુનાહ હોગા, એક લોગોંકો તકલીફ પહોંચાનેકા ઔર દૂસરે નઝ્મ ઔર ઝબ્તમેં ખલલ ડાલને ઔર ઝિમ્મેદારોંકે અહકામકી ખિલાફ વરઝી કરનેકા.

અફસોસ હૈ કે આજ કલ ઈન બાતોંકો ગુનાહ હી નહીં સમઝા જાતા ઔર અચ્છે ખાસે બઝાહિર દીનદાર ઔર પળ્હે લિખ્ખે લોગ ભી ઈસ કિસમકે ગુનાહોંમેં બે-ધળક મુબતાલા હૈં. અલ્લાહ તઆલા હમ-સબકો દીનકી સહીહ સમઝ ઔર ઉસપર અમલકી તૌફીક અતા ફરમાએં. આમીન

ઝઘળેસે પરહેઝ

લળાઈ ઝઘળા અલ્લાહ તઆલાકો સખ્ત નાપસંદ હૈ. કુરઆને કરીમમેં ઝઘડાલૂ આદમીકી બહોત બુરાઈ કી ગઈ હૈ, ઉસકે બર ખિલાફ હલીમ, બુર્દબારી ઔર ઝઘળેસે પરહેઝકો અલ્લાહ તઆલા પસંદ ફરમાતે હૈં ઔર ઐસે શખ્સકો અજરો સવાબસે નવાઝતે હૈં. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ (રદિ.) રિવાયત કરતે હૈં કે એક મરતબા આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને કબીલએ અબ્દુલ કૈસકે એક શખ્સસે ખિતાબ કરતે હુએ ઈરશાદ ફરમાયા :

તુમહારે અંદર દો ખસ્લતેં ઐસી હૈં જિનકો અલ્લાહ તઆલા પસંદ ફરમાતે હૈં : બુર્દબારી ઔર તમકિનત (સહીહ મુસ્લિમ)

ચુનાંચે અગર કોઈ શખ્સ હક પર હોનેકે બાવજૂદ મહઝ બુરાઈ દૂર કરને ઔર લળાઈ ઝઘળેસે બચનેકે ખાતિર અપના હક છોળ દે યા સુલહ કર લે. ઉસકો આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને બહોત બળી બશારત દી હૈ.

હઝરત અબૂ ઉમામહ (રદિ.) રિવાયત કરતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

મૈં ઉસ શખ્સકો જન્નતકે કિનારોં પર ઘર દિલવાનેકી ઝમાનત દેતા હૂં જો ઝઘળા છોળ દે, ચાહે વો હક પર હો.

(અબૂ દાઉદ)

જિસ શખ્સકો જન્નતમેં પહોંચાને, બલ્કે જન્નતમેં ઘર દિલવાનેકી ઝમાનત આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને લે લી હો, ઉસકી ખૂશ નસીબીકા કયા ઠિકાના હૈ? અલ્લાહ તઆલા યે દૌલત તમામ મુસલમાનોંકો અતા ફરમાએં. આમીન

દીનકી બાત સીખના

હર મુસલમાનકે ઝિમ્મે ફર્ઝ હૈ કે વો અપને દીનકી ઈતની મા'લૂમાત હાસિલ કરે, જિનકે ઝરીએ વો અપની રોઝાનાકી ઝિંદગી ઈસ્લામી તા'લીમાતકે મુતાબિક ગુઝાર સકે. હર શખ્સકો પૂરા બાઝાબતા આલિમે દીન બનના ઝરૂરી નહીં. લેકિન બકદરે ઝરૂરત દીની મા'લૂમાત હાસિલ કરના હર મુસલમાન પર ફર્ઝે ઐન હૈ. જૈસે નમાઝ, રોઝે ઔર હજ ઝકાતકે ઝરૂરી મસાઈલ, જિસ કિસમકે મઆમલાત ઉસકી ઝિંદગીમેં પેશ આતે હૈં, ઉનકે બારેમેં હલાલ ઔર હરામ ઔર જાઈઝ ઔર ના જાઈઝકે અહકામ વગૈરહ.

ફિર જહાં અલ્લાહ તઆલાને દીનકી ઝરૂરી બાતેં સીખનેકો ઝરૂરી કરાર દિયા હૈ વહાં ઈસ અમલ પર બળે અજરો સવાબકે વા'દે ફરમાએ હૈં. યા'ની દીન સીખનેકા હર અમલ એક મુસ્તકિલ નેકી હૈ જિસકી બહોત ફઝીલતેં કુરઆન ઔર હદીસમેં આઈ હૈં. હઝરત અબૂ દરદા (રદિ.) રિવાયત કરતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

જો શખ્સ ઈસ ગર્ઝકે લિયે કિસી રાસ્તે પર ચલે કે ઈલ્મકી કોઈ બાત સીખેગા તો અલ્લાહ તઆલા ઉસકે લિયે જન્નતકે રાસ્તેકો આસાન ફરમા દેંગે, ઔર ઈલ્મ તલબ કરનેવાલેકે લિયે ઉસકે અમલ પર ઈઝહારે ખૂશનૂદીકે લિયે ફરિશ્તે અપને પર બિછાતે હૈં.

(અબૂ દાઉદ)

ઈસ ફઝીલતમેં વો તલિબે ઈલ્મ તો દાખિલ હૈં હી જો બાકાઈદા ઈલ્મે દીનકો હાસિલ કરનેકે લિયે અપને ઘરોંસે નિકલતે

હૈં, લેકિન જો લોગ પૂરે આલિમે દીન બનનેકી નિય્યતસે નહીં બલ્કે અપની ઝરૂરતકે મુતાબિક દીનકી કોઈ બાત સીખનેકે લિયે કહીં જાતે હૈં યા ઝરૂરતકે વકત કિસી આલિમ યા મુફતીસે કોઈ મસ્અલા લેને જાતે હૈં, યા કિસી વઅઝ ઔર નસીહતમેં ઈસ નિય્યતસે શરીક હોતે હૈં કે દીનકી બાતેં સીખેંગે. ઉમ્મીદ હૈ કે ઈન્શા અલ્લાહ ઐસે લોગ ભી ઈસ ફઝીલતમેં હિસ્સેદાર હોંગે. હઝરત અનસ (રદિ.) રિવાયત કરતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાંયા :

જો શખ્સ ઈલ્મકી તલબમેં ઘરસે નિકલે તો વો અલ્લાહકી રાહમેં હૈ, જબ તક કે વાપસ ન આ જાએ. (તિરમિઝી)

ગર્ઝ દીનકી કોઈ બાત સીખનેકે લિયે જો કોઈ કામ કિયા જાએ, ઈન્શા અલ્લાહ ઉસ પર તલબે ઈલ્મકા અજરો સવાબ હાસિલ હોગા. યહાં તક કે ઈસ ગર્ઝસે મુસ્તન્દ દીની ઔર ઈસ્લાહી કિતાબોંકે મુતાલએ પર ભી ઈસી જરો સવાબકી પૂરી ઉમ્મીદ હૈ. બશર્તે કે કિતાબેં મુસ્તનદ હોં. જિસકે લિયે મુનાસિબ યે હૈ કે કિસી આલિમસે પૂછકર કિતાબોંકા ઈન્તિખાબ કિયા જાએ. લિહાઝા જહાં કહીંસે દીનકી કોઈ બાત સીખનેકા મૌકા' મિલે, ઉસકો ગનીમત સમઝના ચાહિયે. ઉસ્સે અપની મા'લૂમાતમેં ભી ઈઝાફા હોતા હૈ. ઝિંદગી સંવારનેમેં ભી મદદ મિલતી હૈ, ઔર નેકિયોંમેં મુસ્તકિલ ઈઝાફા હોતા ચલા જાતા હૈ. કયૂંકે ઈલ્મ ઐસા નાપેદા કિનાર સમંદર હૈ જિસકી કોઈ ઈન્તિહા નહીં હૈ. ઈન્સાન ચાહે કિતનાહી બળા આલિમ હો જાએ. લેકિન ઝિયાદહ ઈલ્મકી તલબ ઉસકો ભી રેહતી હૈ, ઔર રેહની ચાહિયે. ઈસી લિયે હદીસમેં હૈ કે જો શખ્સ ઈલ્મકા હરીસ

હો ઉસકા પેટ કભી નહીં ભરતા. યા'ની વો હર મરહલે પર ઝિયાદહ ઈલ્મકી તલાશમેં રેહતા હૈ ઔર નેકિયોંકે હાસિલ કરનેકા યે સિલસિલા કભી ખતમ નહીં હોતા.

દીનકી બાત સિખાના

જિસ તરહ દીનકી બાત સીખના બળે સવાબકા કામ હૈ, ઈસી તરહ કિસીકો દીનકી બાત સિખાના ઉસ્સે ભી ઝિયાદહ ફઝીલતકા અમલ હૈ. બશર્તે કે ઉસકા મકસદ અપના ઈલ્મ જતાના ઔર બળાઈ ઝાહિર કરના ન હો, બલ્કે દૂસરેકો ફાઈદા પહોંચાના મકસૂદ હો. હઝરત અબૂ ઉમામહ (રદિ.) રિવાયત કરતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

અલ્લાહ તઆલા ઔર ઉસકે ફરિશ્તેં ઔર આસમાન ઔર ઝમીનકી મખ્લૂકાત, યહાં તક કે અપને બિલોંમેં રેહનેવાલી ચ્યૂંટિયાં, ઔર યહાં તકકે મછલિયાં ઉન લોગોં પર રહમત ભેજતે હૈં જો લોગોંકો ભલાઈકી બાત સિખાતે હૈં. (જામેઅ તિરમિઝી)

ઔર હઝરત સહલ બિન સઅદ (રદિ.) રિવાયત કરતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને હઝરત અલી (રદિ.) સે ખિતાબ કરતે હુએ ઈરશાદ ફરમાયા :

અગર અલ્લાહ તઆલા તુમહારે ઝરીએ એક આદમીકો ભી હિદાયત દે દે તો યે તુમહારે હકમેં લાલ ઊંટોંસે બેહતર હૈ. (બુખારી, મુસ્લિમ)

લાલ ઊંટ અરબમેં બહોત બળી દૌલત સમઝે જાતે થે. લિહાઝા મતલબ યે હૈ કે તુમહારી તા'લીમ ઔર તરબિયતસે કિસી એક શખ્સકો ભી હિદાયત હો જાએ તો યે તુમહારે લિયે દુનિયાકી

બળીસે બળી દૌલતસે બેહતર હૈ.

લિહાઝા જબ કિસી શખ્સકો દીનકી કોઈ બાત બતાનેકા મૌકા' હો તો ઉસકો ગનીમત સમઝકર યે ફઝીલત હાસિલ કરની ચાહિયે. ખાસ તૌર પર અપને ઘરવાલોં ઔર બીવી બચ્ચોંકો દીનકી બાતેં સિખાતે રેહના ચાહિયે, કે યે ઈન્સાનકે હકમેં બહોત બળા સદકએ જારિયા હૈ.

બળોંકી ઈઝ્ઝત

અગરચે ઈસ્લામી તા'લીમાતકી રૂસે અસલ ફઝીલત તકવા ઔર ઈલ્મકો હાસિલ હૈ, લેકિન સાથ હી છોટી ઉમરવાલોંકો યે હુકમ દિયા ગયાં હૈ કે વો અપનેસે બળે ઉમરવાલોંકી ઈઝ્ઝત કરેં. યહાં તક કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

વો શખ્સ હમમેંસે નહીં હૈ જો હમારે છોટે પર રહમ ન કરે ઔર હમારે બળેકી ઈઝ્ઝત ન પેહચાને. (અબૂ દાઉદ, તિરમિઝી)

ખાસ તૌરસે જિસ શખ્સકે બાલ સુફેદ હો ગએ હોં, ઉસકી ઈઝ્ઝત ઔર એહતિરામકી હદીસમેં બળી ફઝીલત આઈ હૈ. હઝરત અબૂ મૂસા અશ્અરી (રદિ.) રિવાયત કરતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

યે અલ્લાહ તઆલાકી તા'ઝીમકા એક હિસ્સા હૈ કે કિસી સુફેદ બાલવાલેકા એહતિરામ કિયા જાએ. (અબૂ દાઉદ)

ઔર હઝરત અનસ (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

જો નૌજવાન કિસ બુળ્હેકી ઉસકી ઉમરકી વજહસે ઈઝ્ઝત કરતા હૈ. અલ્લાહ તઆલા ઉસકે લિયે ઐસે લોગ મુકર્રર ફરમા દેતે

હૈં જો ઉસકી બળી ઉમરમેં ઉસકી ઈઝ્ઝત કરેં

આં હઝરત (સ.અ.વ.) કા મા'મૂલ થા કે અગર કિસી જમાઅતમેંસે કોઈ છોટી ઉમરકા શખ્સ બળોંસે પેહલે બોલના શુરૂ' કર દેતા તો આપ (સ.અ.વ.) ઉસકો તાકીદ ફરમાતે કે બળેકો પેહલે બોલને દો. ઈસ્સે ભી યે બાત મા'લૂમ હોતી હૈ કે બળોંકી ઈઝ્ઝત ઔર તૌકીરકી આપ (સ.અ.વ.) ને કિસ દરજે તાકીદ ફરમાઈ હૈ. ઔર ઉસ પર ઝરૂર અજરો સવાબ મિલતા હૈ.

શઆઈરે ઈસ્લામકી તા'ઝીમ

વો તમામ ચીઝેં જો ઈસ્લામ ઔર મુસલમાનોંકી અલામત સમઝી જાતી હૈં. ઉનકો શઆઈરે ઈસ્લામ કહા જાતા હૈ. જૈસે કુરઆને કરીમ, બૈતુલ્લાહ શરીફ, મસ્જિદેં, મુકદ્દસ મકામાત, નમાઝ, અઝાન વગૈરહ. ઈન શઆઈરકા એહતિરામ ભી બહોત બળી નેકી હૈ. કુરઆને કરીમકા ઈરશાદ હૈ :

ઔર જો શખ્સ અલ્લાહકે શઆઈરકી તા'ઝીમ કરે તો યે અમલ દિલોંકે તકવાકે સબબસે હૈં.

બચ્ચોં પર શફકત

બચ્ચોં પર શફકત આં હઝરત (સ.અ.વ.) કી સુન્નત હૈ જૈસા કે પીછે ગુઝરા, આપ (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા કે જો શખ્સ હમારે છોટોં પર રહમ ન કરે વો હમમેંસે નહીં હૈ.

હદીસમેં હૈ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કે મૈં

નમાઝ પઢાતે વકત કિસી બચ્ચેકે રોનેકી આવાઝ સુનતા હૂં તો નમાઝ મુખ્તસર કર દેતા હૂં કે કહીં ઉસ બચ્ચેકી માં અપને બચ્ચેકા રોના સુનકર પરેશાનીમેં ન પઢ જાએ.

આં હઝરત (સ.અ.વ.) છોટે બચ્ચોંકો ગોદમેં લેતે. ઉનહેં પ્યાર ફરમાતે ઔર ઉનકે સાથ ખૂશ તબઈકી બાતેં કરતે થે. યે સારી બાતેં સુન્નત હૈં ઔર સુન્નતકી પૈરવીકી નિય્યતસે યે સારે કામ કરનેમેં બહોત અજરો સવાબ હૈ.

અઝાન દેના

અઝાન શઆઈરે ઈસ્લામમેંસે હૈ. ઔર અહાદીસમેં અઝાન દેનેકી બહોત ફઝીલતેં વારિદ હુઈ હૈં. બુખારી ઔર મુસ્લિમકી એક હદીસમેં આં હઝરત (સ.અ.વ.) કા ઈરશાદ હૈ કે અગર લોગોંકો અઝાનકે સવાબ ઔર ફઝીલતકા ઠીક ઠીક હાલ મા'લૂમ હો જાએ તો હર શખ્સ અઝાન દેનેકી કોશિશ કરે. ઔર ખ્વાહિશમંદ લોગોંકી ઝિયાદતીકી વજહસે કુરઆ અંદાઝી કરની પઢ જાએ.

આજ કલ મસ્જિદોંમેં તો ઉમૂમન મુઅઝ્ઝિન મુકર્રર હોતે હૈં. લેકિન અગર કોઈ શખ્સ મસ્જિદકે અલાવા કિસી ઐસી જગહ નમાઝ પઢ રહા હો જહાં તક અઝાનકી આવાઝ નહીં પહોંચી તો વહાં ભી નમાઝસે પેહલે અઝાન દેના મસનૂન હૈ ઔર ઐસે મૌકા' પર અઝાનકી યે ફઝીલત ઝરૂર હાસિલ કરની ચાહિયે.

હઝરત અબૂ સઈદ ખુદરી (રદિ.) ને એક મરતબા અબ્દુર્રહમાન બિન સઅસઆ (રદિ.)કે સાહબઝાદે અબ્દુલ્લાહસે

ફરમાયા કે મૈં દેખતા હૂં કે તુમકો બકરિયોં ઔર જંગલોંસે બહોત લગાવ હૈ. અબ જબ કભી તુમ અપની બકરિયોંકે દરમિયાન યા જંગલમેં હો, ઔર નમાઝકે લિયે અઝાન દો તો બુલંદ આવાઝસે અઝાન દિયા કરો, ઈસ લિયે કે મુઅઝ્ઝિનકી આવાઝ જહાં તક ભી પહોંચતી હૈ વહાંકે જિન્નાત, ઈન્સાન ઔર હર ચીઝ જો ઉસ આવાઝકો સુનતી હૈ, વો કિયામતકે દિન અઝાન દેનેવાલેકે હકમેં ગવાહી દેગી. યે કેહકર હઝરત અબૂ સઈદ ખુદરી (રદિ.) ને યે ભી ફરમાયા કે મૈંને યે બાત રસૂલુલ્લાહ (સ.અ.વ.) સે સુની હૈ.

(સહીહ બુખારી)

ઈસ્સે અંદાઝા લગાયા જા સકતા હૈ કે અઝાન દેનેકી કિતની બળી ફઝીલત હૈ. ઔર મૌકા' મિલને પર ઉસ ફઝીલતકે હાસિલ કરનેમેં કભી કોતાહી નહીં કરની ચાહિયે.

અઝાનકા જવાબ દેના

અઝાનકા અદબ યે હૈ કે જબ અઝાન હો રહી હો તો જહાં તક હો સકે ખામોશ હો જાના ચાહિયે. ઔર આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઉસકી ભી તાકીદ ફરમાઈ હૈ કે અઝાનકે હર લફ્ઝકા જવાબ દેના ચાહિયે. યા'ની જો જો અલ્ફાઝ મુઅઝ્ઝિન કેહતા જાએ વો સુનનેવાલેકો ભી કેહને ચાહિયે. અલબત્તા જબ મુઅઝ્ઝિન **હય્ય અલસ્સલાહ** ઔર **હય્ય અલલ્ફલાહ** કહે તો ઈન કલિમાતકે જવાબમેં **લા હૌલ વલા કુવ્વત ઈલ્લા બિલ્લાહિલ્ અલિય્યિલ્ અઝીમ** કેહના ચાહિયે. ઔર જબ ફજરકી નમાઝમેં મુઅઝ્ઝિન **અસ્સલાતુ ખૈરૂમ મિનન્નૌમ** કહે તો ઉસકે જવાબમેં **સદક્ત વબરર્ત** કેહના ચાહિયે.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા.

જબ તુમ અઝાન સુનો તો મુઅઝ્ઝિનકી તરહ તુમ ભી વોહી અલ્ફાઝ કહો, ફિર મુઝ પર દુરૂદ ભેજો. કયૂંકે જો શખ્સ મુઝ પર એક મરતબા દુરૂદ ભેજે અલ્લાહ તઆલા ઉસપર દસ મરતબા રહમત નાઝિલ ફરમાતે હૈં. ફિર અલ્લાહ તઆલાસે મેરે લિયે મકામ વસીલાકી દુઆ કરો કયૂંકે વો જન્નતકા એક ઐસા દરજા હૈ જો અલ્લાહકે બંદોંમેંસે કિસી એક હી કો મિલેગા, ઔર મુઝે ઉમ્મીદ હૈ કે વો બંદા મૈં હૂંગા. ચુનાંચે જો શખ્સ મેરે લિયે વસીલાકી દુઆ કરેગા, ઉસકે લિયે મેરી શફાઅત વાજિબ હો જાએગી.

(સહીહ મુસ્લિલમ)

ઈસી ફઝીલતકે પેશે નઝર આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને અઝાનકે બા'દ જો દુઆ તલ્કીન ફરમાઈ, ઉસમેં આપ (સ.અ.વ.) કે લિયે વસીલાકી દુઆ મૌજૂદ હૈ. વો દુઆ યે હૈ.

અલ્લાહુમ્મ રબ્બ હાઝિહિદ્ દઅ્વતિત્તામ્મતિ વસ્સલાતિલ્ કાઈમતિ આતિ મુહમ્મદનિલ્ વસીલત વલ્ફઝીલત વબ્અસ્હુ મકામમ્ મહમૂદનિલ્લઝી વઅત્તહૂ ઈન્નક લા તુખ્લિફુલ્ મીઆદ.

હઝરત જાબિર (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને અઝાન કે બા'દ યે દુઆ પળ્હનેવાલેકો યે બશારત દી હૈ કે કિયામતકે દિન ઉસકે લિયે આં હઝરત (સ.અ.વ.) કી શફાઅત વાજિબ હો જાએગી. (બુખારી)

ઈસકે અલાવા અઝાનકે બા'દ યે અલ્ફાઝ કેહના ભી હદીસસે સાબિત હૈ :

અશ્હદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વહ્દહૂ લા શરીક લહૂ વઅન્ન મુહમ્મદન્ અબ્દુહૂ વરસૂલુહૂ. રદીતુ બિલ્લાહિ રબ્બંવ્ વબિમુહમ્મદિર્રસૂલંવ્ વબિલ્ઈસ્લામિ દીના.

ઔર હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ (રદિ.) આં હઝરત (સ.અ.વ.) કા યે ઈરશાદ નકલ કરતે હૈં કે જો શખ્સ અઝાન સુનકર યે અલ્ફાઝ કહે તો ઉસકે ગુનાહોંકી મગ્ફિરત હો જાતી હૈ.

(સહીહ મુસ્લિમ)

અઝાનકા જવાબ દેને ઔર અઝાનકે બા'દ યે દુઆએં પઢનેમેં કોઈ દેર નહીં લગતી, ન કોઈ મેહનત કરની પળતી હૈ. સિર્ફ ધ્યાન દેને ઔર આદત ડાલનેકી બાત હૈ. અગર ઈન અઝકારકી આદત ડાલ લી જાએ તો બગૈર કિસી વકત ઔર મેહનતકે ઈન્સાનકો બહોત બળા અજરો સવાબ હાસિલ હો જાતા હૈ. ઈસ લિયે અઝાનકે વકત ઈન આદાબકા પૂરા ખ્યાલ રખના ચાહિયે, હાં, કોઈ ઉઝર હો તો બાત ઔર હૈ.

યહાં યે ભી યાદ રખના ચાહિયે કે અગર કિસી જગહ એકસે ઝિયાદહ મસ્જિદોંકી અઝાનેં યકે બા'દ દીગરે સુનાઈ દેતી હોં તો સિર્ફ પેહલી અઝાન જો સાફ સુનાઈ દે ઉસકા જવાબ દેનેસે યે સુન્નત અદા હો જાતી હૈ, બા'દમેં હોનેવાલી અઝાનોંકા જવાબ અગર ન દિયા જાએ તો કુછ હરજ નહીં. (શામી)

તિલાવતે કુરઆને કરીમ

કુરઆને કરીમ પૂરી ઈન્સાનિયતકે લિયે અલ્લાહ તઆલાકા સબસે બળા ઈન્આમ હૈ. ઉસકા અસલ હક તો યે હૈ કે ઉસ પર સમઝકર અમલ કિયા જાએ. લેકિન અલ્લાહ

તઆલાને અપને બંદોંકો અપની રહમતસે નવાઝનેકા એક ઝરીઆ કુરઆને કરીમકે અલ્ફાઝકી તિલાવતકો ભી કરાર દિયા હૈ. યા'ની કુરઆને કરીમકે અલ્ફાઝકી તિલાવતસે બે ઈન્તિહા અજરો સવાબ હાસિલ હોતા હૈ. બા'ઝ લોગ નાદાનીસે યે સમઝતે હૈં કે કુરઆને કરીમકો સમઝે બગૈર પઢનેસે ક્યા હાસિલ હૈ? વો અલ્લાહ તઆલાકી કિતાબકો ઈન્સાનોંકી કિતાબ પર કિયાસ કરતે હૈં જિનકો બે સમઝે પઢના એક ફુઝૂલ કામ સમઝા જાતા હૈ. હાલાંકે કુરઆને કરીમ અલ્લાહ તઆલાકી કિતાબ હૈ. ઉસકી તા'લીમાત તો દુનિયા ઔર આખિરતકી કામિયાબીકી ઝામિન હૈં હી, લેકિન ઉસકે એક એક લફઝમેં નૂર હૈ ઔર ઉસકી મહઝ તિલાવત ભી સવાબ ઔર ખૈરો બરકતકા સબબ હૈ.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

જો શખ્સ અલ્લાહકી કિતાબકા એક હર્ફ પઢે, ઉસકો એક નેકી મિલેગી, ઔર યે એક નેકી દસ નેકિયોંકે બરાબર હૈ. મૈં યે નહીં કેહતા કે અલિફ-લામ-મીમ એક હર્ફ હૈ, બલ્કે અલિફ એક હર્ફ હૈ. લામ એક હર્ફ હૈ, ઔર મીમ એક હર્ફ હૈ.

ઈસ હદીસસે મા'લૂમ હુવા કે અગર કોઈ શખ્સ સિર્ફ અલિફ લામ-મીમ તિલાવત કરે તો સિર્ફ ઈતની તિલાવતસે ભી ઉસકે નામએ આ'માલમેં તીસ નેકિયોંકા ઈઝાફા હો જાતા હૈ. ઔર ઈસી હદીસસે યે ભી મા'લૂમ હુવા કે યે સવાબ બે સમઝે પઢને પર ભી મિલતા હૈ, કયૂંકે અલિફ-લામ-મીમ એક ઐસા લફઝ હૈ જિસકે મા'ના કોઈ નહીં જાનતા. ન ઉસકા સહીહ મફહૂમ

સમઝનેકા કોઈ ઈમકાન હૈ. (કયૂંકે યે હુરૂફે મુકત્તઆતમેંસે હૈ જો મતશાબિહાતમેં દાખિલ હૈં. ઔર ઉનકે માઅના કોઈ નહીં જાનતા) આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈન હુરૂફકી મિસાલ દેકર યે ભી વાઝેહ ફરમા દિયા કે તિલાવતે કુરઆનકા યે સવાબ માઅના સમઝને પર મૌકૂફ નહીં હૈ બલ્કે બગૈર સમઝે તિલાવત પર ભી યે સવાબ મિલતા હૈ.

ગર્ઝ જબ સિર્ફ અલિફ-લામ-મીમ પઢને પર તીસ નેકિયાં હાસિલ હુઈ તો કુરઆને કરીમકા એક રૂકૂઅ યા એક સૂરત પઢનેસે કિતના અજરો સવાબ હાસિલ હોગા?

ઈસી લિયે હર મુસલમાનકો ચાહિયે કે હર રોઝ સુબહકો દૂસરે કામોંમેં મશ્ગૂલ હોનેસે પેહલે કુરઆને કરીમકી કુછ ન કુછ તિલાવતકા મા'મૂલ બનાએ. અગર ઝિયાદહ ન પઢ સકે તો પાવ પારા, ઔર અગર ઈતના ભી મુમકિન ન હો તો કમસે કમ એક રૂકૂઅ હી પઢ લિયા કરે તો હર રોઝ ઉસકે નામએ આ'માલમેં સેંકડોં નેકિયોંકા ઈઝાફા હોતા રહેગા.

ઈસી તરહ હર મુસલમાનકો ચાહિયે કે કુરઆને કરીમકી કુછ સૂરતેં ઝબાની યાદ કર લે તાકે જબ મૌકા' મિલે કુરઆને કરીમ ખોલે બગૈર ભી વો ઝબાની તિલાવત કર સકે, ઔર ઈસ તરહ ચલતે ફિરતે ભી અપને નામએ આ'માલમેં નેકિયોંકા ઈઝાફા કર સકે. હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) રિવાયત કરતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયાઃ જિસ શખ્સકે જોફમેં (યા'ની હાફઝેમેં) કુરઆનકા કુછ હિસ્સા ન હો, વો એક વૈરાન ઘરકી તરહ હૈ. (તિરમિઝી)

સૂરએ ફાતિહા ઔર સૂરએ ઈખ્લાસકી તિલાવત

કુરઆને કરીમકી તિલાવત જિસ હિસ્સેસે ભી હો, સવાબ હી સવાબ હૈ, લેકિન બા'ઝ સૂરતોંકે ખાસ ખાસ ફઝાઈલ આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને બયાન ફરમાએ હૈં. મુખ્તસર સૂરતોંમેં સબસે ઝિયાદહ ફઝાઈલ સૂરએ ફાતિહા ઔર સૂરએ ઈખ્લાસ (કુલ હુવલ્લાહુ અહદ) કે બયાન કિયે ગએ હૈં. ઔર બહોતસી હદીસોંમેં આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ફઝીલતમેં સૂરએ ઈખ્લાસકો એક તિહાઈ કુરઆનકે બરાબર કરાર દિયા હૈ.

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક મરતબા આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને સહાબએ કિરામ (રદિ.) સે ઈરશાદ ફરમાયા કે જમા' હો જાઓ. મૈં તુમહારે સામને એક તિહાઈ કુરઆનકી તિલાવત કરૂંગા. કુછ હઝરાતે સહાબા (રદિ.) જમા' હો ગએ તો આં હઝરત (સ.અ.વ.) ઘરસે બાહિર તશરીફ લાએ, ઔર કુલ હુવલ્લાહુ અહદ પળ્હકર અંદર તશરીફ લે ગએ. ફિર થોળી દેરમેં બાહિર તશરીફ લાકર ફરમાયા, મૈંને તુમસે કહા થા કે મૈં તુમહારે સામને એક તિહાઈ કુરઆન પળ્હૂંગા, યાદ રખ્ખો, યે સૂરત (યા'ની સૂરએ ઈખ્લાસ) એક તિહાઈ કુરઆનકે બરાબર હૈ. (મુસ્લિમ)

ઔર હઝરત અબૂ દરદા (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે એક મરતબા આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને સહાબા (રદિ.) સે ખિતાબ કરતે હુએ ફરમાયા કયા તુમમેંસે કોઈ એક રાતમેં એક તિહાઈ કુરઆનકી તિલાવત નહીં કર સકતા ?

સહાબા (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા કે એક શખ્સ એક રાતમેં તિહાઈ કુરઆનકી તિલાવત કૈસે કરેગા? આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા : કુલ હુવલ્લાહુ અહદ એક તિહાઈ કુરઆનકે બરાબર હૈ. (મુસ્લિમ)

ઈસી લિયે બુઝુર્ગોંકા મા'મૂલ હૈ કે મુરદોંકો ઈસાલે સવાબકે લિયે તીન મરતબા સૂરએ ઈખ્લાસ પઢતે હૈં ઔર ઉસકા સવાબ મુરદેકો પહોંચા દેતે હૈં.

અચ્છી તરહ વુઝૂ કરના

વુઝૂકો ઈત્મીનાનકે સાથ ઔર સુન્નતકે મુતાબિક આદાબકી રિઆયતકે સાથ અંજામ દેના ભી બહોત ફઝીલતકા અમલ હૈ, જિસ પર અહાદીસમેં બહોત અજરો સવાબકે વા'દે ફરમાએ ગએ હૈં. હઝરત ઉસમાન બિન અફ્ફાન (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા:

જો શખ્સ વુઝૂ કરે ઔર અચ્છી તરહ વુઝૂ કરે તો ઉસકે જિસમસે ગુનાહ નિકલ જાતે હૈં. યહાં તક કે ઉસકે નાખુનોંકે નીચેસે ભી નિકલ જાતે હૈં.

એક ઔર હદીસમેં હૈ કે એક મરતબા આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને સહાબએ કિરામ (રદિ.) સે ફરમાયા, કયા મૈં તુમ્હેં બતાઉં કે કિન બાતોંસે અલ્લાહ તઆલા ગુનાહોંકો મિટાતે ઔર દરજાત બુલંદ ફરમાતે હૈં? સહાબએ કિરામ (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા કે યા રસૂલલ્લાહ! ઝરૂર બતાઈયે.

આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા, નફસકે નાગવાર હોનેકે બાવજૂદ વુઝૂ મુકમ્મલ તરીકેસે કરના, ઔર મસ્જિદકી તરફ

કસરતસે કદમ બઢ્હાના, ઔર એક નમાઝકે બા'દ દૂસરી નમાઝકા ઈન્તિઝાર કરના, યે આ'માલ જિહાદકી ફઝીલત રખતે હૈં.

(મુસ્લિમ, તિરમિઝી)

યા'ની જબ ઠંડે મૌસમકી વજહસે યા કિસી ઔર વજહસે વુઝૂ કરના મુશ્કિલ મા'લૂમ હો રહા હો, ઉસ વકત ભી વુઝૂકો મુકમ્મલ તરીકેસે અદા કરનેકા ઈતના સવાબ હૈ જિતના જિહાદમેં કિસી સરહદ પર પેહરા દેનેકા સવાબ હોતા હૈ, ઔર વુઝૂકો મુકમ્મલ તરીકેસે અંજામ દેનેકા મતલબ યે હૈ કે તમામ સુન્નતોં ઔર આદાબકે સાથ વુઝૂ કિયા જાએ. લિહાઝા વુઝૂ કરનેમેં ઉન તમામ આદાબકા એહતિમામ કરના ચાહિયે. ઔર વુઝૂકા સહીહ તરીકા અચ્છી તરહ સીખકર ઉસ પર અમલ કરના ચાહિયે કે ઉસ્સે નામએ આ'માલમેં નેકિયોંકા ઈઝાફા હોતા હૈ.

મિસ્વાક કરના

આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને મિસ્વાક કરનેકી બહોત ફઝીલતેં બયાન ફરમાઈ હૈં. હઝરત આઈશા (રદિ.) રિવાયત કરતી હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા.

મિસ્વાક મુંહકી પાકીકા ઝરીઆ હૈ ઔર પરવરદિગારકી ખૂશનૂદીકા. (નસઈ)

ઔર હઝરત આઈશા (રદિ.) હી ફરમાતી હૈં કે આપ (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

મિસ્વાકકે સાથ પઢ્હી જાનેવાલી નમાઝ મિસ્વાકકે બગૈર પઢ્હી જાનેવાલી નમાઝ પર સત્તર (૭૦) ગુના ઝિયાદહ ફઝીલત રખતી હૈ.

મિસ્વાકકી ફઝીલતમેં બે શુમાર અહાદીસ આઈ હૈં ઔર યે આં હઝરત (સ.અ.વ.) કી નિહાયત મેહબૂબ સુન્નતોંમેંસે હૈ. જિસમેં દુનિયા ઔર આખિરત દોનૂંકી ભલાઈ હૈ. ઔર અમલ ભી ઐસા હૈ જિસમેં કોઈ મેહનત તકલીફ યા ખર્ચ નહીં હૈ. ઈસ લિયે ઉસકે ઝરીએ ઈન્સાન બહોત આસાનીસે અપની નેકિયોંમેં ઈઝાફા કર સકતા હૈ.

વુઝૂકે બા'દકા ઝિક્ર

હઝરત ફારૂકે આ'ઝમ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કે જો શખ્સ અચ્છી તરહ વુઝૂ કરે, ફિર યે કલિમાત કહે.

અશ્હદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વહ્દહૂ લાશરીક લહૂ વ અશ્હદુ અન્ન મુહમ્મદન્ અબ્દુહૂ વ રસૂલુહૂ.

તો ઉસકે લિયે જન્નતકે આઠ દરવાઝે ખોલ દિયે જાતે હૈં કે વો ઉનમેંસે જિસસે ચાહે દાખિલ હો જાએ. (સહીહ મુસ્લિમ)

અબૂ દાઉદકી રિવાયતમેં યે ભી હૈ કે યે કલિમાત કેહતે વકત આસમાનકી તરફ નિગાહ ઉઠા લે ઔર તિરમિઝીકી રિવાયતમેં હૈ કે ઈન કલિમાતકે સાથ **અલ્લાહુમ્મજ્અલ્ની મિનત્તવ્વાબીન વજ્અલ્ની મિનલ્ મુતતહ્હિરીન**કા ભી ઈઝાફા કિયા જાએ.

તહિય્યતુલ વુઝૂ

વુઝૂ ચાહે કિસી મકસદકે લિયે કિયા જાએ, ઉસકે ફૌરન બા'દ દો રકા'તેં તહિય્યતુલ વુઝૂકી નિય્યતસે પઢના બહોત

ફઝીલતકા હામિલ હૈ. હઝરત ઉકબા બિન આમિર (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા કે જો શખ્સ વુઝૂ કરે ઔર અચ્છી તરહ વુઝૂ કરે ઔર દો રકા'તેં ઈસ તરહ પઢે કે ઉસકા ચેહરા ભી ઔર દિલ ભી અલ્લાહ તઆલાકી તરફ મુતવજ્જેહ હો તો ઉસકે લિયે જન્નત લાઝિમ હો જાતી હૈ.

(મુસ્લિમ)

ઔર હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) રિવાયત કરતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને હઝરત બિલાલ (રદિ.) સે ફરમાયા કે મુઝે અપના વો અમલ બતાઓ જિસ્સે તુમહેં સબસે ઝિયાદહ (સવાબકી) ઉમ્મીદ હો. કયૂંકે મૈંને (મેઅરાજકે મૌકા' પર) જન્નતમેં અપને સામને તુમહારે કદમોંકી આહટ સુની હૈ. હઝરત બિલાલ (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, મુઝે અપને જિસ અમલસે સબસે ઝિયાદહ (અલ્લાહકી રહમતકી) ઉમ્મીદ હૈ વો યે હૈ કે મૈંને દિન યા રાતકે જિસ વકતમેં ભી કભી વુઝૂ કિયા તો ઉસ વુઝૂસે જિતની તૌફીક હુઈ નમાઝ ઝરૂર પઢી. (બુખારી, મુસ્લિમ)

વુઝૂકે બા'દ દો રકા'ત પઢનેમેં દો તીન મિનટ ખર્ચ હોતે હૈં. લેકિન ઉસ દો તીન મિનટકે અમલકા સવાબ કિતના બડા હૈ? ઈસ લિયે ઈસકા ઝરૂર એહતિમામ કરના ચાહિયે. અગર વુઝૂકે ફૌરન બા'દ કિસી ફર્ઝ નમાઝકા વકત હો તો બેહતર તો યેહી હૈ કે તહિય્યતુલ વુઝૂકી નિય્યતસે દો રકા'તેં પેહલે પઢ લી જાએં, લેકિન અગર ઉસકા વકત ન હો તો ફર્ઝ નમાઝ યા સુન્નતોં હીમેં તહિય્યતુલ વુઝૂકી નિય્યત કર લી જાએ તો અલ્લાહ તઆલાકી રહમતસે ઉમ્મીદ હૈ કે ઈન્શા અલ્લાહ ઈસ નિય્યતસે ભી તહિય્યતુલ વુઝૂકા સવાબ હાસિલ હો જાએગા.

તહિય્યતુલ મસ્જિદ

ઈસી તરહ યે ભી મુસ્તહબ હૈ કે જબ કભી કોઈ શખ્સ કિસી મસ્જિદમેં દાખિલ હો તો તહિય્યતુલ મસ્જિદકી નિય્યતસે દો રકા'તેં પઢ લે. આં હઝરત (સ.અ.વ.) કા ઈરશાદ હૈ કે જબ તુમમેંસે કોઈ શખ્સ મસ્જિદમેં આએ તો ઉસે ચાહિયે કે દો રકા'તેં પઢ લે. (તિરમિઝી)

ઉસમેં ભી અસલ તો યેહી હૈ કે દો રકા'તેં તહિય્યતુલ મસ્જિદકી નિય્યતસે મુસ્તકિલ તૌર પર પઢી જાએં, લેકિન અગર ફર્ઝ યા સુન્નતકા વકત હૈ ઔર ઈસી ફર્ઝ યા સુન્નતમેં તહિય્યતુલ મસ્જિદકી નિય્યત કર લી જાએ તો અલ્લાહ તઆલાકી રહમતસે ઉમ્મીદ હૈ કે ઈન્શા અલ્લાહ ઈસ નિય્યતકી બરકતસે ઈન્સાન તહિય્યતુલ મસ્જિદકે સવાબસે મેહરૂમ નહીં રહેગા.

તહિય્યતુલ મસ્જિદકા અસલ તરીકા યે હૈ કે મસ્જિદમેં પહોંચકર બૈઠનેસે પેહલે હી યે રકા'તેં પઢ લી જાએં, લેકિન અગર કોઈ શખ્સ કિસી વજહસે બૈઠ ગયા હો તબ ભી સહીહ યે હૈ કે તહિય્યતુલ મસ્જિદ પઢી જા સકતી હૈ.

ઔર અગર વકત ઈતના તંગ હો કે તહિય્યતુલ મસ્જિદ પઢનેકા મૌકા' ન હો તો કમસે કમ યે કલિમા પઢ લે.

સુબ્હાનલ્લાહિ વલ્હમ્દુ લિલ્લાહિ વલા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વલ્લાહુ અકબર વલા હૌલ વલા કુવ્વત ઈલ્લા બિલ્લાહિલ્ અલિય્યિલ્ અઝીમ.

બલ્કે યે કલિમા જિતની દેર ઈન્સાન મસ્જિદમેં બૈઠા

રહે લગાતાર પળ્હતે રેહના ચાહિયે, હદીસમેં ઈસકી બહોત ફઝીલત આઈ હૈ ઔર ઈસકો જન્નતકે ફલ ખાનેસે તા'બીર કિયા ગયા હૈ.

એ'તિકાફકી નિય્યત

જબ કભી મસ્જિદમેં જાના હો, ચાહે નમાઝકે લિયે યા કિસી ઔર કામસે, અગર યે નિય્યત કર લી જાએ કે મૈં જિતની દેર મસ્જિદમેં રહૂંગા એ'તિકાફસે રહૂંગા. તો ઈન્શા અલ્લાહ ઈસ નિય્યતકી બરકતસે નફલી એ'તિકાફકા સવાબ ભી હાસિલ હો જાએગા.

પેહલી સફમેં નમાઝ પળ્હના

અકેલે નમાઝકે મુકાબલેમેં જમાઅતકે સાથ ફર્ઝ નમાઝ પળ્હનેકી ફઝીલત સત્તાઈસ ગુના ઝિયાદહ હૈ. લેકિન જમાઅતકી નમાઝમેં ભી પેહલી સફમેં નમાઝ પળ્હનેકા સવાબ સબસે ઝિયાદહ હૈ. ઈતના ઝિયાદહ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા.

અગર તુમ્હેં મા'લૂમ હો જાએ કે પેહલી સફમેં કયા ફઝીલત હૈ તો કુરઆ અંદાઝી કરની પળે.

હઝરત અબૂ ઉમામહ (રદિ.) રિવાયત કરતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કે અલ્લાહ ઔર ઉસકે ફરિશ્તે પેહલી સફ પર રહમત ભેજતે હૈં. (મુસ્નદે અહમદ)

ઔર હઝરત ઈરબાઝ બિન સારિયા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે

આં હઝરત (સ.અ.વ.) પેહલી સફકે લિયે તીન મરતબા ઈસ્તિગ્ફાર ફરમાતે થે, ઔર દૂસરી સફકે લિયે એક મરતબા (નસઈ)

લિહાઝા યૂં તો હર નમાઝ પેહલી સફમેં પળહનેકી કોશિશ કરની ચાહિયે. ઔર અગર હર નમાઝમેં ઉસકી પાબંદી ન હો સકે તો જબ કભી મૌકા' મિલે, પેહલી સફકી ફઝીલત હાસિલ કરનેકી ફિકર એહતિમામકે સાથ કરની ચાહિયે. લેકિન પેહલી સફમેં ઈસ તરહ ઝબરદસ્તી ઘુસના જાઈઝ નહીં હૈ જિસ્સે દૂસરોંકો તકલીફ હો. ચુનાંચે હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

જો શખ્સ ઉસ ખૌફસે પેહલી સફકો છોળ દે કે કિસી દૂસરેકો તકલીફ હોગી તો અલ્લાહ તઆલા ઉસકો પેહલી સફકે સવાબસે દો ગુના સવાબ અતા ફરમાતે હૈં. (અત્તરગીબ)

સફકી ખાલી જગહકો પુર કરના

જમાઅતકે વકત સફોંકો સીધા રખને ઔર સફોંકે દરમિયાન ખાલી જગહકો પુર કરનેકી બહોત તાકીદ ભી આઈ હૈ ઔર ઉસકી બળી ફઝીલત ભી બયાન કી ગઈ હૈ. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા:

જો શખ્સ કિસી સફકો મિલાએ (યા'ની ઉસકે ખલાકો પુર કરે) અલ્લાહ તઆલા ઉસકો અપને કુર્બસે નવાઝતે હૈં. (નસઈ)

ઔર હઝરત અબૂ હુઝૈફા (રદિ.) રિવાયત કરતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા કે જો શખ્સ સફકી કિસી

ખલાકો પુર કરે, અલ્લાહ તઆલા ઉસકી મગ્ફિરત ફરમાતે હૈં. ઔર આમ હાલાતમેં ઈમામકે દાઈ જાનિબ ખળે હોનેમેં ઝિયાદહ સવાબ હૈ. લેકિન અગર ઝિયાદહ લોગ દાઈ જાનિબ ખળે હો ગએ હોં ઔર બાઈ જાનિબકી જગહ ખાલી હો તો ઈસ સૂરતમેં બાઈ જાનિબ ખળે હોનેકી દો ગુની ફઝીલત અહાદીસમેં બયાન ફરમાઈ ગઈ હૈ. (અત્તરગીબ)

નમાઝે ઈશરાક

નમાઝે ઈશરાક એક નફલી નમાઝ હૈ જો તુલૂએ આફતાબકે બા'દ પળ્હી જાતી હૈ. જબ આફતાબ ઝરા બુલંદ હો જાએ, ઔર યે તુલૂઅ આફતાબકે તકરીબન બારા મિનટ બા'દ પળ્હી જા સકતી હૈ. યે સિર્ફ દો રકા'તેં હોતી હૈં, લેકિન અહાદીસમેં ઈસ નમાઝકે બેહદ ફઝાઈલ વારિદ હુએ હૈં. હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા કે જો શખ્સ ઈશરાકકી દો રકા'તોંકી પાબંદી કર લે. ઉસકે (સગીરા) ગુનાહ મઆફ કર દિયે જાતે હૈં. ચાહે સમંદરકે ઝાગકે બરાબર હોં. (તિરમિઝી, ઈબ્ને માજા)

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને એક મરતબા કુછ સહાબા (રદિ.) કો જિહાદકી એક મુહિમ પર રવાના ફરમાયા. વો બહોત જલ્દ લૌટ આએ ઔર બહોતસા માલે ગનીમત લેકર આએ. એક સાહબને ઉસ પર તઅજ્જુબકા ઈઝહાર કરતે હુએ આં હઝરત (સ.અ.વ.) સે અર્ઝ કિયા કે યા રસૂલલ્લાહ! હમને ઈસ્સે પેહલે કોઈ લશ્કર ઐસા નહીં દેખા જો ઈતની જલ્દી લૌટકર આયા હો, ઔર ઉસે

ઈતના માલે ગનીમત હાસિલ હુવા હો જિતના ઈસ લશ્કરકો હુવા હૈ. આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કે કયા મૈં ઉસ શખ્સકે બારેમેં ન બતલાઉં જો ઈનસે ભી જલ્દી વાપસ આ જાએ. ઔર ઈનસે ભી ઝિયાદહ માલે ગનીમત લેકર આએ. ફિર ફરમાયા કે જો શખ્સ અચ્છી તરહ વુઝૂ કરકે મસ્જિદ જાએ ઔર નમાઝે ફજર અદા કરે. ફિર ઉસકે બા'દ (યા'ની તુલૂએ આફતાબકે બા'દ) નમાઝે ઈશરાક અદા કરે. વો જલ્દી વાપસ આયા ઔર બળા માલે ગનીમાત લેકર આયા. (તરગીબ સ. ૮૨૭ જિ. ૧)

હઝરત અબૂઝર ગિફારી (રદિ.) કી વો હદીસ પીછે ભી ગુઝર ચુકી હૈ જિસકા મફહૂમ યે હૈ કે ઈન્સાનકે જિસમમેં જો તીનસો સાઠ જોળ હૈં, ઉનમેંસે હર એકકો જહન્નમસે આઝાદ કરાનેકે લિયે હર ઈન્સાનકો દિનમેં કમસે કમ તીનસો સાઠ નેકિયાં કરની ચાહિયે. ફિર આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને વો નેકિયાં ભી બયાન ફરમાઈ, જિનસે યે મકસદ હાસિલ હો સકતા હૈ. ચુનાંચે ફરમાયા કે એક મરતબા સુબ્હાનલ્લાહ કેહના એક નેકી હૈ, અલ્હમ્દુલિલ્લાહ કેહના એક નેકી હૈ, લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહ કેહના એક નેકી હૈ, અલ્લાહુ અકબર કેહના એક નેકી હે. કિસીકો નેકીકા હુકમ દેના એક નેકી હૈ. કિસીકો બુરાઈસે મના' કરના એક નેકી હૈ. ફિર યે સારી ફેહરિસ્ત બયાન કરનેકે બા'દ આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા :

ઔર ઈન સબ નેકિયોંકે બદલે દો રકા'તેં ભી કાફી હો સકતી હૈં જો કોઈ શખ્સ ઈશરાકકે વકત અદા કરે. (સહીહ મુસ્લિમ)

જિસકે માઅના યે હૈં કે યે દો રકા'તેં તીનસો સાઠ નેકિયોંકે કાઈમ મકામ હો જાતી હૈં. ઈશરાકમેં અફઝલ તરીકા

યે હૈ કે ફજરકી નમાઝ પળ્હકર ઈન્સાન ઉસી જગહ બૈઠકર ઝિક્ર કરતા રહે ઔર તુલૂએ આફતાબકે બા'દ ઈશરાક પળ્હકર ઉઠે. હદીસમેં ઉસકા સવાબ હજ ઔર ઉમરેકે બરાબર બતાયા ગયા હૈ, લેકિન અગર કોઈ શખ્સ કિસી વજહસે ઐસા ન કર સકે તો ઘર આકર યા કોઈ દૂસરા કામ કરકે ભી ઈશરાકકી રકા'તેં પળ્હ સકતા હૈ.

જુમ્આકે દિન ગુસલ ઔર ખૂશ્બૂ લગાના

જુમ્આકે દિન ગુસલ કરનેકી ભી હદીસમેં બળી ફઝીલત આઈ હૈ. ગુસલ કરતે વક્ત યે નિય્યત રખની ચાહિયે કે યે ગુસલ જુમ્આકી વજહસે કિયા જા રહા હૈ. નીઝ ગુસલકે બા'દ ખૂશ્બૂ લગાના ભી સુન્નત હૈ ઔર ઈત્તિબાએ સુન્નતકી નિય્યતસે ઉસપર ભી સવાબ મિલતા હૈ. હઝરત અબૂ ઐયૂબ અન્સારી (રદિ.) રિવાયત કરતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

જો શખ્સ જુમ્આકે દિન ગુસલ કરે ઔર અગર ઉસકે પાસ ખૂશ્બૂ હો તો ખૂશ્બૂ લગાએ. ઔર અચ્છે કપળે પેહને. ફિર ઘરસે નિકલકર મસ્જિદમેં આએ. વહાં જિતની ચાહે રકા'તેં પળ્હે ઔર કિસીકો તકલીફ ન પહોંચાએ. ફિર ખામોશ રહે. યહાં તકકે નમાઝ પૂરી હો જાએ તો ઉસકા યે અમલ ઈસ જુમ્આસે અગલે જુમ્આ તક (સગીરા ગુનાહોંકા) કફ્ફારા હો જાતા હૈ. (તરગીબ)

ઔર હઝરત અબૂ ઉમામા (રદિ.) રિવાયત કરતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા કે જુમ્આકે દિન ગુસલ બાલોંકી જળોં તકસે (સગીરા) ગુનાહોંકો ખીંચ નિકાલતા હૈ.

(તિબરાની)

નીઝ જુમ્આકે દિન ગુસલ કરને ઔર ખૂશ્બૂ લગાનેકે બા'દ જિસ કદર જલ્દ મુમકિન હો, મસ્જિદકી તરફ જાના ચાહિયે. એક હદીસમેં હૈં કે જુમ્આકે દિન ફરિશ્તે મસ્જિદકે દરવાઝોં પર ખળે હો જાતે હૈં ઔર પેહલે આનેવાલોંકે નામ લિખતે હૈં, જો લોગ સબસે પેહલે મસ્જિદમેં જાએં ઉનકો ઈતના સવાબ મિલતા હૈ જિતના એક ઊંટકી કુરબાનીકા, ફિર જો લોગ દૂસરે નંબર પર હોં, ઉનકો ગાયકી કુરબાનીકા. ફિર જો તીસરે નંબર પર હોં, ઉનકો મેંઢેકી કુરબાનીકા, ફિર જો ચોથે નંબર પર આએં ઉનકો મુરઘીકે બરાબર સદકેકા, ઔર જો આખિરમેં આએં ઉનકો અંડેકે સદકેકા, લેકિન જબ ઈમામ ખુત્બેકે લિયે નિકલ આએ તો ફરિશ્તે અપને સહીફે લપેટ લેતે હૈં. (બુખારી, મુસ્લિમ)

રોઝેમેં સેહરી ખાના

રોઝે ચાહે રમઝાનકે હોં યા નફલી, દોનૂં બળી ઈબાદત હૈં ઔર ઉનમેં સેહરી ખાના મુસ્તકિલ સવાબકા કામ હૈ. હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા: સેહરી કિયા કરો, કયૂંકે સેહરીમેં બરકત હૈ. (બુખારી)

ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

બેશક અલ્લાહ ઔર ઉસકે ફરિશ્તે સેહરી ખાનેવાલોં પર રહમત ભેજતે હૈં (તરગીબ)

હઝરત અબૂ સઈદ ખુદરી (રદિ.) સે રિવાયત હે કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

સેહરી તમામ તર બરકત હૈ. લિહાઝા ઉસકો ન છોળો, ચાહે

તુમમેંસે કોઈ એક ઘૂંટ પાની હી પી લે, કયૂંકે અલ્લાહ તઆલા ઔર ઉસકે ફરિશ્તે સેહરી કરને વાલોં પર રહમત ભેજતે હૈં.

(મુસ્નદે અહમદ)

ઔર સેહરીમેં ભી બેહતર યે હૈ કે રાતકે આખરી હિસ્સેમેં કી જાએ.

ઈફતાર જલ્દી કરના

રોઝેમેં જબ આફતાબ ગુરૂબ હોનેકા યકીન હો જાએ તો ઉસકે બા'દ ઈફતારમેં જલ્દી કરની ચાહિયે. બિલા ઉઝર દેર નહીં કરની ચાહિયે. હઝરત સહલ બિન સઅદ (રદિ.) રિવાયત કરતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કે લોગોંમેં ઉસ વકત તક ખૈર રહેગી જબ તક વો ઈફતારમેં જલ્દી કરેં. (બુખારી, મુસ્લિમ)

ઔર હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કે અલ્લાહ તઆલાકો અપને વો બંદે બહોત મેહબૂબ હૈં જો જલ્દી ઈફતાર કરતે હૈં. (તિરમિઝી)

રોઝાદારકો ઈફતાર કરાના

કિસી રોઝાદારકો ઈફતાર કરાના ભી બહોત સવાબકા અમલ હૈ. હઝરત ઝૈદ બિન ખાલિદ જોહની (રદિ.) રિવાયત કરતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

જો શખ્સ કિસી રોઝાદારકા રોઝા ઈફતાર કરાએ તો ઉસકો રોઝાદારકે જિતના અજર મિલેગા, ઔર રોઝાદારકે અજરમેં કોઈ કમી નહીં હોગી.

(તિરમિઝી)

ઔર હઝરત સલમાન ફારસી (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા કે જો શખ્સ રમઝાનમેં કિસી રોઝાદારકા રોઝા ઈફતાર કરાએ તો વો ઉસકે ગુનાહોંકી મગ્ફિરત ઔર જહન્નમસે ઉસકી ગરદનકી આઝાદીકા ઝરીઆ હોગા ઔર ઉસકો રોઝાદારકે રોઝેકા અજર મિલેગા, જબકે રોઝાદારકે અજરમેં કોઈ કમી નહીં હોગી. સહાબએ કિરામ (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા કે હમમેંસે હર શખ્સકે પાસ ઈતના નહીં હોતા જિસ્સે વો રોઝાદારકો રોઝા ઈફતાર કરાએ, ઉસ પર આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા કે અલ્લાહ તઆલા યે સવાબ ઉસ શખ્સકો ભી અતા ફરમાએંગે જો કિસી રોઝાદારકો એક ખજૂરસે, યા પાનીસે, યા દૂધકે ઘૂંટસે ઈફતાર કરાએ.

(સહીહ ઈબ્ને ખુઝૈમા)

હાજી યા મુજાહિદકે ઘરકી ખબરગીરી

હજ ઔર જિહાદ બળી ઈબાદતેં હૈં. લેકિન જો લોગ અપની તાકત ન હોનેકી વજહસે યે અઝીમ ઈબાદતેં ખૂદ અંજામ ન દે સકેં, ઉનકે લિયે ભી અલ્લાહ તઆલાને ઈન ઈબાદતોંકે સવાબમેં હિસ્સાદાર બનનેકા બેહતરીન રાસ્તા પૈદા ફરમા દિયા હૈ, ઔર વો યે કે જો શખ્સ કિસી મુજાહિદકો જિહાદકી તૈયારીમેં મદદ દે, યા કિસી હાજીકે સફરે હજકી તૈયારીમેં મદદ કરે, અલ્લાહ તઆલા ઉસકો ભી જિહાદ ઔર હજકે સવાબમેં હિસ્સાદાર બના દેતે હૈં. ઉસી તરહ અગર કોઈ શખ્સ જિહાદ યા હજ પર ગયા હુવા હૈ તો ઉસકે પીછે ઉસકે ઘરવાલોંકી ખબર ગીરી, ઉનકી ઝરૂરિયાત પૂરી કર દેના યે ભી ઐસા અમલ હૈ

જિસ્સે ઈન્સાન જિહાદ યા હજકે સવાબમેં હિસ્સાદાર હો જાતા હૈ. હઝરત ઝૈદ બિન ખાલિદ (રદિ.) રિવાયત કરતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

જો શખ્સ કિસી મુજાહિદકો (જિહાદકે લિયે) તૈયાર કરે, યા કિસી હાજીકો (હજકે લિયે) તૈયાર કરે. (યા'ની ઉસકે અસ્બાબ તૈયાર કરનેમેં મદદ દે) યા ઉસકે પીછે ઉસકે ઘરકી દેખ ભાલ કરે, યા કિસી રોઝાદારકો ઈફતાર કરાએ તો ઉસકો ઉન સબ લોગોંકે જિતના સવાબ મિલતા હૈ, બગૈર ઉસકે કે ઉન લોગોંકે સવાબમેં કોઈ કમી હો.

શહાદતકી દુઆ કરના

અલ્લાહ તઆલાકે રાસ્તેમેં શહીદ હોના ઈન્સાનકી બહોત બળી સઆદત હૈ, ઔર જિસ તરહ શહાદતકા બેહિસાબ અજરો સવાબ હૈ, ઈસી તરહ ઉસકી તમન્ના ઔર દુઆ કરને પર ભી અલ્લાહ તઆલાને વોહી અજરો સવાબ રખ્ખા હૈ જો શહાદત પર મિલતા હૈ. ચુનાંચે હઝરત સહલ બિન હનીફ (રદિ.) રિવાયત કરતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

જો શખ્સ અલ્લાહ તઆલાસે અપને શહીદ હોનેકી સચ્ચે દિલસે દુઆ કરે. અલ્લાહ તઆલા ઉસકો શુહદાકે મરતબે તક પહોંચા દેતે હૈં. ચાહે વો શખ્સ અપને બિસ્તર પર મરા હો.

(સહીહ મુસ્લિમ)

ઔર હઝરત અનસ (રદિ.) રિવાયત કરતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

જો શખ્સ સચ્ચે દિલસે શહાદતકા તલબગાર હો ઉસકો શહાદત દે દી જાતી હૈ. ચાહે બઝાહિર વો ઉસકો ન મિલી હો (યા'ની વો અપને બિસ્તર પર મરે) (સહીહ મુસ્લિમ)

સુહબ સવેરે કામ શુરૂ' કરના

અપને દિનકા કામ સુબહ સવેરે શુરૂ' કનેકી ભી હદીસમેં ફઝીલત આઈ હૈ.

હુઝૂર (સ.અ.વ.) ને અલ્લાહ તઆલાસે દુઆ ફરમાઈ કે :

યા અલ્લાહ! મેરી ઉમ્મતકે લિયે ઉસકે સવેરેકે કામોંમેં બરકત અતા ફરમા. (તિરમિઝી)

ઉસકે બર ખિલાફ આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ફજરકે બા'દ તુલૂએ આફતાબસે પેહલે સોનેસે મના' ફરમાયા, ઔર ઉસકો બે-બરકતીકા સબબ કરાર દિયા. (ઈબ્ને માજા)

એક મરતબા આપ (સ.અ.વ.) ને હઝરત ફાતિમા (રદિ.) કો ફજરકે ફૌરન બા'દ સોતે હુએ દેખા તો ઉનકો જગાયા ઔર સોનેસે મના' ફરમાયા. (તરગીબ સ. ૧૯૧ જિ. ૩)

બાઝારમેં ઝિક્રુલ્લાહ

જબ ઈન્સાન અપને કારોબારકે લિયે બાઝારમેં જાએ તો ઉસ વકત થોળે થોળે વકફેસે અલ્લાહ તઆલાકા ઝિક્ર કરના બહોત અજરો સવાબકા કામ હૈ. હદીસમેં હૈ કે જિસ જગહ લોગ અલ્લાહ તઆલાકી યાદસે ગાફિલ હોં, વહાં અલ્લાહ તઆલાકો યાદ કરના ઐસા હૈ જૈસે જિહાદસે પીઠ મોળકેર ભાગતે હુએ ઈન્સાનોંકે

દરમિયાન કોઈ શખ્સ સાબિત કદમ રહે.

(તરગીબ, સ. ૧૯૩ જિ. ૩)

હઝરત અબૂ કુલાબા (રહ.) મશહૂર તાબઈનમેં સે હૈં, વો ફરમાતે હૈં કે એક મરતબા બાઝારમેં દો આદમિયોંકી મુલાકાત હુઈ. ઉનમેંસે એકને દૂસરેસે કહા કે આઓ. ઐસે વકત જબ લોગ ગફલતમેં હૈં, હમ અલ્લાહ તઆલાસે ઈસ્તિગ્ફાર કરેં. યે સુનકર દૂસરેને ઈસ્તિગ્ફાર કિયા. ઉસકે બા'દ ઉનમેંસે એક કા ઈન્તિકાલ હો ગયા, ઔર દૂસરે શખ્સને ઉસે ખ્વાબમેં દેખા કે વો કેહ રહા હૈ. જિંસ શામ હમ દોનૂં બાઝારમેં મિલે થે, ઉસ શામ અલ્લાહ તઆલાને હમ દોનૂંકી મગ્ફિરત ફરમા દી થી. (તરગીબ સ. ૧૯૨ જિ. ૩)

યૂં તો બાઝારમેં જિસ ઝિક્રકી ભી તૌફીક હો જાએ, ખૈર હી ખૈર હૈ. લેકિન ખાસ તૌર પર બા'ઝ અઝકારકી ફઝીલત હદીસમેં આઈ હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને આં હઝરત (સ.અ.વ.) સે યે અલ્ફાઝ રિવાયત કિયે હૈં

લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વહ્દહૂ લા શરીક લહૂ. લહુલ્મુલ્કુ વલહુલ્હમ્દુ યુહ્યી વયુમીતુ વહુવ હય્યુલ્ લા યમૂતુ બિયદિહિલ્ ખૈર. વહુવ અલા કુલ્લિ શૈઈન કદીર.

આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા કે જો શખ્સ બાઝારમેં દાખિલ હોકર યે કલિમાત કહે તો અલ્લાહ તઆલા ઉસકે લિયે હઝાર હઝાર નેકિયાં લિખતે હૈં. હઝાર હઝાર (સગીરા) ગુનાહ મઆફ ફરમાતે હૈં, ઔર હઝાર હઝાર દરજે બઢાતે હૈં.

(તિરમિઝી)

ઈન કલિમાતકો ખાસ તૌર પર યાદ કર લેના ચાહિયે. ઔર બાઝારમેં રેહનેકે દૌરાન ઈનકો બાર બાર પઢતે રેહના ચાહિયે.

બેચી હુઈ ચીઝકા વાપસ લે લેના

બા'ઝ ઔકાત એક શખ્સ કિસીસે કોઈ ચીઝ ખરીદ લેતા હૈ. લેકિન બા'દમેં કિસી વજહસે વો વાપસ કરના ચાહતા હૈ. ઐસી સૂરતમેં બેચનેવાલેકે ઝિમ્મે યે વાજિબ તો નહીં હૈ કે વો ઝરૂર બેચી હુઈ ચીઝ વાપસ લેના મંઝરૂ કરે. લેકિન અગર વો ખરીદારકી પશેમાની યા ઉસકી ઝરૂરતકો દેખતે હુએ વાપસી મંઝૂર કર લે તો હદીસમેં ઉસકી ભી બહોત ફઝીલત વારિદ હુઈ હૈ. હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

જો શખ્સ કિસી મુસલમાનસે કી હુઈ બૈઅકો વાપસ લે લે. અલ્લાહ તઆલા કિયામતકે દિન ઉસકી ગલતિયાં મઆફ ફરમાએંગે. (અબૂ દાઉદ)

કિસી ઝરૂરતમંદકો કર્ઝ દેના

કિસી ઝરૂરતમંદ શખ્સકો કર્ઝ દેનેકા ભી બહોત સવાબ હૈ, હઝરત અબ્દુલ્લાહ ઈબ્ને મસઊદ (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કે હર કર્ઝ સદકા હૈ.

(બૈહકી, તિબરાની)

બલ્કે બા'ઝ અહાદીસસે મા'લૂમ હોતા હૈ કે કિસી ઝરૂરતમંદકો કર્ઝ દેનેકા સવાબ સદકેસે ભી ઝિયાદહ હૈ. (તરગીબ)

ગાલિબન ઉસકી વજહ યે હૈ કે કર્ઝમેં ઉમૂમન ઈતની રકમ દી જાતી હૈ જિસકે સદકા કરનેકી નિય્યત નહીં હોતી, ઔર વો

ઐસે શખ્સકો દિયા જાતા હૈ જો ઝરૂતમંદ હોતા હૈ, લેકિન લોગોંસે માંગતા નહીં. લિહાઝા ઉસકી ઝરૂરત પૂરી કરનેમેં અજરો સવાબ ભી ઝિયાદહ હૈ.

તંગદસ્ત કર્ઝદારકો મોહલત દેના

કિસી તંગદસ્ત કર્ઝદારકો કર્ઝેકી અદાયગીમેં મોહલત દેનેકી કુરઆન ઔર હદીસમેં બહોત ફઝીલત આઈ હૈ. કુરઆને કરીમકા ઈરશાદ હૈ.

ઔર અગર કર્ઝદાર તંગદસ્ત હો તો ખૂશહાલી તક ઉસે મોહલત દી જાએ. (સૂરએ બકરહ)

ઔર હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) રિવાયત કરતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

જો શખ્સ કિસી તંગદસ્તકો મોહલત દે, યા ઉસકે કર્ઝમેં કમી કર દે. અલ્લાહ તઆલા ઉસકો ઐસે દિન અપને અર્શકે સાયેમેં રખ્ખેંગે જિસ દિન ઉસકે સાયેકે સિવા કોઈ સાયા નહીં હોગા. (તિરમિઝી)

ઔર હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) રિવાયત કરતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા કે પિછલી ઉમ્મતોંમેંસે એક શખ્સકી રૂહ ફરિશ્તોંને કબ્ઝ કી, ઉસ્સે પૂછા ગયા કે કયા તુમને કોઈ ભલાઈકા અમલ કિયા હૈ? ઉસને કહા કે મૈં લોગોંકો કર્ઝ દિયા કરતા થા. ઔર અપને કારકુનોંકો હુકમ દિયા હુવા થા કે વો તંગદસ્તકો મોહલત દે દિયા કરેં. ઔર જો શખ્સ ખૂશહાલ હો, ઉસ્સે ભી દરગુઝર કિયા કરેં. અલ્લાહ તઆલાને ઉસકે બારેમેં ફરિશ્તોંસે ફરમાયા કે તુમ ભી ઉસ શખ્સસે

દરગુઝર કરો. ઔર ઈસ તરહ ઉસકી મગ્ફિરત હો ગઈ.

(બુખારી, મુસ્લિમ)

તિજારતમેં સચ બોલના

તિજારતકો ઝાહિરમેં દુનિયાદારીકા કામ સમઝા જાતા હૈ. લેંકિન અગર તિજારત ઈસ નિય્યતસે કી જાએ કે ઉસકે ઝરીએ હલાલ રિઝ્ક હાસિલ કિયા જાએગા. ઔર ઉસ્સે અપને નફસ ઔર અપને અહલો અયાલકે હુકૂક અદા કિયે જાએંગે, તો તિજારતકા સારા કામ અજરો સવાબકા ઝરીઆ બન જાતા હૈ. બશર્તે કે ઉસમેં નાજાઈઝ કામોંસે પરહેઝ કિયા જાએ. ચુનાંચે તિજારતમેં સચ્ચાઈ ઔર અમાનતકો અપના મા'મૂલ બનાનેવાલેકી હદીસમેં બહોત ફઝીલત આઈ હૈ. હઝરત અબૂ સઈદ ખુદરી (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે નબીએ કરીમ (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

જો તાજિર સચ્ચા ઔર અમાનતદાર હો, વો કિયામતકે દિન અંબિયા, સિદ્દીકીન ઔર શુહદાકે સાથ હોગા. (તિરમિઝી)

દરખ્ત લગાના

મુનાસિબ જગહ પર દરખ્ત યા પૌદે લગાના ભી બળે સવાબકા કામ હૈ. હઝરત અનસ (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

જો મુસલમાન કોઈ પૌદા લગાતા યા ખેતી બોતા હૈ ઔર ઉસ્સે કોઈ પરિંદા યા ઈન્સાન ખાતા હૈ તો વો ઉસકે લિયે સદકા બન જાતા હૈ. (બુખારી, મુસ્લિમ)

યા'ની જો કોઈ ઈન્સાન યા જાનવર ઈસ દરખ્ત યા ખેતીસે ફાઈદા ઉઠાએગા, ઉસકા સવાબ લગાનેવાલેકો લગાતાર મિલતા રહેગા. ઔર યે ઉસકે લિયે સદકએ જારિયા બન જાએગા.

જાનવરોંકે સાથ હુસ્ને સુલૂક

ઈસ્લામને ઈન્સાનોંકી તરહ જાનવરોંકે ભી હુકૂક રખ્ખે હૈં, જો જાનવર તકલીફ દેનેવાલે નહીં હૈં, ઉનકો બિલા વજહ તકલીફ પહોંચાના મના' હૈ. યહાં તક કે જિન જાનવરોંકો ઝબહ કિયા જાતા હૈ ઉનકો ભી ઐસે તરીકેસે ઝબહ કરનેકી તાકીદ કી ગઈ હૈ જિસ્સે ઉસકો કમસે કમ તકલીફ પહોંચે. આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને હુકમ દિયા કે ઝબહસે પેહલે છુરીકો તેઝ કર લિયા જાએ ઔર ઝબહ હોનેવાલે જાનવરકો જિતની ઝિયાદહસે ઝિયાદહ રાહત પહોંચાઈ જા સકે, પહોંચાઈ જાએ. (તિરમિઝી)

ચુનાંચે જાનવરોં પર તરસ ખાના, ઉનકી પરવરિશ કરના ઔર ઉનકો આરામ પહોંચાના અલ્લાહ તઆલાકો બહોત મેહબૂબ હૈ ઔર ઉસકા બહોત અજરો સવાબ હૈ.

આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને પિછલી ઉમ્મતોંકે એક શખ્સકા વાકિઆ સુનાયા કે ઉસે સફરકે દૌરાન સખ્ત પ્યાસ લગી. તલાશ કરને પર ઉસે એક કુંવા નઝર આયા જિસ પર ડોલ નહીં થા. વો કુંવેકે અંદર ઉતરા ઔર પાની પીકર અપની પ્યાસ બુઝાઈ. જબ વો પાની પીકર ચલા તો ઉસે કુત્તા નઝર આયા જો પ્યાસકી સખ્તીસે મિટ્ટી ચાટ રહા થા. ઉસે કુત્તે પર તરસ આયા કે ઉસકો ભી વૈસી હી પ્યાસ લગી હુઈ હૈ જૈસી મુઝે લગી થી. ચુનાંચે ઉસંને અપને પાંવસે ચમળેકા મોઝા ઉતારા ઔર કુંવેમેં ઉતરકર ઉસ મોઝેમેં પાની ભરા ઔર મોઝેકો મુંહમેં લટકાકર કુંવેસે બાહિર આ

ગયા. ઔર કુત્તેકો પાની પિલાયા. અલ્લાહ તઆલાકો ઉસકા યે અમલ ઈતના પસંદ આયા કે ઉસકી મગ્ફિરત ફરમા દી. (બુખારી, મુસ્લિમ)

તકલીફ દેનેવાલે જાનવરોંકો હલાક કરના

અલબત્તા જો જાનવર તકલીફ દેનેવાલે હોં ઔર ઉનસે ઈન્સાનોંકો તકલીફ પહોંચનેકા અંદેશા હો, ઉનકો હલાક કરના ભી નેક અમલ હૈ જિસ પર અજરો સવાબ મિલતા હૈ. જૈસે સાંપ બિચ્છૂકો મારને પર ભી સવાબકા વા'દા કિયા ગયા હૈ. એક મરતબા હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ (રદિ.) ખુત્બા દે રહે થે કે દીવાર પર ચલતા હુવા એક સાંપ નઝર આયા. આપને ખુત્બા બીચમેં રોકા ઔર એક છડીસે સાંપકો મારકર હલાક કર દિયા. ફિર ફરમાયા કે મૈંને આં હઝરત (સ.અ.વ.) કો યે ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે :

જો શખ્સ કિસી સાંપ યા બિચ્છૂકો હલાક કરે તો ઉસકા યે અમલ ઐસા હૈ જૈસે કોઈ શખ્સ ઉસ મુશ્રિકકો કતલ કરે જિસકા ખૂન હલાલ હો (તરગીબ સ. ૪૦૩ જિ. ૪)

ઈસી તરહ આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને છિપકલીકો ભી મારનેકા હુકમ દિયા હૈ. હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) રિવાયત કરતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા કે જો શખ્સ કિસી છિપકલીકો પેહલી મારમેં હલાક કરે, ઉસકો ઈતની ઈતની નેકિયાં મિલેંગી, ઔર જો શખ્સ ઉસે દૂસરી મારમેં હલાક કરે ઉસે ઈતની ઈતની નેકિયાં મિલેંગી (ઈસ મરતબા આપ સ.અ.વ. ને પેહલેસે કમ નેકિયાં બયાન ફરમાઈ) ઔર જો શખ્સ ઉસે તીસરી મારમેં હલાક કરે, ઉસે ઈતની નેકિયાં મિલેંગી. ઔર ઈસ મરતબા દૂસરીસે ભી કમ નેકિયાં બયાન ફરમાઈ. (સહીહ મુસ્લિમ)

ઈસી તરહ દૂસરે તકલીફ દેનેવાલે જાનવર જિનસે ઈન્સાનોંકો વાકઈ ખતરા હો, ઉનકો મારને પર ભી સવાબ મિલતા હૈ.

ઝબાનકો કાબૂમેં રખના

ઝબાન અલ્લાહ તઆલાકી બહોત બળી નેઅમત હૈ. ઉસકે ઝરીએ ઈન્સાન ચાહે તો અપની આખિરતકે લિયે નેકિયોંકે ખઝાને જમા' કર સકતા હૈ, ઔર અગર ચાહે તો અપની આખિરત બરબાદ કર સકતા હૈ. ઈસ લિયે હદીસમેં ઝબાનકો કાબૂમેં રખને ઔર કમ બોલનેકી બહોત ફઝીલતેં વારિદ હુઈ હૈં. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે મૈંને રસૂલુલ્લાહ (સ.અ.વ.) સે પૂછા કે સબસે અફઝલ અમલ કયા હૈ? આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા, અપને વકત પર નમાઝ પળ્હના. મૈંને અર્ઝ કિયા : યા રસૂલલ્લાહ! ઉસકે બા'દ કૌનસા અમલ અફઝલ હૈ? આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા, યે બાત કે લોગ તુમહારી ઝબાનસે મેહફૂઝ રહેં. (તરગીબ સ. ૩૦૨ જિ. ૪)

યા'ની ઝબાનકો દૂસરોંકી દિલ આઝારીસે, ગીબતસે, ધોકાદહીસે રોકો.

હઝરત ઉકબા બિન આમિર (રદિ.) ને આં હઝરત (સ.અ.વ.) સે પૂછા કે નજાતકા તરીકા કયા હૈ? આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા :

અપની ઝબાનકો કાબૂમેં રખ્ખો ઔર તુમહારા ઘર તુમહારે લિયે કાફી હો જાએ ઔર અપને ગુનાહ પર રોઓ. (અબૂ દાઉદ)

ઘરકે કાફી હોનેસે મુરાદ યે હૈ કે બિલા ઝરૂરત ઘરસે બાહિર નિકલકર ફિતનેમેં મુબતલા ન હો, ઔર ગુનાહ પર રોનેસે મુરાદ ગુનાહ પર ઈઝહારે નદામત ઔર તૌબા કરના હૈ.

ઔર એક હદીસમેં હૈ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને હઝરત અબૂઝર ગિફારી (રદિ.) સે ફરમાયા કે કયા મૈં તુમહેં દો ઐસે અમલ ન બતાઉં જિનકા બોઝ ઈન્સાન પર બહોત હલકા, લેકિન અમલકી તરાઝૂમેં બહોત ભારી હૈ? હઝરત અબૂઝર (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા કે યા રસૂલલ્લાહ! ઝરૂર બતાઈયે. આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા :

ખૂશ અખ્લાકી, ઔર કસરતસે ખામોશ રેહનેકી પાબંદી કર લો. (તરગીબ સ. ૩૧૨ જિ. ૪)

એક મરતબા આપ (સ.અ.વ.) ને હઝરત અબૂ દરદા (રદિ.) સે ભી યેહી બાત ઈરશાદ ફરમાઈ.

ફુઝૂલ બાતોં ઔર કામોંસે બચના

જિસ કામમેં દુનિયા યા આખિરતકા કોઈ ફાઈદા ન હો, વો ફુઝૂલ હૈ. ઔર કુરઆન ઔર હદીસમેં ફુઝૂલ બાતોં ઔર ફુઝૂલ કામોંસે બચનેકી બળી તાકીદ ઔર ત્તરગીબ આઈ હૈ. કુરઆને કરીમને ફલાહ પાનેવાલે મો'મિનોંકી સિફાત બયાન કરતે હુએ ઈરશાદ ફરમાયા :

ઔર વો લોગ જો ફુઝૂલ ચીઝોંસે એ'રાઝ કરનેવાલે હૈં.

ઔર હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

ઈન્સાનકે અચ્છા મુસલમાન હોનેકા એક હિસ્સા યે હૈ કે વો બેફાઈદા કામોંકો છોળ દે. (તિરમિઝી)

લિહાઝા ફુઝૂલ બહસોં, બે ફાઈદા કામોં ઔર બેકાર મશાગિલસે પરહેઝ કરનેકા એહતિમામ કરના મુસલમાનકે લિયે ઝરૂરી હૈ.

છ જામેઅ નેકિયાં

એક હદીસમેં આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને છ ઐસે આ'માલ બતાએ, જિનકી પાબંદી કરનેવાલેકે લિયે આપ (સ.અ.વ.) ને જન્નતકી ઝમાનત લી હૈ. હઝરત ઉબાદા બિન સામિત (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

મુઝે અપની તરફસે છ બાતોંકી ઝમાનત દે દો, મૈં તુમહેં જન્નતકી ઝમાનત દેતા હૂં. જબ તુમહારે પાસ અમાનત રખવાઈ જાએ તો ઉસે અદા કરો. જબ કિસીસે કોઈ મુઆહિદા કરો તો ઉસકો પૂરા કરો, જબ બાત કરો તો સચ બોલો, ઔર અપની શરમગાહોંકી (નાજાઈઝ કામોંસે) હિફાઝત કરો, ઔર અપની નિગાહેં નીચી રખ્ખો ઔર અપને હાથોંકો દૂસરોંકો તકલીફ પહોંચાને ઔર ગુનાહ કરનેસે) રોકો.

(બયહકી સ. ૩૨૦ ઔર ૩૨૧ જિ. ૪ હદીસ ૫૨૫૬)

દાઈં તરફસે શુરૂ' કરના

અચ્છે કામોંકી ઈબ્તિદા દાઈં તરફસે કરના ભી અલ્લાહ તઆલા ઔર રસૂલુલ્લાહ (સ.અ.વ.) કા પસંદીદહ અમલ હૈ જિસ પર સવાબકી ઉમ્મીદ હૈ. હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) અપને તમામ કામોંમેં દાએંસે શુરૂ' કરનેકો પસંદ ફરમાતે થે. વુઝૂમેં ભી, કંઘી કરનેમેં ભી ઔર જૂતા પહેનનેમેં ભી (સહીહ બુખારી)

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

જબ તુમ લિબાસ પેહનો ઔર વુઝૂ કરો તો દાહની

તરફસે શુરૂ' કરો. (અબૂ દાઉદ, તિરમિઝી)

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) હીસે રિવાયત હૈ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

• જબ તુમમેંસે કોઈ જૂતા પેહને તો દાઈ તરફસે શુરૂ' કરે ઔર જબ ઉતારે તો બાઈ તરફસે શુરૂ' કરે.

ઈસી તરહ આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને દાએં હાથસે ખાનેકા હુકમ દિયા. ઔર બાએં હાથસે ખાનેસે મના' ફરમાયા. હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા, જબ તુમમેંસે કોઈ શખ્સ ખાએ તો અપને દાએં હાથસે ખાએ, ઔર પીએ તો દાએં હાથસે પીએ. (સહીહ મુસ્લિમ)

અગર કોઈ ચીઝ તકસીમ કરની હો, તો ભી દાઈ તરફસે તકસીમ શુરૂ' કરની ચાહિયે. આં હઝરત (સ.અ.વ.) કા મા'મૂલ યેહી થા.

બૈતુલખલામેં જાતે વકત બાયાં પાંવ પેહલે દાખિલ કરના ચાહિયે ઔર નિકલતે વકત દાયાં પાંવ પેહલે નિકાલના ચાહિયે. ઔર મસ્જિદમેં દાખિલ હોતે વકત ઉસકે બર ખિલાફ દાયાં પાંવ પેહલે દાખિલ કરના ચાહિયે, ઔર બાયાં પાંવ પેહલે નિકાલના ચાહિયે. સુન્નતકે ઈત્તિબાઅકી નિય્યતસે ઈન્શા અલ્લાહ યે તમામ અજરો સવાબકા સબબ હોંગે.

યે ઈન્તિહાઈ આસાન આ'માલ હૈં, ઔર ઝરાસી તવજ્જોહ ઔર આદત ડાલનેસે ઉનકે ઝરીએ ઈત્તિબાએ સુન્નતકા નૂર હાસિલ હો જાતા હૈ. બચ્ચોંકો ભી શુરૂ'સે ઈન બાતોંકા આદી બનાના ચાહિયે.

ગિરે હુએ લુકમેકો સાફ કરકે ખા લેના

આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈસ બાતકી ભી તા'લીમ દી હૈ

કે અગર ખાના ખાતે વકત કોઈ નિવાલા ઝમીન પર ગિર જાએ તો ઉસે ઉઠાકર જો મિટ્ટી વગૈરહ લગ ગઈ હો, ઉસે સાફ કરકે, ઔર ઝરૂરત હો તો ધોકર ખા લેના ચાહિયે. હઝરત જાબિર (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈર્શાદ ફરમાયા :

જબ તુમમેંસે કિસીસે લુકમા ગિર જાએ તો જો નાપસંદીદા ચીઝ ઉસ પર લગ ગઈ હો ઉસે દૂર કરકે ઉસે ખા લે, ઔર ઉસે શૈતાનકે લિયે ન છોળે, ફિર ફારિગ હોને પર અપની ઉન્ગલિયાં ચાટ લે. કયૂંકે ઉસે મા'લૂમ નહીં કે ખાનેકે કિસ હિસ્સેમેં બરકત હૈ. (સહીહ મુસ્લિમ)

ઈસ હદીસકી રૂસે અલ્લાહ તઆલાકે રિઝકકી નાકદરી શૈતાની અમલ હૈ. ઔર ઉઠાકર ખા લેનેમેં રિઝકકી કદરદાની હૈ. ચુનાંચે ઈન આ'માલ પર ઈન્શા અલ્લાહ સવાબ મિલેગા. લિહાઝા ઈન આ'માલકા એહતિમામ કરના ચાહિયે ઔર ઉસ સિલસિલેમેં નામો નિહાદ શરમસે પરહેઝ કરના ચાહિયે. હાં અગર લુકમા ઈસ તરહ ગિર જાએ કે ઉસે સાફ કરના મુમકિન ન હો તો બાત દૂસરી હૈ.

છીંક આને પર હમ્દ ઔર ઉસકા જવાબ

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા કે અલ્લાહ તઆલા છીંકકો પસંદ ફરમાતે હૈં. ઔર જમાઈ (બગાસુ) કો નાપસંદ, પસ જબ તુમમેંસે કિસીકો છીંક આએ તો વો અલ્હમ્દુલિલ્લાહ કહે, ઔર જો શખ્સ ઉસકો સુને ઉસપર પેહલે શખ્સકા હક હૈ કે વો યર્હમુકલ્લાહ કહે. (સહીહ બુખારી)

યે ઈસ્લામી તેહઝીબકે વો આદાબ હૈં જિનકા હર મુસલમાન

આદી હુવા કરતા થા. લેકિન અફસોસ હૈ કે અબ લોગ઼ ઈન ચીઝોંસે ભી અંજાન હોતે જા રહે હૈં. ઈન આદાબકો ફિરસે તાઝા કરને ઔર ઈનકો રિવાજ દેનેકી ઝરૂરત હૈ.

અલ્લાહ તઆલાકા ખૌફ ઔર ડર

અલ્લાહ તઆલાકી અઝમતકા હક યે હૈ કે ઉસકી નારાઝીસે ઈન્સાન ડરતા રહે. અલ્લાહ તઆલાકી નારાઝીકા ખૌફ વો અમલ હૈ જિસકી કુરઆને કરીમ ઔર અહાદીસમેં જગહ જગહ તાકીદ કી ગઈ હૈ. ઔર ઉસકે ફઝાઈલ બયાન કિયે ગએ હૈં. આં હઝરત (સ.અ.વ.) કે ચચા હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમ એક મરતબા આં હઝરત (સ.અ.વ.) કે સાથ એક દરખ્તકે નીચે બૈઠે હુએ થે, ઈતનેમેં ઉસ દરખ્તકે સૂખે પત્તે ગિરને લગે, ઔર દરખ્ત પર સિર્ફ સબ્ઝ પત્તે રેહ ગએ. આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કે ઈસ દરખ્તસે કયા મિસાલ નિકલતી હૈ? લોગોંને કહા કે અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ હી બેહતર જાનતે હૈં. આપ (સ.અ.વ.) ને ફરમાયા કે ઉસકી મિસાલ ઉસ મો'મિનકી સી હૈ જિસકો અલ્લાહ તઆલાકી ડરસે કપકપી આ જાએ તો ઉસકે ગુનાહ ગિર જાતે હૈં, ઔર નેકિયાં રેહ જાતી હૈં. (અત્તરગીબ સ.૨૨૭ જિ. ૫)

અલ્લાહ તઆલાંકા ખૌફ ઔર ડર દિલમેં પૈદા કરનેકે લિયે અલ્લાહ તઆલાકી અઝમત ઔર કુદરતકા ખ્યાલ દિલમેં જમાયા જાએ.પિછલી ઉમ્મતોંકે અંજામકો સોચા જાએ, ઔર કુરઆન ઔર હદીસમેં નાફરમાનોંકે લિયે જો અઝાબ ઝિકર કિયે ગએ હૈં ઉસકા ખ્યાલ કિયા જાએ. ઈસ તરહ અલ્લાહ તઆલાકા ખૌફ ઔર ડર દિલમેં પૈદા હોગા, ઔર ઉસકે નતીજેમેં ગુનાહોં, બદઉનવાનિયોં ઔર ઝુલ્મ ઔર

ઝિયાદતી પર ઈન્સાનકી હિંમતકા ખાતમા હોગા, ઔર ઉસકે નતીજેમેં તકવા હાસિલ હોગા જો તમામ નેકિયોંકી બુનિયાદ ઔર દુનિયા ઔર આખિરતમેં ઈન્સાનકી કામિયાબીકા એક હી રાસ્તા હૈ. અલ્લાહ તઆલા હમ સબકો યે નેઅમત અતા ફરમાએ. આમીન.

અલ્લાહ તઆલાસે ઉમ્મીદ ઔર અચ્છા ગુમાન રખના

અલ્લાહ તઆલાકે ખૌફ ઔર ડરકે સાથ ઉસકી રહમતસે અપને લિયે ભલાઈકી ઉમ્મીદ રખના ભી બહોત બળા અમલ હૈ. હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) રિવાયત કરતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા :

(અલ્લાહ તઆલાસે) અચ્છા ગુમાન રખના ભી અલ્લાહ તઆલાકી અચ્છી ઈબાદત હૈ. (તિરમિઝી, હાકિમ)

ઔર એક હદીસે કુદસીમેં આં હઝરત (સ.અ.વ.) ને અલ્લાહ તઆલાકા યે ઈરશાદ નકલ ફરમાયા હૈ કે :

મેરા બંદા મુઝસે જો ગુમાન રખતા હૈ મૈં ઉસકે મુતાબિક હૂં ઔર જહાં વો મુઝે યાદ કરે, મૈં ઉસકે સાથ હૂં. (બુખારી, મુસ્લિમ)

ગર્ઝ કુરઆન ઔર હદીસમેં અલ્લાહ તઆલાકી રહમતસે અચ્છી ઉમ્મીદ રખનેકે બળે ફઝાઈલ વારિદ હુએ હૈં. લેકિન ઉસકા મતલબ યે હૈ કે ઈન્સાન અપની તાકતકે મુતાબિક અલ્લાહ તઆલાકે અહકામકે મુતાબિક ઝિંદગી ગુઝારનેકી કોશિશમેં લગા રહે. ઔર જહાં ઉસ કોશિશકે બાવજૂદ ગલતિયાં ઔર કોતાહિયાં હો જાએં તો ઉનકે બારેમેં અલ્લાહ તઆલાકી રહમતકા ઉમ્મીદવાર હૈ. લેકિન

અગર કોઈ શખ્સ અપની ઝિંદગીમેં અલ્લાહ તઆલાકે અહકામસે બિલકુલ ગાફિલ હો, અપની ઈસ્લાહકી બિલકુલ ફિકર ન કરે ઔર અપને આપકો બે લગામ નફસાની ખ્વાહિશાતકે પીછે ચલનેકે લિયે આઝાદ છોડ દે. ઔર ઉસ ગફલત ઔર બે ફિકરીકે બાવજૂદ યે આરઝૂએં બાંધે કે ખૂદ બખૂદ મગ્ફિરત હો જાએગી, તો ઐસે શખ્સકી હદીસમેં સખ્ત બુરાઈ કી ગઈ હૈ.

સહીહ અમલકા તરીકા યે હૈ કે અપની ઈસ્લાહકી ફિકરકે સાથ ઈન્સાન અલ્લાહ તઆલાકે ખૌફ ઔર ડર, ઉસકે સાથ હુસ્ને ઝન ઔર ઉસકી રહમતકી ઉમ્મીદ દોનૂં બાતોંકો ઈસ તરહ જમા' કરે કે ઉમ્મીદ ઔર ખૌફકી મિલી જુલી કૈફિયત ઈસ પર તારી રહે.

હઝરત અનસ (રદિ.) રિવાયત કરતે હૈં કે આં હઝરત (સ.અ.વ.) એક નૌજવાનકે પાસ તશરીફ લે ગએ જો મરનેકે કરીબ થા. આપ (સ.અ.વ.) ને ઉસ્સે પૂછા કે તુમ કયા મેહસૂસ કરતે હો? ઉસને અર્ઝ કિયા કે યા રસૂલલ્લાહ! મુઝે અલ્લાહ તઆલાસે બહોત ઉમ્મીદ હૈ, લેકિન સાથ હી અપને ગુનાહોંકા ડર ભી હૈ. આપ (સ.અ.વ.) ને ઈરશાદ ફરમાયા કે જિસ મો'મિનકે દિલમેં ઈસ જૈસે મૌકા' પર યે દો બાતેં જમા' હોં અલ્લાહ તઆલા ઉસકી ઉમ્મીદ પૂરી ફરમા દેતે હૈં. ઔર ઉસે ઉસકે ખૌફસે અમન અતા ફરમા દેતે હૈં. (તિરમિઝી)

તમ્મત બિલ્ખૈર

હમારી બેહતરીન નામી ઈસ્લામી કીતાબેં ગુજરાતીમેં

ગુજ. ફઝાઈલે આ'માલ કંથારીયા ટાઈપ ગુજ. ખસાઈલે નબવી (સ.)

ગુજ. ફઝાઈલે આ'માલ દુવુમ અરબી સાથે ગુજ. માં-બાપના હક્કો

ગુજ. રાહે નજાત (હ. મૌ. મુહમ્મદ ઉમર સા. પાલનપુરી)

ગુજ. ફઝાઈલે હજ અરબી સાથે ગુજ. કફન અને દફનના એહકામો

ગુજ. ફઝાઈલે સદકાત ભાગ ૧-૨ અરબી સાથે ગુજ. આઈનએ નમાઝ

ગુજ. કયામત કયારે આવશે ગુજ. મોતકા મંઝર ગુજ. મોતકી યાદ

ગુજ. કબરની પેહલી રાત ગુજ. મરનેસે પેહલે મૌતકી તૈયારી કીજીયે

ગુજ. દા'વત વ તબ્લીગ (મૌ. મુહમ્મદ ઉમર સા. કી તબ્લીગી તકરીરેં)

ગુજ. પાકીઝા ઝિંદગી (મૌ. મુહમ્મદ ઉમર સા. પાલનપુરી) ગુજ. જન્નતકી કુંજી

ગુજ. છ ગુનેહગાર ઔરતેં ગુજ. તબ્લીગ જમાતકી બુન્યાદી છ બાતેં

ગુજ. નેક કામમેં દેર ન કીજીયે ગુજ. ઝિકરૂલ્લાહ ઔર ઇત્મીનાને કૃલ્બ

ગુજ. હજ અને ઉમરહની સરળ તરતીબ ગુજ.ઈસ્લામી નામોનો સંગ્રહ

ગુજ. હજ અને ઉમરહ ગુજ. હજનો તરીકો ગુજ. આદાબે ઝિંદગી

ગુજ. નુરાની નમાઝ મ-અ અરબી મતનકે બા શરઈ તસવીર

નુરાની કુતુબખાના

રેલ્વે સ્ટેશનની સામે, મુ.પો. છાપી,
જી. બનાસકાંઠા, (ઉ.ગુજ.) પીન - ૩૮૫૨૧૦
(૦૨૭૩૯) (ઓ) ૭૦૧૧૨, (ઘર) ૭૦૧૭૬